

FULLMÄKTIGES I RIKSBANKEN
AVGIVNA FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE
FÖR ÅR 1973

Till Riksdagen

Jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges Riksbank får fullmäktige i riksbanken avge härvid fogade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1973.

Valutastyrelsens årsberättelse till fullmäktige återges i bilaga 1.

Redogörelser för utvecklingen under år 1973 av Riksbankens Jubileumsfond och Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne återfinns i bilagorna 2 respektive 3.

Stockholm den 31 januari 1974.

ERIK WÄRNBERG

TORSTEN BENGTON

KRISTER WICKMAN

BIRGER NILSSON

ALLAN HERNELIUS

CECILIA NETTELBRANDT

ESSEN LINDAHL

/ John Weibull

INNEHÅLL

	Sid.
Kreditpolitiken	5
Den internationella konjunkturutvecklingen	5
Det inhemska konjunkturläget	6
Kreditmarknaden och kreditpolitikens utformning	7
Betalningsbalans och valutautveckling	12
Kreditmarknaden	16
Likviditeten inom ekonomin	16
Bankerna	20
Försäkrings- och pensionsinrättningar	30
Kreditaktiebolag och hypoteksinrättningar	31
Obligationsmarknaden	33
Utvecklingen hos olika låntagargrupper	38
Ränteutvecklingen	45
Diskontot och vissa penningmarknadsräntor	45
Kreditinstitutens in- och utlåningsräntor	47
Emissionsräntor för obligationer och förlagsbevis	48
Kurser och effektiva räntor på statsobligationer	50
Kurser och effektiv avkastning på aktier	50
Bankinstitutens utlåningsräntor enligt ränteanalysen	51
Betalningsbalansen	57
Bytesbalansen	59
Kapitalbalansen	66
Tilldelade SDR	67
Restposten	67
Bankernas utlandsställning	68
Valutamarknaden	70
Internationellt finansiellt samarbete	76
Riksbankens bokslut	79
Balansräkning	80
Resultaträkning	82
Inom linjen förda tillgångar och skulder	84
Utlåning från vissa lånefonder	85
Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder	88
Bilagor	
1. Valutastyrelsens berättelse	95
2. Riksbankens Jubileumsfond	107
3. Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne	109

Kreditpolitiken

Den internationella konjunkturutvecklingen

Den internationella konjunkturuppgång, som inleddes under 1972, förstärktes hastigt under 1973. Året kom härigenom i de flesta industriländer att präglas av en högkonjunktur, som nådde sin kulmen, men också av det snabba omslag i situationen, som följde av oljekrisen. Konjunkturen tillspetsades av parallelliteten i utvecklingen inom flertalet länder. Överhettningstendenserna tog sig — även om man bortser från stegringen i oljepriserna — i första hand uttryck i starka prisstegringar, de utan motstycke kraftigaste sedan Koreainflationen i början på 50-talet. Prisuppgången var allmän men särskilt markerad på råvarusidan. Verkningarna av ökningen i råvarukostnaderna hade ännu vid årets utgång inte slagit igenom fullt ut.

Tendenser till en kommande försvagning av den internationella konjunkturen kunde skönjas redan under sensommaren. Oljekrisen, som inleddes i oktober innebar att dessa symptom fick en betydligt större dimension. Arabländernas nedskärning av produktion och leveranser av olja kan leda till omfattande produktionsstörningar framöver. Hur kraftiga dessa blir, är beroende på varaktigheten och omfattningen av leveransbegränsningarna och på möjligheterna och förmågan i industriländerna att styra tillförseln av olja till vitala sektorer av ekonomin. Till de direkta störningarna av produktionen skall läggas den neddragning av efterfrågan som kan följa av själva osäkerheten i situationen. Det är möjligt att avmattningen i efterfrågan kan bidra till att dämpa pris- och lönestegringstakten. Å andra sidan kan produktionsstörningar komma att framkalla bristsituationer med påföljande prisstegringar på en rad områden. Med all sannolikhet kommer de nu höga priserna på olja att bli bestående eller höjas ytterligare och efter hand slå igenom på priserna på andra produkter som är beroende av olja för sin framställning. Det torde vara oundvikligt att industriländernas handelsbalans kommer att försämrans samtidigt som deras betalningsbalansutveckling i hög grad kan bli beroende av arabländernas placering av sina valutaöverskott.

Det höga kapacitetsutnyttjandet stimulerade investeringsverksamheten och särskilt industriinvesteringarna ökade kraftigt i de flesta industriländer under 1973. Lageruppyggnaden synes däremot i allmänhet ha varit svagare än vad som är vanligt under högkonjunkturperioder. Den avmattning i tillväxttakten som kunde skönjas under senare delen av året hade delvis sin grund i bristen på kapacitetsutrymme för ytterligare ökning av produktionen. En viss försvagning av efterfrågan gjorde sig också märkbar. Prisstegringarna verkade återhållande på konsumtionsvolymens tillväxt och den allmänt restriktiva ekonomiska politik

som fördes, bidrog till att dämpa efterfrågan. Det strama kreditmarknadsläget med i varje fall för efterkrigstiden rekordhöga räntor ledde till en avmattning i bostadsbyggandet.

Det inhemska konjunkturläget

Situationen i Sverige under 1973 skilde sig i flera avseenden markant från den allmänna internationella utvecklingen. Det höga efterfrågetrycket i utlandet medförde visserligen en kraftig ökning i den svenska exporten. Denna beräknas ha stigit från 1972 års nivå med 16 procent i volym och 27 procent i värde. Exportökningen gav emellertid inte, som är vanligt, starka impulser till en stegring även i den inhemska efterfrågan. Flera omständigheter har bidragit härtill. De förhållanden, som framkallade en mer utpräglad och långvarig konjunkturförsvagning än i de flesta andra industriländer under 1971 och 1972, blev bestående även under 1973. Hushållssparandet låg sålunda kvar på den höga nivå som nåddes i och med den kraftiga uppgången under 1971. Vid denna tid blev också tendenserna till mättnad i bostadsefterfrågan uppenbara efter att denna under föregående högkonjunktur hållits upp genom nettotillskott av utländsk arbetskraft och det behov av bostäder som följt därav. Nedgången i bostadsbyggandet medförde en minskning av de kommunala följdinvesteringarna. Dämpningen av den kommunala investeringsaktiviteten förstärktes också av kommunernas strama finansiella situation. Från att tidigare under efterkrigstiden ha varit ett expansivt element som verkat konjunkturstabiliserande under lågkonjunktur men som varit svår att bromsa upp under högkonjunktur, har bostadsbyggandet och de kommunala investeringarna sålunda under senare år kommit in i ett skede i vilket det krävs betydande stimulanser för att hindra en besvärande nedgång.

De privata investeringarna har däremot utvecklats gynnsamt med en oavbruten expansion ända sedan 1968. Investeringsaktiviteten har varit hög inte minst inom industrin trots att kapaciteten under senare år varit långt ifrån fullt utnyttjad. Den svaga produktionsutvecklingen under 1971 och 1972 innebar att industrin hade ett stort kapacitetsöverskott vid ingången av 1973. Genom den goda exportkonjunkturen har sedan skett en viss ökning i kapacitetsutnyttjandet. Fortfarande var det dock i stort sett bara skogsindustrin, varven och metallverken som använde hela sin produktionspotential. Den rad av investeringsstimulerande åtgärder som vidtagits torde i väsentlig grad ha bidragit till att investeringsverksamheten inom näringslivet hölls på en hög nivå även under konjunkturavmattningen. Detta hade å andra sidan den naturliga konsekvensen att näringslivets investeringar inte utgjorde samma expansiva element under 1973 som är vanligt vid en uppgång i konjunkturen, trots att finansieringsförhållandena var synnerligen gynnsamma.

Lagerinvesteringarna, som brukar förstärka svängningarna i kon-

junkturen, följde under 1973 inte med då efterfrågan och produktion steg inom industrin. Snarare synes en viss neddragning av lagren ha ägt rum. Till en del berodde detta på den starka exportkonjunkturen; lagren inom skogsindustrin torde nästan ha uttömts till följd av den höga efterfrågan. Företagen synes emellertid också ha fört en försiktig inköspolitik vad gäller halvfabrikat samtidigt som det kan ha förelegat svårigheter att få tag på råvaror. Den ytterligt kraftiga stegringen i råvarupriserna kan dessutom ha utgjort motiv för en återhållsam inköspolitik även beträffande råvaror.

Utvecklingen i Sverige under 1973 präglades sålunda av en mycket gynnsam exportkonjunktur samtidigt som en försiktig hushållning från såväl kommunernas som företagens och konsumenternas sida medförde att den inhemska efterfrågan ökade endast obetydligt volymmässigt sett. Denna bristande balans mellan extern och inhemsk efterfrågan avspeglar sig i utvecklingen av import och priser. Importen steg inte oväsentligt men ökningen var ändå betydligt lägre än tillväxten i exporten — omkring 8 procent i volym och 20 procent i värde. Den starka stegringen i världsmarknadspriserna och därmed i priserna på den svenska exporten och importen medförde att även den inhemska prisnivån steg kraftigt och i tilltagande grad under loppet av 1973. Under loppet av året uppgick stegringen i konsumentpriserna till ca 8 procent. Det innebär ändå att prisstegringen inte var särskilt markerad internationellt sett och uppgången i Sverige var länge lägre än i de flesta andra länder. Även lönestegringen var förhållandevis låg.

Totala produktionen beräknas ha stigit med 3 à 4 procent 1973. Industrin var därvid den mest expansiva sektorn och dess produktion ökade med 8 procent. Produktionsökningen var inte tillräckligt stor för att medföra någon markant ändring i arbetsmarknadsläget ehuru en viss förbättring ägde rum mot slutet av året. Antalet lediga platser ökade något samtidigt som arbetslösheten tenderade att sjunka.

Kreditmarknaden och kreditpolitikens utformning

Genom den kraftiga utlåningsexpansionen under 1971 och 1972, kunde näringslivet på nytt bygga upp en god likviditetsställning efter den neddragning av likviditeten som skett under kreditåstramningen 1969—70. Bedömningarna under första månaderna av 1973 pekade dessutom alltmer entydigt mot en relativt betydande förstärkning av konjunkturen. Dessa förhållanden kunde i och för sig motivera en gradvis skärpning av kreditpolitiken. Den starka oron på den internationella valutamarknaden kunde också vara skäl för en begränsad omläggning av politiken. Å andra sidan hade någon förändring i arbetsmarknadsläget inte ägt rum. Arbetslösheten var fortfarande relativt hög och efterfrågan på arbetskraft tämligen svag. Kapaciteten i näringslivet var långt ifrån fullt utnyttjad och den gynnsamma betalningsbalansutvecklingen

under de båda föregående åren gav viss rörelsefrihet vad beträffar möjligheterna att föra en med hänsyn till den inhemska utvecklingen anpassad kreditpolitik. Denna rörelsefrihet vidgades genom den anpassning av den svenska kronan som gjordes i februari. Situationen var sådan att det tills vidare syntes möjligt att dröja med en omläggning av kreditpolitiken i mer restriktiv riktning i avvaktan på att en faktisk förbättring i arbetsmarknadsläget kunde konstateras.

Under senare delen av 1973 blev det alltmer sannolikt att den internationella högkonjunkturen skulle passera utan att leda till överhettningstendenser i den svenska ekonomin. De bedömningar som kunde göras under de första höstmånaderna, på ett ganska bräckligt underlag, pekade närmast mot att den inhemska konjunkturen skulle bli svagare än förväntat. Förutsättningarna syntes dock gynnsamma för en balanserad expansion i Sverige på något längre sikt samtidigt som konjunkturen mattades i andra länder. Den förskjutning mot ökad inhemsk efterfrågan, som denna utveckling innebar, kunde visserligen medföra en viss försämring av bytesbalansen. Denna förändring skulle emellertid i så fall ske från ett utgångsläge med betydande överskott och en stärkt valutaställning efter fortsatt stort valutainflöde under loppet av 1973. Dessutom borde verkningarna på valutautvecklingen av en eventuell försämring av bytesbalansen motvägas av att den mattare internationella konjunkturen sannolikt skulle sammanfalla med ett lättare kreditmarknadsläge utomlands. Några starkare motiv för en skärpning av kreditpolitiken förelåg knappast under dessa omständigheter.

Oljekrisen förändrade läget radikalt såtillvida att perspektivet begränsades till några månader. Osäkerheten om utvecklingen därefter blev mycket stor. Bedömningarna om försörjningsläget skiftade ständigt beroende på kastningar i arabländernas oljepolitik och ändrade förväntningar beträffande utsikterna till en fredsuppgörelse. Den ekonomiska politiken måste i rådande läge i första hand inriktas på att styra användningen av energi så att knappheten ej leder till allvarliga produktionsstörningar. Endast om sådana störningar inte kan undvikas och efterfrågan måste anpassas till en lägre produktion skulle en mer restriktiv politik bli nödvändig framöver. Vid slutet av 1973 framstod möjligheterna att hålla uppe produktionen under de närmaste månaderna som relativt goda totalt sett. Under sådana omsändigheter är det givetvis angeläget att förhindra att osäkerheten beträffande den framtida utvecklingen leder till en kraftig nedgång i efterfrågan. Behovet av en skärpning av kreditpolitiken ter sig mot denna bakgrund alltmer avlägset.

Kreditmarknadsläget var sålunda lätt under hela 1973 och företag, enskilda hushåll och kommuner hade inga svårigheter att tillgodose sina finansieringsbehov. På den långa marknaden intog placerarna en relativt avvaktande hållning. Härtill bidrog sannolikt den våg av räntehöjningar utomlands som inleddes under senare delen av 1972 och som

skapade förväntningar om en anpassning uppåt även av räntenivån i Sverige. Avlyftsköerna i bostadsinstitutet fortsatte länge att växa ganska kraftigt i omfattning. Det medförde visserligen inga omedelbara svårigheter för den löpande finansieringen av bostadsbyggandet. I början av 1973 slöts liksom tidigare år en överenskommelse om denna finansiering mellan inrikesdepartementet — representerat av delegationen för bostadsfinansiering — och bankinstitutet. För att förbättra avlyftssituationen kompletterades nämnda överenskommelse efter diskussioner med kreditinstitutet angående den slutliga finansieringen. Enligt de överenskommelser, som träffades kring halvårsskiftet, skulle bankinstitutet och allmänna pensionsfonden öka sitt nettoinnehav av bostadsobligationer under året med vissa för varje grupp av institut fastställda lägsta belopp. Dessa var för affärsbankerna 1 500 mkr, för sparbankerna 800 mkr och för allmänna pensionsfonden 4 000 mkr. Härutöver skulle affärsbankerna omvandla utestående bostadsbyggnadskrediter avseende ett belopp av 1 000 mkr till lån med räntesatser som vid varje tidpunkt skulle motsvara bostadsinstitutets räntesatser för nya hypotekslån. Dessa s. k. mellankrediter skulle behandlas som likvida tillgångar vid beräkning av likviditetskvoter.

Utöver nämnda tillägg företog riksbanken ytterligare en ändring i beräkningsgrunderna för likviditetskvoterna. Denna justering föranleddes av de under senare delen av året kraftigt växande tillgodohavandena på valutakonto. Enligt valutabestämmelserna är valutainlåning inte skyldig att växla om likvider från utlandet i svenska kronor utan kan sätta in beloppet på s. k. valutakonto i svensk valutabank. För att kurssäkra sig måste banken då hålla ett motsvarande belopp som fordran i utländsk bank. Vid beräkning av likviditetskvot ingick, före ändringen i tillämpningsbestämmelserna, valutakonto för valutainlåning i summan förbindelser i nämnavaren medan nettofordringar på utländska banker i utländsk valuta endast fick inräknas intill ett belopp motsvarande $1\frac{1}{2}$ procent av värdet av de i nämnavaren ingående förbindelserna. De starkt växande tillgodohavandena på valutakonto ledde under dessa omständigheter till sjunkande likviditetskvoter främst i de större affärsbankerna. Även om $1\frac{1}{2}$ -procentsregeln tillkommit för att begränsa den del av valutareserven som innehades av bankerna var den nu uppkomna effekten icke avsedd. Att helt slopa regeln framstod å andra sidan som mindre lämpligt då de tillgångar som utgör motposter till valutakontona i så fall skulle inräknas bland de likvida medlen trots att de icke var disponibla för banken utan bundna av sin funktion att balansera inlåning i utländsk valuta. En naturlig lösning kunde ha varit att ej inräkna ifrågavarande valutakonton i nämnavaren utan i stället låta den utgöra avdragspost i täljaren. Lagen om likviditetskvoter medger emellertid inte att valutakontona dras av i täljaren. Den valda konstruktionen, som tillämpades fr. o. m. november, innebär att $1\frac{1}{2}$ -procents-

regeln bibehölls men att valutakonton för valutainlåning ej längre medräknades i summan förbindelser i nämaren. Med denna konstruktion medför ett inflöde av valutor på valutakonton att likviditetskvoten stiger så länge $1\frac{1}{2}$ -procentsgränsen ej nåts men därefter påverkas den ej av ytterligare inflöde.

För affärsbankerna gällde liksom under de närmast föregående åren lagstadgade likviditetskvoter på 30 procent för de fyra största bankerna samt för Sparbankernas Bank och Jordbrukets Bank och på 24 procent för övriga banker. Samtliga affärsbanker skulle också uppfylla föreskrivna kassakvotskrav på en procent.

Sedan ingången av 1972 har gällt att sparbankerna skall uppfylla en likviditetskvot på 20 procent och postbanken en kvot på 27 procent. För de sparbanker, vars faktiska kvot understeg nämnda procenttal, föreskrivs dock att de, tills detta tal uppnåtts skulle anslå minst 25 procent av sin inlåningsökning till att förstärka de likvida tillgångarna. Samma regler infördes för centralkassorna som för sparbankerna med undantag för att centralkassorna skulle betraktas som en enhet.

Det lätta likviditetsläget i banksystemet blev bestående även under 1973. Statsbudgeten hade ungefär samma likviditetspåspädande verkan under 1973 som under 1972; utgiftsoverskottet uppgick till 6 150 mkr 1973, vilket var 200 mkr mindre än 1972. Statens upplåning utanför bankerna ökade däremot under 1973. En antydning härom ger utvecklingen av riksbankens och riksgäldskontorets operationer i långfristiga statspapper. Dessa medförde en indragning med drygt 3 800 mkr 1973 jämfört med knappt 2 700 mkr 1972. Statsbudgeten och nämnda marknadsoperationer tillsammans medförde sålunda ett något mindre likviditetstillskott under 1973 än under 1972. Det uppvägdes dock av ett kraftigt och tilltagande valutainflöde. Totalt sett torde likviditetspåspädningen därför ha varit av minst samma omfattning under 1973 som 1972. Denna utveckling kunde ha inneburit en kraftig förstärkning av kassalikviditeten. Affärsbankerna valde emellertid att förvärva korta statsobligationer i betydande omfattning. Bankerna behövde dock endast låna i riksbanken under enstaka korta perioder. I juni, då likviditetsläget säsongmässigt är som stramast, var upplåningen visserligen betydande vilket dock till övervägande del sammanhängde med att efterfrågan på sedlar ökade inför en befarad strejk i riksbanken. Räntan för den del av upplåningen, som kunde antas förbunden med extra sedelanskaffning återbetalades senare till bankerna. Förutom under denna period skedde också en viss upplåning i riksbanken vid några tillfällen under hösten. Den uppgick som högst till 600 mkr, vilket inträffade kring månadsskiftet oktober—november. I stort var dock bankernas kassaläge ungefär lika gott under 1973 som under 1972.

I rådande läge hade bankinstitutet i stort sett inga svårigheter att uppfylla de krav på innehav av likvida medel i vidare mening, som till-

lämpningen av de olika likviditetsbestämmelserna innebar. De faktiska kvoterna för såväl affärsbanker som postbanken översteg gällande minimikvoter vid samtliga månadsslut under året. Den ovan nämnda förändringen i beräkningsgrunderna avseende valutakonton innebar en uppjustering av de faktiska kvoterna, som praktiskt taget uteslutande påverkade de båda största bankerna. Dessa skulle dock ha uppfyllt kvotkraven denna ändring förutan. Även sparbankerna uppfyllde — med några enstaka undantag — likviditetskraven. Centralkassorna underskred de överenskomna kvoterna under första halvåret, men uppfyllde kraven vid varje månadsslut därefter.

För försäkringsbolagen och allmänna pensionsfonden gällde också samma placeringskrav under 1973 som närmast föregående år. Försäkringsbolagen skulle uppfylla placeringskvoter om $66 \frac{2}{3}$ procent, varvid de dock liksom tidigare kunde välja mellan nämnda kvotal och en minimikvot på 70 procent på medel avseende livförsäkringsrörelsen och 50 procent avseende sakförsäkringsrörelsen. Av allmänna pensionsfondens placeringar kom 65 procent att avse prioriterade tillgångar.

Det lätta kreditmarknadsläget avspeglades i en fortsatt ökning av kreditgivningen på den organiserade kreditmarknaden. Totalt uppgick denna till 30 000 mkr 1973 mot 27 000 mkr 1972. Det innebär att kreditvolymen i det närmaste hade fördubblats sedan 1970 efter nedgången under kreditåtstramningen. Uppgången i kreditgivningen hänförde sig huvudsakligen till lån till näringslivet, inklusive lån till privatpersoner. Denna långivning var därmed ungefär tre gånger större än under 1970. Bostadssektorns upplåning fortsatte också att växa medan statens och kommunernas upplåning sjönk något.

Affärsbankernas »övriga» utlåning, som brukar vara en känslig indikator på ändringar i kreditmarknadsläget, var i början på året något lägre än under motsvarande period 1972. En omsvängning ägde emellertid rum därefter och för hela år 1973 uppgick utlåningen till 5 700 mkr mot 4 100 mkr 1972. En ytterst ringa del av dessa belopp avsåg lån till industrin. Detta berodde dock inte på att det förelåg några svårigheter för industriföretagen att få lån. Deras efterfrågan på lån tillgodosågs i betydande utsträckning på kapitalmarknaden. Detta förhållande i förening med en gynnsam vinstutveckling och ett gott likviditetsläge samt minskade lagerinvesteringar torde ha medfört att behovet av banklån blev mycket begränsat.

Den återhållsamhet som präglat placerarna på kapitalmarknaden förändrades mot slutet av året och placeringsaktiviteten blev då omfattande. För att fullgöra förpliktelseerna enligt överenskommelsen om den slutliga finansieringen av bostadsbyggandet måste kreditinstituten förvärva hypoteksobligationer till betydande belopp och affärsbankerna dessutom lägga om byggnadskrediter till mellankrediter. Denna utveckling underlättades av att det efterhand blev alltmer tydligt att förvänt-

ningarna om en höjning av den långa räntan ej skulle infrias. Avlyfts-situationen förbättrades sålunda avsevärt och läget på kapitalmarkna-den blev överhuvudtaget lättare mot slutet av året. Utbudet på kapital-marknaden för år 1973 som helhet blev härigenom betydligt större än under 1972, ca 17 500 mkr jämfört med 13 800 mkr.

Betalningsbalans och valuta-utveckling

Ett utmärkande drag i utvecklingen under 1973 var att den inhemska kreditpolitiken kunde utformas relativt fritt från valutamässiga hänsyn och från utvecklingen på kreditmarknaderna i andra länder. Detta var så mycket mer påfallande som utvecklingen under året präglades av en påtaglig oro på den internationella valutamarknaden med stora kurs-fluktuationer och ett stort antal kursändringar och av en restriktiv kre-ditpolitik med höga räntor i de flesta industriländer.

Uppgången i den internationella räntenivån, som inleddes under 1972, förstärktes under 1973. Mot slutet av året skedde dock en viss nedgång. I flera länder nådde ränteläget sin hittills högsta nivå under efterkrigs-tiden. Ränteutvecklingen avspeglade i stort sett graden av stramhet på kreditmarknaden utomlands. Motiven för den restriktiva kreditpolitiken och tyngdpunkten på interna och externa balansproblem kunde skifta en del mellan länderna. En gemensam strävan var att dämpa överhett-ningen i ekonomin och begränsa inflationen. Vad betalningsbalansen beträffar var läget ytterst varierande. För Västtyskland med en stark betalningsbalansställning förelåg exempelvis påtagliga avvägningspro-blem. En hård kreditpolitik tenderade att förstärka betalningsbalansen ytterligare, vilket i sin tur bidrog till att skapa förväntningar om en upp-värdering av den tyska marken med ytterligare valutainflöde som följd. Den generellt åtstramade kreditpolitiken kompletterades därför med selektiva åtgärder syftande till att begränsa såväl kapitalinflödet som de likviditetsskapande effekterna härav. De revalveringar, som före-togs, kunde motiveras både av en strävan att skapa bättre balans i de utrikes betalningarna och av önskemålet att begränsa prisstegringarna. För Förenta Staterna och Storbritannien å andra sidan var en stram kreditpolitik motiverad både för att förhindra en överkonjunktur och för att åstadkomma en förbättring av den externa balansen.

Utvecklingen av centralbankernas diskonton kan ge en antydning om räntenivåns förändring och kreditåtstramningens styrka i olika länder. I Västtyskland höjdes diskontot från en lägsta nivå av 3 procent 1972 till 7 procent 1973, medan det i Förenta Staterna höjdes med 3 procent-enheter till $7\frac{1}{2}$ procent och i Frankrike med $5\frac{1}{4}$ procentenheter till 11 procent. Den i Bank of England i september 1972 införda lägsta utlåningsräntan steg från sin lägsta nivå på $7\frac{1}{4}$ procent vid introduk-tionstillfället till ett högsta läge av 13 procent.

Mot bakgrund av ovan angivna utveckling på kreditmarknaden utom-

lands framstår det som anmärkningsvärt att den inhemska kreditmarknaden kunde hållas lätt under hela 1973, med oförändrat diskonto på 5 procent sedan november 1971, utan att detta ledde till ett betydande kapitalutflöde. Man kunde ha väntat att ett sådant utflöde åtminstone till en del skulle ha balanserat överskottet i bytesbalansen 1973, som uppgick till inte mindre än 4 500 mkr mot 1 200 mkr 1972. Så skedde emellertid inte utan förändringen i bankernas utlandsställning, som förutom valutarens även inkluderar valutabankernas tidsposition, blev till och med större än bytesbalansöverskottet. Utlandsställningen steg sålunda med 5 600 mkr till 14 900 mkr i slutet av 1973, varav valutarens utgjorde 11 600 mkr. En klar omsvängning synes dock ha ägt rum i de redovisade kapitaltransaktionerna från ett valutainflöde på 1 200 mkr 1972 till ett utflöde på ca 200 mkr 1973, huvudsakligen till följd av minskad upplåning i utlandet. Kapitalbalansens utveckling avspeglar således de tendenser man kunde förvänta med hänsyn till kreditmarknadsläget relativt till utlandet. Å andra sidan ökade restposten som bl. a. innehåller kortfristiga handelskrediter med ca 900 mkr till ca 1 300 mkr. Det tyder möjligen på att förändringen i kapitalbalansen kan vara överskattad; det statistiska materialet är bräckligt och bygger för sista kvartalet på grova uppskattningar. Under alla omständigheter är det dock anmärkningsvärt att kapitalbalansen och restposten tillsammans indikerade ett betydande valutainflöde under 1973 även om beloppet var något lägre än under 1972.

Trots oron på den internationella valutamarknaden under 1973 förekom, till skillnad från förhållandena under 1967 och 1969—70, inga starka spekulativa inslag i valuta-utvecklingen för Sveriges del. Valutarens och bankernas utlandsställning steg tämligen jämnt över året. Den lugna utvecklingen torde i stor utsträckning ha berott på det goda utgångsläge som förstärkningen i betalningsbalansen under de båda föregående åren skapade. Betydelsefullt var därvid de växande överskotten i bytesbalansen efter en lång rad av år med underskott. Ett skäl att inte dra långtgående slutsatser beträffande utvecklingen av betalningsbalansen på längre sikt var dock att bytesbalansöverskotten till icke ringa del sammanhänger med den förhållandevis kraftiga avmattningen i den inhemska konjunkturen. Icke utan betydelse för den fortsatta valuta-utvecklingen var därför den anpassning av den svenska kronans värde som företogs sedan den amerikanska regeringen den 12 februari 1973 beslutat devalvera dollarn med 10 procent efter en tid av stark spekulation mot denna valuta.

Bankofullmäktige beslöt härvid efter samråd med regeringen att centralkursen för den svenska kronan skulle utgöra 4,56 kronor per dollar i stället för 4,81 kronor per dollar med verkan fr. o. m. den 15 februari. Det innebar en uppjustering av kronans värde gentemot dollarn med 5,55 procent och en nedskrivning med 5 procent i förhållande

till de valutor som bibehöll sina pariteter oförändrade. Finland och Sverige följde härvid en gemensam politik bl. a. av hänsyn till dollarkursens betydelse för flera viktiga näringsgrenar. Det gällde främst skogsindustrin för vilken ökad konkurrens kunde väntas genom att den kanadensiska dollarn sannolikt i stort skulle följa US-dollar. Beslutet får också ses mot bakgrund av den svaga tillväxten i den svenska ekonomin under de senaste åren och angelägenheten av att få till stånd en expansion på något längre sikt.

Devalveringen av dollarn var emellertid inte tillräcklig för att återställa stabiliteten på valutamarknaden. Redan i början på mars måste de viktigare valutabörserna stängas, för att inte öppnas på nytt förrän den 19 mars. Under den tiden hade sex EG-länder — Belgien, Danmark, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna och Västtyskland — beslutat att för sina valutor bibehålla det system med snävtare inbördes fluktuationsmarginaler som införts i april 1972, men att normalt låta valutorna ifråga röra sig fritt gentemot dollarn. Sverige anslöt sig i likhet med Norge till detta system. Kurssättningen för den finska marken skulle ske efter enahanda riktlinjer. Storbritannien, Schweiz, Italien, Japan och Kanada förklarade att de även i fortsättningen skulle låta sina valutor flyta.

Vid valutamarknadernas öppnande vidtogs i Sverige liksom i flera andra länder vissa åtgärder för att begränsa ett eventuellt valutainflöde. Limiter infördes sålunda för utländska bankers behållningar på kronkonto i svenska valutabanker.

Kursrelationerna mellan dollarn å ena sidan och de i EG-systemet ingående valutorna å den andra fluktuerade kraftigt under återstoden av året. Dollarn nådde sitt lägsta värde i juli för att sedan stiga efterhand och i tilltagande grad under november och december då oljekrisen satte sin prägel på utvecklingen. De inbördes kursrelationerna mellan valutorna i EG-systemet växlade ständigt och den svenska var, liksom andra valutor, föremål för intervention vid både den övre och nedre gränsen för »bandet». Vissa tendenser till spekulation i en revalvering av den svenska kronan kunde förmärkas i samband med att den norska kronan uppvärderades i november. Dessa tendenser försvann dock i och med att riksbanken deklarerade att någon ändring av den svenska kronans kurs ej skulle vidtas.

Ett grovt mått på den effektiva växelkursförändringen erhålles om de procentuella förändringarna i den svenska kronans värde i de viktigaste valutorna sammanvägs med motsvarande lands andel i den svenska utrikeshandeln. Tillämpad på kurserna vid årets början och slut ger denna beräkningsmetod en minskning av den svenska kronans värde med 3 å 4 procent under 1973. Värde minskningen var dock betydligt lägre under loppet av året då både dollarn och pundet var svaga och den norska kronan ännu inte revalverats. Beräknad enbart på

första halvåret uppgick den inte ens till en hel procent. Sett i ett längre perspektiv, innefattande tiden från 1967 då valutaoron blev påtaglig, innebar emellertid växelkursförändringarna en ökning av den svenska kronans värde av storleksordningen 5 à 6 procent.

Kreditmarknaden

Sedan hösten 1970 hade likviditeten i den svenska ekonomin ökat och den totala kreditgivningen expanderat. Utvecklingen under 1973 följde detta mönster. Såväl inom som utom banksystemet växte likviditeten och kreditexpansionen fortsatte.

Tillväxten i kreditgivningen gällde till en del bankernas utlåning men främst emissionsverksamheten. Långfristiga obligationer förvärvades i väsentligt större utsträckning 1973 än 1972 både av allmänna pensionsfonden och av affärsbankerna. Det var dock först mot slutet av året som de långfristiga emissionerna fick en mera betydande omfattning.

Fördelningen av den totala kreditgivningen på låntagarkategorier försköts något från 1972 till 1973. Inom ramen för det växande kreditflödet minskade staten och kommunerna sin nettouplåning i någon mån, medan bostadssektorn och näringslivet ökade sin.

För att dämpa den kraftiga likviditetsökning, som följde av statens utgiftsoverskott och valutareservens tillväxt, lånade staten betydligt mer på den långa marknaden under 1973 än under de närmast föregående åren och minskade sina mest kortfristiga skulder. Statspapper placerades i växande utsträckning utanför banksystemet.

Tillväxten av de totala långfristiga placeringarna gjorde det även möjligt att förbättra situationen för bostadsfinansieringen; byggnadskreditiv kunde i ökad utsträckning omvandlas till slutliga bostadslån. Bostadssektorns och statens växande långfristiga upplåning kunde därtill förenas med en ungefär oförändrad långfristig upplåning på den svenska kapitalmarknaden för näringslivet och kommunerna.

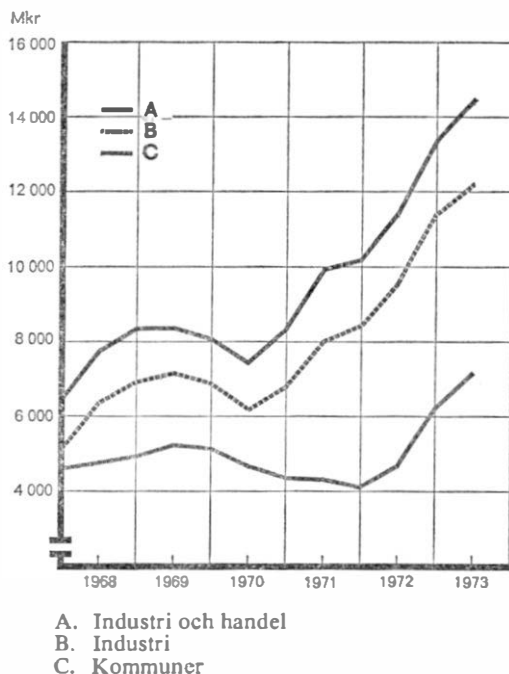
Likviditeten inom ekonomin

Utvecklingen hos några stora sektorer

Likviditeten fortsatte 1973 att växa för samtliga större sektorer utanför kreditinstituten. Inom såväl industrin som handeln växte kassa och banktillgodohavanden med i runt tal 25 % från mitten av 1972 till mitten av 1973 och för kommunerna med 50 %. För dessa sektorer är likviditetsutvecklingen statistiskt belyst — för industrin dock endast vad gäller företag med mer än 200 anställda och för handeln med mer än 100 anställda. För återstoden av realekonomin, vartill bl a bushållen hör, kan kassa och banktillgodohavandena beräknas ha ökat med omkring 10 %.

Alltsedan hösten 1970 har industrins likviditet ökat i snabb takt. Snabbast var ökningen under det första året efter det att konjunkturläget börjat försvagas och kreditpolitiken lättats. De totala likvida tillgångarna, avgränsade som kassa och banktillgodohavanden, andra kortfristiga pen-

Diagram A. Industrins, handelns och kommunernas likvida medel
Säsongrensade ställningsuppgifter

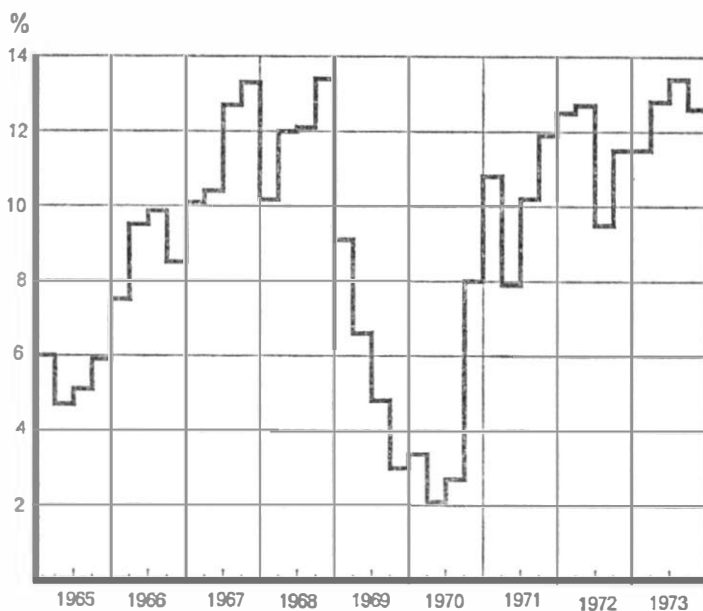
Anm. De likvida medlen innefattar för industrin och handeln kassa och banktillgodohavanden, andra kortfristiga penningplaceringar samt beviljade icke disponerade checkräkningskrediter och för kommuner kassa och banktillgodohavanden.

ningplaceringar och beviljade icke disponerade checkräkningskrediter, ökade från nämnda höst till hösten 1971 med 32 %. De beviljade icke utnyttjade checkräkningskrediterna ökade härvid snabbast eller med ca 60 %. Under det därpå följande året växte samtliga nyssnämnda likvida tillgångar för industrin med 30 % och under det senaste, alltså fram till hösten 1973, med 24 %.

Inom handeln var likviditetstillväxten mycket kraftig från hösten 1970 till hösten 1971; ökningen av de totala likvida tillgångarna, som absolut sett är mycket mindre än industrins, uppgick då till 35 %. Under det därpå följande året blev ökningen 9 % för att under det senaste året utgöra 22 %. För kommunerna begynte likviditetsstegringen på ett förhållandevis sent stadium men fortgick sedan i en mycket snabb takt.

En jämförelse över ett litet större antal år ger vid handen att såväl industrins som handelns likvida tillgångar nått en betydligt högre nivå under den senaste perioden av lätt kreditpolitik än under tidigare likvida år. Av diagram A framgår att de likvida tillgångarnas omfattning för dessa sektorer var betydligt större 1971—1973 än 1967—1968. Under de tre senaste åren har de likvida tillgångarna mer än fördubblats.

Diagram B. Penningmängden
Förändring från kvartal till kvartal
Till årstakt uppräknade värden
Säsongrensade uppgifter

Anm. Penningmängden innefattar allmänhetens inlåning i bankinstituten (affärsbanker, sparbanker, postbanken och centralkassor för jordbrukskredit) samt allmänhetens innehav av sedlar och mynt.

Kvartalsuppgifterna för penningmängden har beräknats som medeltalet av uppgifterna för månads slutet vid kvartalets ingång och för de tre månads slutet under kvartalet. I diagrammet redovisade procentuppgifter visar förändringen från ett kvartal till nästföljande kvartal, uppräknad till årstakt, dvs. förändringsuppgifterna har multiplicerats med fyra.

Detta innebär en avsevärt större ökning än den som ägt rum i fråga om omsättning och realekonomisk aktivitet inom dessa sektorer. För åren 1972 och 1973 gäller detsamma för kommunerna.

Penningmängden

Företagens, hushållens och kommunernas tillgodohavanden på inlåningsräkningar i olika slag av bankinstitut samt innehav av sedlar och mynt har i diagram B sammanförts till en enhet, »penningmängden». Som synes ökade denna i ungefär samma takt 1973 som 1972. Genomsnittligt var tillväxttakten under det senast förflutna året endast någontiondels procent högre än under det närmast föregående. Inte heller kan sägas att stegringstakten för penningmängden under innevarande period av lätt penningpolitik i nämnvärd utsträckning avvikit från den som rådde under den föregående, dvs från hösten 1966 till hösten 1968. Under båda perioderna ökade penningmängden med en årstakt om 8—13 % de olika kvartalen. Skillnaden ligger däri att den sistförflutna

Tabell 1. Penningmängden

	Mkr		
	1971	1972	1973 (prel)
A. Penningmängden hos allmänheten, ökning	10 366	14 116	17 600
B. Tillskott genom:			
Valutareservens förändring	1 208	2 251	3 900
Statens utgiftsöverskott minus statens upplåning utanför bankerna	2 046	3 596	1 450
Riksbanken, diverse	— 346	— 620	— 900
Bankernas utlåning till allmänheten	5 991	8 969	10 150
Bankernas nettoförvärv av hypoteks- obligationer	1 268	1 923	3 800
Bankerna, diverse	199	— 2 003	— 800
S u m m a	10 366	14 116	17 600

Anm. Penningmängdens ökning har i denna tabell beräknats som förändringen från årsslut till årsslut.

perioden av lätt penningpolitik och hög stegringstakt för penningmängden blivit längre än den föregående på grund av olikheter i konjunkturförloppet.

Beloppsmässigt kan penningmängden beräknas ha ökat med omkring 17 600 mkr. I tabell 1 redovisas denna ökning tillsammans med tillskott till penningmängden genom valutareservens tillväxt, statens och riksbankens transaktioner, bankernas utlåning m m. Liksom under 1972 svarade bankutlåningen för det största tillskottet. Statsbudgetens underskott balanserades i större utsträckning genom upplåning utanför banksystemet 1973 än 1972, varför tillskottet genom statens transaktioner avtog något. Tillskottet genom valutareservens ökning växte å andra sidan.

Den reala likviditeten

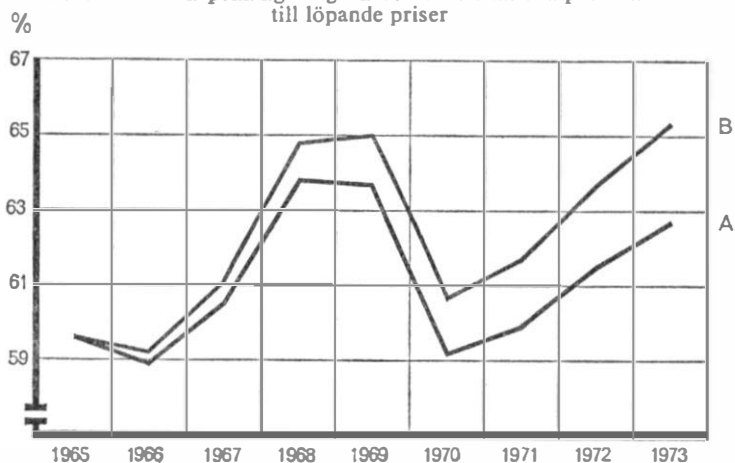
Sätts penningmängden i relation till bruttonationalprodukten i löpande priser, erhålls en kvot som brukar kallas real likviditet. Likviditeten i denna mening har en långsiktigt fallande trend. Kalkyler tyder på att en uppjustering av årsvärdena med omkring $\frac{1}{2}$ % erfordras för att eliminera denna. Såväl en ojusterad som en justerad serie för den reala likviditeten redovisas i diagram C.

Som framgår av diagrammet fortsatte den reala likviditeten att växa 1973. Tillväxten hade ungefär samma takt som 1972. En mera långsiktig jämförelse visar vad gäller den justerade serien att den reala likviditeten var ungefär lika hög 1973 som 1968, det mest likvida året under den föregående konjunkturavmattningen.

Trots att penningmängden ökat i ungefär samma takt under den senaste konjunkturavmattningen som under den föregående, har den reala likviditeten stigit förhållandevis sakta. Den var 1970 aldrig nere så lågt

Diagram C. Real likviditet

Kvoten mellan penningmängden och bruttonationalprodukten
till löpande priser

A. Real likviditet, faktisk kvot

B. Real likviditet, med ½ % per år trendjusterad kvot

som 1966 men nådde likväl först efter tre års stegring upp till 1968 års nivå. Förklaringen ligger i den relativt snabbare prisstegringen under det senare skedet.

Den reala likviditeten är emellertid liksom penningmängden ett grovt mätinstrument på likviditetsutvecklingen inom ekonomin. För de olika sektorerna inom denna förändras likviditeten på skilda sätt och en likviditetsförändring för en viss sektor kan ha större betydelse för den ekonomiska utvecklingen än om den inträffar inom någon annan. Vanligtvis svänger företagens likviditet mellan hög- och lågkonjunktur, mellan stram och lätt kreditmarknad, långt mer än den totala penningmängden och den reala likviditeten. En redovisning sektorvis av likviditetsläge och finansieringssituation är sålunda mera informativ. Viss sektorfördelad information har ovan lämnats. Ytterligare sådan lämnas längre fram i detta kapitel.

Bankerna

Riksbanken

Riksbankens transaktioner i skattkamarväxlar och obligationer resulterade 1973 liksom 1972 i en nettoförsäljning. Under den närmaste tiden dessförinnan hade stora nettoförvärv gjorts i syfte att befria bankerna från deras under kreditåttstramningen 1969—70 stora skuld till riksbanken och öka deras likviditet och att allmänt lätta kreditmarknadsläget. Under 1973 liksom under 1972 företog bankerna upplåning i riksbanken endast tillfälligt — någon gång när statsbudgeten under en kortare period drog in medel, när stora placeringar i statsobligationer gjordes av bankerna eller marknaden utanför dessa eller när den utelöpande sedel-

Tabell 2. Affärsbankernas nettoställning gentemot riksbanken

	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Januari	— 226	— 421	— 484	— 120	530	610
Februari	— 307	— 515	— 979	— 496	534	618
Mars	— 790	— 621	— 1 076	— 483	557	649
April	— 667	— 878	— 1 223	— 498	554	645
Maj	— 575	— 1 757	— 2 451	— 872	570	655
Juni	— 641	— 3 124	— 2 966	— 1 436	266	86
Juli	— 561	— 2 028	— 1 506	— 217	564	662
Augusti	— 670	— 1 725	— 1 475	120	562	595
September	— 450	— 1 316	— 890	— 65	583	685
Oktober	— 196	— 1 603	— 1 397	17	577	419
November	— 510	— 969	— 642	304	584	642
December	— 848	— 880	— 574	541	614	728

Anm. Nettoställningen under en månad har beräknats som medeltal av de vid månadens fyra rapportdagar föreliggande differenserna mellan affärsbankernas tillgodohavanden på checkräkning i riksbanken och deras skuld till riksbanken för upptagna lån. I checkräkningstillgodohavandena ingår fr o m augusti 1969 även medel innesående i enlighet med kassakvotslagens bestämmelser.

mängden temporärt ökade kraftigt. På riksbanksbalansens tillgångssida var det för året som helhet i allt väsentligt de utländska valutorna som ökade; förvärven av sådana balanserade mer än väl den utelöpande sedelmängdens tillväxt.

Den utelöpande sedelmängden ökade från början av år 1973 till dess slut med 9,4 %. Ökningstakten under 1972 hade varit 9,6 %. Någon större skillnad i sedelvolymens tillväxt mellan nämnda år förekom således inte. Under loppet av 1973 förekom däremot osedvanligt stora förändringar. Under senare delen av maj varslade Statstjänstemännens Riksförbund om strejk vid riksbanken. Först vid mitten av juni avblåstes strejkhöten. Den uppladdning av sedlar som då ägde rum, i allt väsentligt hos bankerna men i någon mån också hos allmänheten, ledde till att den av riksdagen fastställda högsta tillåtna nivån för den utelöpande sedelmängden temporärt överskreds. Den 15 juni 1973 var sedelvolymen 25 % större än ett år tidigare. Efter det att strejkhöten avblåstes, återfördes sedlar i stor mängd till riksbanken, och innan juni månad gått till ända var den utelöpande sedelmängden nedbringad till en nivå som låg i linje med den som förekom före strejkhöten.

Affärsbanker

Affärsbankernas kassaställning var under 1973 ansträngd endast vid några få tillfällen. Störst var upplåningen i juni efter sedeluppladdningen med anledning av strejkhöten, vilket i tiden sammanföll med den för året starkaste budgetmässiga åtstramningen. Bankernas lån i riksbanken var då tillfälligt uppe i 1 500 mkr. Under hösten förekom sedan upp-

Tabell 3. Förändringar i affärsbankernas och andra bankers likvida tillgångar

	Mkr		
	1971	1972	1973 (prel)
<i>Påverkande faktorer</i>			
1. Total valutareserv	1 208	2 251	3 900
2. Statens kassamässiga utgiftsöverskott	2 636	6 345	6 150
3. Statens upplåning utanför bankerna (ökning = —)	— 590	— 2 749	— 4 700
4. Allmänhetens innehav av sedlar och mynt (ökning = —)	— 1 418	— 1 332	— 1 250
5. Investeringsfonder plac. i riksbanken (ökning = —)	199	4	— 200
6. Övriga riksbankstransaktioner	— 545	— 624	— 700
7. Summa 1—6 = 12 + 20	1 490	3 895	3 200
<i>Affärsbankernas likvida tillgångar</i>			
8. Korta nettofordringar på riksbanken	1 118	93	175
9. Korta nettofordringar på riksgäldskontoret	— 44	1 333	— 275
10. Korta nettofordringar på utländska banker	— 156	105	75
11. Statsobligationer	1 261	533	3 525
12. Summa 8—11	2 179	2 064	3 500
13. Korta nettofordringar på andra banker och övriga kreditinstitut	— 1 202	— 1 052	— 3 700
14. Hypoteksobligationer	221	83	2 700 ¹
15. Summa 13—14	— 981	— 969	— 1 000
16. Summa 12+15	1 198	1 095	2 500
<i>Andra bankers likvida tillgångar</i>			
17. Korta nettofordringar på riksbanken	8	—	—
18. Korta nettofordringar på riksgäldskontoret	— 1 001	1 511	— 600
19. Statsobligationer	304	320	300
20. Summa 17—19	— 689	1 831	— 300
21. Korta nettofordringar på affärsbanker och övriga kreditinstitut	2 127	— 411	2 400
22. Hypoteksobligationer	1 047	1 840	1 100
23. Summa 21—22	3 174	1 429	3 500
24. Summa 20+23	2 485	3 260	3 200

Anm. I »Andra banker» ingår sparbanker, postbanken och centralkassor för jordbrukskredit.

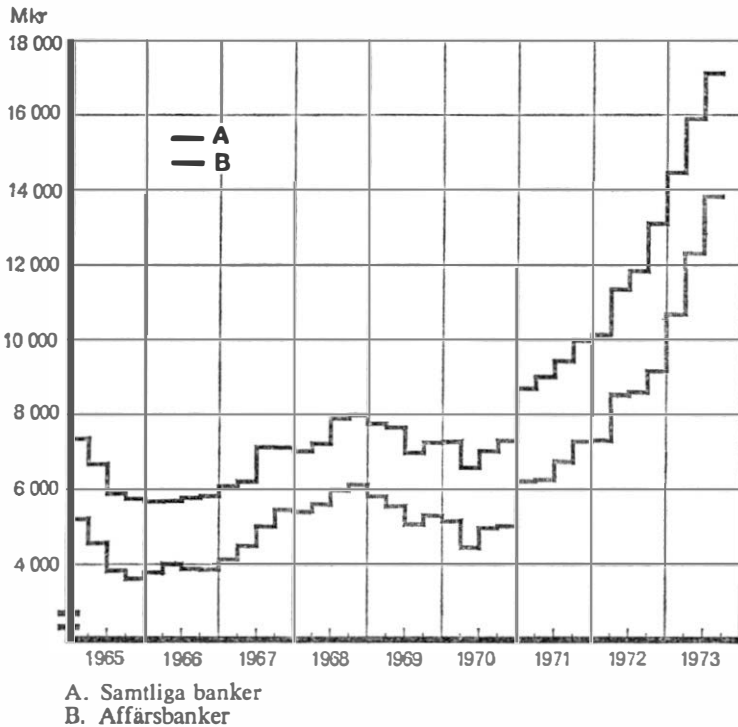
¹ Inkl. 955 mkr i s. k. mellankrediter.

låning i riksbanken i samband med att stora inbetalningar gjordes på då emitterade statslån. Med undantag för dessa tillfällen var bankernas nettoställning gentemot riksbanken positiv och lika med deras checkräkningstillgodohavanden i riksbanken, liggande vid eller något över gällande kassavotskrav. Månadsmedeltalen låg året igenom väl i nivå med fjolårets utom för juni och september (tabell 2).

Sina likvida tillgångar höll bankerna till väsentlig del i riksgäldskontoret såsom skett under lång tid. Dagslånefordringarna hos riksgälds-

Diagram D. Bankernas nettofordringar på staten, riksbanken och utlandet

Säsongrensade ställningsuppgifter

Anm. Innehavet per kvartal av ifrågavarande likvida tillgångar har beräknats som medeltalet av innehavet vid kvartalets ingång och vid de tre månadssluten under kvartalet. I affärsbankernas nettoställning gentemot utlandet har endast de avista tillgångarna och skulderna tagits med.

kontoret liksom även skattkamarväxelinnehavet varierade med likviditetens kortsiktiga svängningar. Dessa tillgångar sammanlagt låg på en högre nivå under de tre första kvartalen av 1973 än under motsvarande tid 1972. Vid slutet av året var de lägre.

Alltsedan hösten 1971 har affärsbankerna gjort relativt stora placeringar i statsobligationer, i första hand kortfristiga sådana. De blev mycket stora redan 1971, då de uppgick till 1 261 mkr, men under 1973 överskreds detta belopp. De uppgick då till 3 500 mkr. Till en del har dessa förvärv ägt rum i förening med en minskning av mera kortfristiga tillgångar. Så skedde i särskilt hög grad under andra halvåret 1973 men även tidigare. Denna transformering av likvida medel från primära till sekundära likvida tillgångar är ett uttryck för att bankerna uppfattat likviditetens läge som högt.

Affärsbankernas totala fordringar på riksbanken och staten samt avista fordringar på utländska banker ökade under 1973 med omkring 3 500 mkr efter att under 1972 ha ökat med drygt 2 000 mkr. För »Andra banker» förekom en minskning av detta slag av fordringar

Tabell 4. Affärsbankernas likviditetskvoter

Likvida tillgångar i procent av skulder vid slutet av varje månad
Genomsnitt för samtliga banker

	1969	1970	1971	1972	1973
Januari	29,5	34,1	38,6	37,0	36,8
Februari	29,4	34,3	38,3	35,7	35,0
Mars	31,8	31,9	38,3	36,3	36,6
April	29,9	32,4	38,9	35,4	34,9
Maj	26,3	29,7	36,0	34,7	35,4
Juni	25,7	32,0	35,0	33,5	34,8
Juli	29,8	34,5	37,7	35,5	37,6
Augusti	29,1	34,2	37,2	34,9	36,2
September	29,3	34,5	37,0	34,2	36,1
Oktober	32,4	35,9	38,2	35,4	35,9
November	32,8	35,6	38,3	35,4	38,2
December	35,0	37,8	38,2	37,3	39,9

med 300 mkr att jämföras med en ökning om 1 831 mkr 1972. Den starkt olikartade utvecklingen för de båda bankgrupperna sammanhänger delvis med tillfälliga kastningar i medelsflödet vid årsskiftena. Av större intresse är tillväxten av dessa tillgångar för alla banker tillsammans. Den uppgick 1973 till 3 200 mkr eller ej fullt så mycket som 1972 då den utgjorde 3 895 mkr (tabell 3, rad 7, och diagram D).

Till ökningen av nämnda likvida tillgångar 1973 bidrog valutaresevens tillväxt med 3 900 mkr och statens utgiftsöverskott med 6 150 mkr. Ökningen av allmänhetens sedelinnehav absorberade likviditet liksom — och detta framför allt — placeringen av statspapper utanför banksystemet. Dessa placeringar uppgick 1973 till 4 700 mkr att jämföras med 2 749 mkr 1972.

I här tecknade bild av bankernas likviditetsutveckling har affärsbankernas tidsbundna fordringar och skulder gentemot utländska banker inte tagits med. Dessa placeringar är emellertid till en del av sådan art att de skulle kunna räknas in bland de likvida tillgångarna. Tidigare var de av ringa omfattning och förändrades förhållandevis litet. Numera är de av större betydelse. Beaktas förändringen av dessa fordringar och skulder — en nettoökning 1972 med 678 mkr och 1973 med 1 755 mkr — förskjuts bilden av likviditetsutvecklingen. Samtliga bankers totala nettofordringsökning på riksbanken, staten och utländska banker blir då något större 1973 (4 900 mkr) än 1972 (4 600), och betalningsbalansöverskottets roll för den interna likviditetsutvecklingen framstår som än mer dominerande.

Av andra likvida tillgångar än de som består av fordringar på riksbanken, staten och utländska banker observeras särskilt förvärven av hypoteksobligationer, inklusive de sk mellankrediterna. Dessa förvärv

Tabell 5. Inlåningen hos bankerna

Mkr

Förändring i inestående belopp	Affärs- banker	Spar- banker	Postbankens sparkonton	Post- girot	Central- kassor	Totalt
1971 1 kv.	2 146	2 616	890	— 1 841	161	3 972
2 kv.	— 1 378	— 298	111	910	39	— 616
3 kv.	1 617	721	367	— 578	219	2 346
4 kv.	2 010	44	49	784	359	3 246
Hela året	4 395	3 083	1 417	— 725	778	8 948
1972 1 kv.	3 422	2 631	706	— 310	96	6 545
2 kv.	— 674	— 336	52	575	75	— 308
3 kv.	1 863	967	233	— 717	164	2 510
4 kv.	2 322	87	— 72	1 343	357	4 037
Hela året	6 933	3 349	919	891	692	12 784
1973 1 kv.	3 802	2 595	697	— 1 045	209	6 258
2 kv.	— 261	40	194	965	145	1 083
3 kv.	2 957	1 146	139	— 547	335	4 030
4 kv.	2 495	— 100 ¹	— 13	2 187	404 ¹	4 973
Hela året	8 993	3 681 ¹	1 017	1 560	1 093 ¹	16 344
Ställning 31/12 1973	63 419	40 768 ¹	12 344	7 514	7 310 ¹	131 355

¹ Preliminära siffror.

blev betydligt större 1973 än de båda föregående åren. De skedde i enlighet med en i inledningskapitlet beskriven överenskommelse i syfte att förbättra avlyftssituationen för bostadsbyggnadskrediter. De inräknas emellertid i bankernas likvida tillgångar i vid mening, den nämligen som tillämpas vid beräkning av likviditetskvoter för bankerna, och bidrog således till att höja likviditetskvoterna. Förvärven ägde i stor utsträckning rum mot slutet av 1973, vilket förklarar den stora ökningen av bankernas likviditetskvoter från november till december detta år (tabell 4). Höjningen av kvoten från oktober till november sammanhängde med den i avsnittet om kreditpolitiken beskrivna ändringen i definitionen av likviditetskvoten.

Insättarbehållningen i affärsbankerna växte mer 1973 än 1972. Beloppsmässigt var tillväxten större än någonsin eller 8 993 mkr (tabell 5). Relativt till behållningens storlek var dock tillväxten ej nämnvärt avvikande från den som förekom under t ex 1967 och 1968. Den procentuella ökningen var då 15,6 % respektive 17,8 %. År 1973 var den 16,5 %.

Expansionen av affärsbankernas utlåning fortsatte 1973. De utestående byggnadskrediterna minskade visserligen, men för övriga krediter var tillväxttakten i det utestående beloppet högre under 1973 än under de båda närmast föregående åren; för 1971—73 var den procentuella tillväxten 12,3, 13,3 respektive 16,0.

Tabell 6. Affärsbankernas utlåning

Mkr

Nettobelopp	Bostadsbyggnads-krediter			»Mellan-krediter»	Övrig utlåning			Totalt		
	1971	1972	1973		1971	1972	1973	1971	1972	1973
1 kv.	— 647	290	668	.	955	1 942	1 292	308	2 232	1 960
2 kv.	149	582	— 471	.	1 212	1 131	1 853	1 361	1 713	1 382
3 kv.	81	350	311	306	773	1 100	1 557	854	1 450	2 174
4 kv.	816	650	— 601	718	478	— 33	959	1 294	617	1 076
S u m m a	399	1 872	— 93	1 024	3 418	4 140	5 661	3 817	6 012	6 592
Ställning										
31/12	7 449	9 321	9 228	1 024	31 228	35 367	41 028	38 676	44 688	51 280

Nya bostadsbyggnadskrediter lämnades till ett belopp av 7 479 mkr under 1973 att jämföras med 6 406 mkr under 1972. Avlyften ökade än mer, tack vare dels växande emissioner av hypoteksobligationer, dels de s k mellankrediter affärsbankerna gav under senare hälften av 1973. Avlyften uppgick för året som helhet till 7 572 mkr. Under 1972 hade de uppgått till 4 533 mkr. Det utestående beloppet minskade med 93 mkr efter att ha ökat med 1 872 mkr under 1972 (tabell 6). De stora avlyften var emellertid koncentrerade till årets senare del. Dessförinnan hade de varit relativt små under ett par års tid, och det utestående beloppet av bostadsbyggnadskrediter hade vuxit. Väntetiderna för avlyft av byggnadskrediter i färdigställda bostadsfastigheter hade då påtagligt ökat.

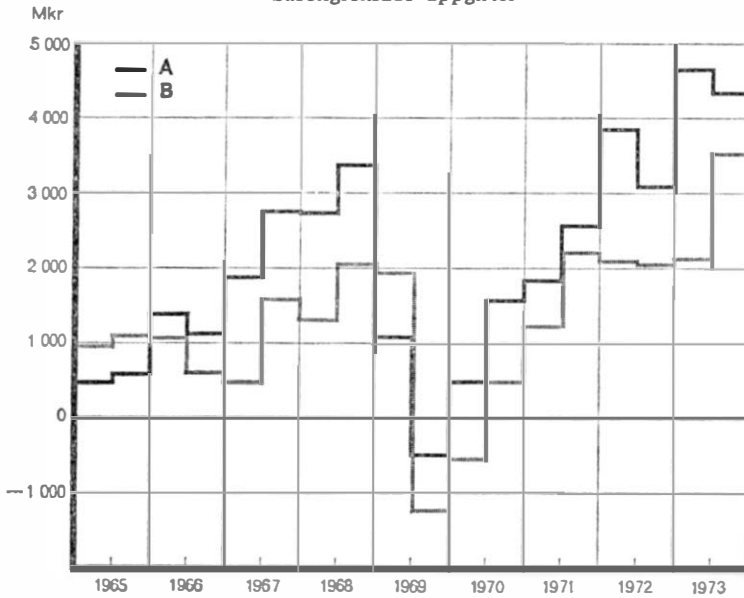
Affärsbankernas övriga utlåning består i hög grad av kreditgivning till näringslivet men även till enskilda personer. Efter hand som kreditpolitiken lättade efter föregående högkonjunktur, växte detta kreditflöde i snabb takt. Under andra halvåret 1971 var det i säsongrensade tal uppe i drygt 2 000 mkr eller av samma storlek som före åtstramningen (diagram E). Kreditflödet bibehöll denna omfattning till och med första halvåret 1973, varefter det på nytt ökade. Expansionen begynte redan under årets andra kvartal men fick särskild fart senare under året.

Svenska Bankföreningens analys av medlemsbankernas kreditgivning visar att bankernas utlåning 1973 liksom under 1972 i stor utsträckning gick till handel och servicenäringar. Än större var dock beloppen för de personliga krediterna och de krediter för olika ändamål som lämnas mot säkerhet i bostadsfastigheter. Utlåningen till industrin, som ökat mycket kraftigt under det första skedet efter det att kreditåtstramningen lättats vid årsskiftet 1970—1971, avtog däremot.

Under 1971 och 1972 utlovade och kontrakterade affärsbankerna krediter i långt snabbare takt än krediter utnyttjades. För det kontrakterade ej disponerade beloppet fortsatte ökningen 1973, medan en nedgång skedde för det utlovade ej kontrakterade. Enligt Svenska Bank-

Diagram E. Affärsbankernas inlåning och »övrig» utlåning

Nettoflöden per halvår
Säsongrensade uppgifter

A. Inlåning
B. »Övrig» utlåning

föreningens kreditanalys var dessa belopp i slutet av 1973 sammanlagt omkring 6 000 mkr större än ungefär tre år tidigare. Ett annat uttryck för i första hand näringslivets likviditetsberedskap utgör den starka ökningen av inlåningen på räkningar med särskilda villkor. Det inestående beloppet på sådana räkningar var 7 700 mkr större vid utgången av 1973 än vid utgången av 1970.

Sparbanker

Sparbankernas likviditet fortsatte att öka 1973. Deras kortfristiga nettotillgodohavandena hos affärsbanker, i allt väsentligt hos Sparbankernas Bank, som vid årets ingång uppgick till drygt 2 300 mkr, ökade under året med omkring 900 mkr. Innehavet av obligationer, som ingår bland bankernas likvida tillgångar i vid mening, ökade med 900 mkr, varav ca 750 mkr utgjordes av bostadsobligationer och 150 mkr av statsobligationer. Sparbankernas förbindelser ökade i en lägre takt, och kvoten mellan likvida tillgångar och förbindelser växte. För de 74 större sparbankerna var likviditetskvoten vid årets ingång 22,8 % och vid dess utgång 25,5 %. Av dessa sparbanker fyllde alla så när som tre å fyra stycken det uppställda totala likviditetskravet 20 % vid årets samtliga månads- slut. Antingen detta krav eller det marginella om 25 % — tillgångs- och förbindelseökningen — räknad från slutet av 1971 — fylldes under

årets alla månadsslut av samtliga dessa sparbanker på något enstaka undantag när.

Insättarbehållningen hos samtliga sparbanker ökade i ungefär samma takt 1973 som 1972 eller med ca 10 %. Beloppsmässigt ökade insättarbehållningen något mer under 1973 än 1972 (tabell 5). Relativt svagast var inlåningsutvecklingen under årets första kvartal. Insättarbehållningen ökade då med ett lägre belopp än som skett under motsvarande kvartal de båda närmast föregående åren. Till detta lägre belopp bidrog det förhållandet att den genomsnittliga räntenivån var lägre 1972 än 1971 och att ett års upplupna räntor väsentligen krediteras inlåningskontona efter årets slut.

Samtliga sparbankers utlåning till allmänheten, som 1972 uppgick till drygt 2 100 mkr, torde ha blivit något större 1973. Uppgifter om utvecklingen inom de 74 större sparbankerna fram till och med november indikerar detta. I fråga om bostadsbyggnadskrediter har avlyft under lång tid skett ungefärligen i takt med husens färdigställande och någon anhopning av oavlyftade sådana krediter inte förekommit. För övrig utlåning har det utestående beloppet vuxit förhållandevis kraftigt under ett par års tid. Efter att ha ökat med endast 5,2 % under 1971 steg det med 7,5 % under 1972 och med 7,7 % under tolv månadersperioden till och med november 1973.

Postbanken

Genom en mycket stor inströmning av kortfristiga medel vid slutet av 1972 hade postbankens likviditet kraftigt ökat. En nedgång följde sedan som mer än neutraliserade denna ökning. De likvida tillgångarna hade en fallande tendens, förbindelserna växte och likviditetskvoten minskade. Likviditetskravet överskreds dock med bred marginal under årets samtliga månader.

Insättarbehållningen på postbankens *sparkonton* ökade under året med 9,0 %, vilket i stort sett svarade mot ökningen 1972. Ökningen utgjorde 1 017 mkr att jämföras med 919 mkr för 1972. Under första och tredje kvartalet var dock ökningen lägre än under motsvarande tid de båda föregående åren. Medelinströmningen i *postgirot*, som kraftigt varierar från år till år, blev större 1973 än 1972. En omfattande kortfristig utlåning till andra banker följde härav. I fråga om skattkammarväxlar och dagslån till riksgäldskontoret översteg de inlösta beloppen placeringarna. Under 1972 hade stora nettoplaceringar gjorts. I fråga om obligationer och långa lån uppgick placeringarna 1973 till 1 600 mkr; under 1972 hade de utgjort 1 400 mkr.

Centralkassor för jordbrukskredit

För centralkassorna för jordbrukskredit var likviditetsutvecklingen mycket gynnsam 1973 och kontrasterar mot den under 1972. Under 1972

Tabell 7. Bankernas utlåning samt förvärv av obligationer och förlagsbevis

	Nettobelopp				Mkr
	1969	1970	1971	1972	1973 (prel)
Affärsbanker	2 712	1 510	5 253	6 657	11 500
Sparbanker	2 461	1 690	2 231	2 869	3 250
Postbanken	718	682	651	1 415	1 600
Centralkassor för jordbrukskredit	373	395	629	724	750
S u m m a	6 264	4 277	8 764	11 665	17 100

Anm. Från summabeloppen i tabell 16 har för olika slag av banker dragits placeringarna i skattkammarväxlar och dagslån.

hade utlåningen haft en högre stegringstakt än inlåningen. Under 1973 var förhållandet det omvända.

Under en stor del av 1972 hade centralkassorna ej fyllt det uppställda likviditetskravet 20 %. Under första halvåret 1973 skedde det ej heller men väl under andra halvåret. Tillväxten av de likvida tillgångarna gällde främst tillgodohavanden hos Jordbrukets Bank; nettoförvärven av obligationer var förhållandevis små.

Den gynnsamma inlåningsutvecklingen resulterade i en ökning av insättarbehållningen med 17,6 % under 1973, vilket var betydligt mer än under 1972 då den uppgick till 12,5 %. I absoluta tal utgjorde ökningen 1 093 mkr, vilket belopp aldrig uppnåtts tidigare.

Centralkassornas utlåning till allmänheten avtog som nämnts under 1973. Nettobeloppet för denna utlåning utgjorde 718 mkr efter att 1972 ha uppgått till 687 mkr.

Bankernas utlåning samt placering i obligationer — en summering

Den totala kreditgivningen per helår för olika slag av banker påverkas kraftigt av tillfälliga medelsströmmar vid årsskiftena. Särskilt är detta fallet för postbanken och affärsbankerna. De allra kortaste placeringarna hos dessa institut, såsom skattkammarväxlar och dagslån, varierar därigenom mycket år för år. För att få en bild av utvecklingen dessa placeringar förutan har i tabell 7 de mera stabila posterna i de olika bankinstitutens placeringar — utlåning och förvärv av obligationer och förlagsbevis — sammanställts. För bankerna sammantaget blev dessa placeringar större 1973 än 1972, innebärande en fortsättning på de senaste årens snabba placeringsökning. Expansionen har varit mest påtaglig för affärsbankerna.

Försäkrings- och pensionsinrättningar

Försäkringsbolagen

Under de tre första kvartalen 1973 förbättrades sakförsäkringsbolagens finansiella ställning. Försäkringsfallen drog en kostnad om ca 1 400 mkr (få 1 450 mkr) och premieintäkterna inbringade ca 2 700 mkr (få 2 450 mkr). Det växande inkomstöverskottet följdes av ökade placeringar. För nämnda del av året uppgick de till netto 750 mkr (få 600 mkr).

Livbolagens finansiella ställning förbättrades likaledes under nämnda tid. Under de tre första kvartalen 1973 gav premieintäkter och försäkringsutbetalningar ett större inkomstöverskott än under motsvarande tid ett år tidigare. Kapitalavkastningen fortsatte likaledes att växa och placeringsbehovet ökade. Nettoplaceringarna uppgick för nämnda kvartal till 1 850 mkr att jämföras med 1 450 mkr under motsvarande tid 1972.

Försäkringsbolagens sammanlagda nettoplaceringar under de tre första kvartalen 1973 uppgick således till ca 2 600 mkr. En liten del härav investerades i egna fastigheter. På kapitalmarknaden placerades drygt 2 400 mkr. I placeringsmönstret skedde en viss förskjutning. Förvärven av stats- och kommunobligationer avtog, medan kreditgivningen till bostadssektorn och näringslivet ökade. Denna tendens i placeringsmönstret förväntas bestå för året som helhet (jfr tabell 16, »Enskilda försäkringsinrättningar»).

Allmänna pensionsfonden

Allmänna pensionsfondens fondtillväxt uppgick 1973 till 10 026 mkr. Detta var mer än 1972, då den uppgick till 9 585 mkr (tabell 8), men takten i tillväxten avtog på ett markerat sätt. Härtill bidrog både en avtagande stegring av inbetalade avgifter, uppkommen genom att det procentuella avgiftsuttaget inte höjdes, och en tilltagande stegring av pensionsutbetalningarna.

Den större fondtillväxten 1973 än 1972 följdes av växande placeringar från allmänna pensionsfondens sida. De hade varit förhållandevis låga 1972, då allmänna pensionsfonden gjorde stora återbetalningar på tidigare upptagna banklån. Denna skuldavveckling fortsatte 1973 men blev då obetydlig. Å andra sidan kom återlånen att belasta fondökningen mer 1973 än 1972. Likväl kom placeringarna på kapitalmarknaden att växa. År 1972 hade de uppgått till i runt tal 8 100 mkr. År 1973 uppgick de till 9 200 mkr.

Allmänna pensionsfondens placeringar fördelade på sektorer redovisas i tabell 16 under »Offentliga försäkringsinrättningar», vilka dock även inkluderar riks-försäkringsverkets utlåning om drygt 100 mkr, huvudsakligen utgörande kommunlån. En jämförelse med placeringsför-

Tabell 8. Allmänna pensionsfonden
Nettobelopp

	Mkr			
	1970	1971	1972	1973
Fondökning	7 075	8 307	9 585	10 026
Upplåning	125	1 163	– 968	— 142
Summa	7 200	9 470	8 617	9 884
Placeringar (nom. v.)	6 607	9 036	8 061	9 213
Återlån	441	277	352	454
Diverse ¹	152	157	204	217
Summa	7 200	9 470	8 617	9 884

¹ Kassa och banktillgodohavanden samt räntefordringar, differens mellan nominellt och bokfört värde m m.

delningen 1972 visar att placeringsökningen helt gällde bostadssektorn. Förvärven av hypoteksobligationer 1973 blev dock ej fullt lika stora som 1971, då allmänna pensionsfonden i hög grad ökade sin placeringskapacitet genom kortfristig upplåning i banker. Förvärven av statspapper avtog något liksom utlåningen till kommunerna och näringslivet. Den relativa fördelningen av allmänna pensionsfondens placeringar 1973 blev: staten 20 % (f å 24 %), kommunerna 6 % (f å 8 %), bostadssektorn 44 % (f å 37 %) och näringslivet 30 % (f å 31 %). Bostadsinstitutens obligationer har härvid i sin helhet förts till bostadssektorn.

Kreditaktiebolag och hypoteksinrättningar

Kreditaktiebolagen och hypoteksinrättningarna svarar i stor utsträckning för den långfristiga utlåningen till kommunerna, bostadssektorn och näringslivet. De ombesörjer sin kapitalanskaffning till en del genom att upptaga reverslån i andra kreditinstitut. För ett stort antal av dem sker det dock främst genom emission av obligationer.

Kommuninstitut

Såväl Kommunlåneinstitutet AB som Kommunkredit AB emitterade obligationer till ett lägre belopp 1973 än 1972. Sammanlagt uppgick emissionerna till 135 mkr att jämföras med 236 mkr för 1972, allt räknat i inbetalt belopp. Härutöver anskaffades medel på andra lånemarknader, dock ej i samma utsträckning som 1972, och nyutlåningen minskade. Kommuninstitutens nya lån uppgick till ca 300 mkr efter att ha uppgått till 369 mkr 1972. Fördelad på institut redovisas nettoutlåningen i tabell 9. Som synes var nettoutlåningen mindre 1973 än 1972 men större än 1971. I den relativt höga siffran för 1972 ingick dock en icke ringa del korta lån.

Tabell 9. Kreditaktiebolagens och hypoteksinrättningarnas utlåning

	Nettobelopp					Mkr
	1969	1970	1971	1972	1973 (prel)	
<i>Kommuninstitut</i>						
Kommunlåneinstitutet	93	— 12	90	111	79	
Kommunkredit	137	37	38	209	131	
S u m m a	230	25	128	320	210	
<i>Bostadsinstitut</i>						
Stadshypotekskassan	3 699	3 494	4 282	2 701	3 418	
Kreditaktiebolag för bostadsfinansiering	3 834	2 950	3 198	3 432	4 567	
S u m m a	7 533	6 444	7 480	6 133	7 985	
<i>Företagsinstitut</i>						
Investeringsbanken	141	363	428	428	268	
Industrikredit och Företagskredit	221	429	479	456	587	
Exportkredit	215	229	256	79	6	
Lantbrukskredit	68	101	129	150	151	
Allmänna hypoteksbanken	170	141	207	172	179	
Skeppshypotekskassor	66	64	75	99	81	
S u m m a	881	1 327	1 574	1 384	1 272	
T o t a l t	8 644	7 796	9 182	7 837	9 467	

Bostadsinstitut

I fråga om bostadsinstitutet genomfördes vid ingången av 1973 en institutionell förändring. Den utlåningsverksamhet, som bedrivits av Svensk Fastighetskredit AB, Svenska Intecknings Garanti AB och Göteborgs Intecknings Garanti AB, övertogs då av Svensk Bostadsfinansiering AB. De tre institut, som då upphörde med sin tidigare långfristiga nyutlåning, skulle dock förvalta sina utestående lånefordringar och låneskulder. Efter genomförandet av denna förändring svarar Svensk Bostadsfinansiering AB (Bofab) och Sparbankernas Inteckningsaktiebolag (Spintab) tillsammans med stadshypotekskassan för den helt dominerande delen av den långfristiga bostadsfinansieringen i Sverige.

Bostadsinstitutens låneförmedling, som under 1972 hade varit mindre än under såväl 1971 som 1969 och 1970, blev mycket omfattande 1973. Obligationer emitterades till ett belopp av 8 300 mkr, exklusive konverteringar, (f å 6 000). Nya lån lämnades till ungefär samma belopp som det vartill emissionerna uppgick. Under 1972 hade det något överstigit emissionerna (6 300 mkr mot 6 000 mkr) och det överskjutande beloppet finansierats genom diverse annan upplåning. Nettoutlåningen uppgick till 7 960 mkr (f å 6 133 mkr).

I här redovisade uppgifter om bostadsinstitutens upp- och utlåning ingår förutom låneförmedlingen till prioriterade ändamål, i allt väsent-

ligt bestående av nyproduktion av bostäder, även institutens övriga låneförmedling, i stor utsträckning avseende finansiering av icke statsbelånade affärs- och kontorshus. Av institutens nyutlåning får högst 10 % användas för icke prioriterade ändamål.

Föreliggande statistik över den prioriterade utlåningen från bostadsinstitutet för perioden januari—november visar att nyutlåningen till flerfamiljshus, som utgör mindre än hälften av ifrågavarande utlåning, ökat obetydligt från 1972 till 1973. Den stora ökningen hänför sig till småhusen och därvid i högre grad till icke statsbelånade sådana än till statsbelånade.

Institut för näringslivets finansiering

Kreditaktiebolag och hypoteksinrättningar för näringslivets långfristiga finansiering förmedlade krediter i ungefär samma omfattning 1973 som 1972 (tabell 9). Alltsedan 1970 har denna kreditförmedling varit betydligt större än under senare delen av 1960-talet. Nettokreditgivningen översteg då aldrig 900 mkr. Därefter har den uppgått till 1 300—1 600 mkr per år.

I denna expansion har Investeringsbanken och Industrikredit spelat en avgörande roll. Båda ökade kraftigt sin utlåning 1970 och bibehöll den på hög nivå 1971 och 1972. Under 1973 avtog Investeringsbankens utlåning medan Industrikredit fortsatte att öka sin.

Investeringsbanken täckte sitt upplåningsbehov till en del genom upplåning utomlands. Sålunda emitterade banken under 1973 ett lån på 100 miljoner DM och ett på 15 miljoner dollar. Medlen användes såväl för finansiering av inhemsk investeringsverksamhet som för exportfinansiering.

Beträffande övriga här aktuella institut redovisas utlåning av oförändrad omfattning för Lantbrukskredit och för Allmänna hypoteksbanken och en minskning i utlåningen för Exportkredit och skeppshypotekskassorna. För Exportkredit har minskningen pågått ett par års tid.

Obligationsmarknaden

Långfristig bruttoupplåning

Staten emitterade långfristiga räntelöpande obligationer till ett betydligt större belopp 1973 än 1972. Emissionerna uppgick till 3 360 mkr efter att ha uppgått till 2 050 mkr året innan, allt räknat i inbetalt belopp (tabell 10). Emissionerna av premieobligationer ökade likaså men endast i obetydlig utsträckning. Den del av emissionerna som utgjorde konvertering av äldre lån var emellertid betydligt mindre 1973 än 1972, varför de emitterade premielånen exklusive konverteringarna kom att öka i relativt hög grad eller från 500 mkr till 800 mkr. Härutöver utgav

Tabell 10. *Långfristiga obligationslån*
Bruttobelopp

	Mkr		
	1971	1972	1973
Staten			
Räntelöpande lån	2 595	2 052	3 363
Premielån, inkl. konverteringar	300	900	975
Premielån, exkl. konverteringar	150	500	800
S u m m a (exkl. konverteringar)	2 745	2 552	4 163
Kommuner och kommuninstitut			
Kommuner, inkl. konverteringar	400	470	525
Kommuner, exkl. konverteringar	—	—	485
Kommuninstitut	182	236	135
S u m m a (exkl. konverteringar)	582	706	620
Bostadsinstitut			
Inkl. konverteringar och specialemissioner	7 975	7 206	8 877
Exkl. konverteringar och specialemissioner	7 710	6 026	8 331
Avseende bostadsfinansiering	6 900	5 406	7 492
Näringslivet			
Företag: emissioner i Sverige	1 700	1 614	1 549
emissioner i utlandet	454	850	415
Företagsinstitut: emissioner i Sverige	328	345	357
emissioner i utlandet	—	221	221
Bostadsinstitut avseende andra ändamål än bostadsfinansiering	810	620	839
S u m m a	3 292	3 650	3 381
Utländska låntagare	—	—	75
T o t a l t	13 519	12 314	15 731

staten ett sparobligationslån. För detta lämnas uppgifter i avsnitten om staten och om ränteutvecklingen. Eftersom sparobligationer inte kan omsättas på marknaden räknas de inte in i emissionerna på obligationsmarknaden. På denna marknad lånade staten under 1973 ett bruttobelopp på 4 163 mkr efter avdrag för konvertering av premielån att jämföras med 2 552 mkr under 1972, innebärande en betydande ökning.

Kommunernas och kommuninstitutens sammanlagda upplåning på obligationsmarknaden avtog i samband med kommunernas allmänt vikande lånebehov. Nedgången hänför sig dock helt till kommuninstituten, för vilka emissionerna minskade från 236 mkr 1972 till 135 mkr 1973. Kommunernas egna emissioner ökade något, från 470 mkr 1972 till 525 mkr 1973. I sistnämnda uppgift ingår en konvertering på 40 mkr.

Som tidigare anförts emitterade bostadsinstitutet obligationer till ett

betydligt större belopp 1973 än 1972. Härvid är att märka att emissionerna under 1972 om 6 000 mkr var små och ej på långt när höll takt med frammognandet av avlyftsferdiga bostadsbyggnadskrediter. Jämföres emissionsbeloppet 1973, exklusive konverteringar, på ca 8 300 mkr med det för 1971 på 7 700 mkr får beloppet för 1973 en mera rättvisande proportion.

Näringslivets upplåning på den svenska obligationsmarknaden genom företagens egna emissioner och genom företagsinstitutens uppgick 1973 till 1 906 mkr efter att ha uppgått till 1 959 mkr 1972. Läggts här till de belopp, som bostadsinstituten använder för andra ändamål än den prioriterade bostadsfinansieringen, förändras denna mindre nedgång till en uppgång, från 2 579 mkr till 2 745 mkr. Näringslivets totala finansiering på den svenska obligationsmarknaden ökade således från 1972 till 1973. Detta utgjorde en fortsättning på en ökning som fortgått sedan 1970.

Företagens emissioner på utländska marknader minskade däremot; 1973 uppgick dessa till 415 mkr efter att ha uppgått till 850 mkr under 1972. Företagsinstitutens emissioner utomlands blev av oförändrad omfattning. De uppgick både 1972 och 1973 till 221 mkr.

Utländska låntagare tilläts ej ta den svenska obligationsmarknaden i anspråk under åren 1969—1972. År 1973 gavs världsbanken tillstånd att i Sverige emittera ett lån. Detta uppgick till 75 mkr. Världsbankens första lån i Sverige — det enda tidigare — upptogs år 1967.

Långfristiga och kortfristiga obligationer — nettoplaceringar

Inte blott de långfristiga emissionerna blev större 1973 än 1972. Det blev även de kortfristiga. Efter avdrag för konvertering, inlösen och amortering redovisas för långfristiga obligationer 1973 ett belopp om 14 000 mkr mot 10 400 mkr föregående år och för kortfristiga obligationer ej långt från 4 000 mkr mot 1 700 mkr för år 1972. Uppgifterna återfinnes i tabell 11, som också innehåller fördelning av dessa nettobelopp på låntagargrupper och placerargrupper.

Eftersom det nästan uteslutande är staten som emitterar kortfristiga obligationer, skiljer sig bilden av den totala nettoupplåningen på obligationsmarknaden från den ovan tecknade bilden av den långfristiga bruttoupplåningen på denna marknad främst i vad gäller den statliga upplåningen. Som framgår av tabellen uppgick statens totala nettoupplåning på obligationsmarknaden under 1973 till nära 8 000 mkr, fördelad på ungefär hälften långfristigt och hälften kortfristigt. Som påpekas i annat sammanhang utgör de kortfristiga obligationerna närmast ett alternativ till skattkamarväxlar och dagslån och innebär en förlängning av statens skuld till banksektorn. Ur denna synvinkel ligger det ett visst godtycke i att över huvud räkna in dessa obligationer i placeringarna på obligationsmarknaden.

Vad gäller övriga sektors nettoupplåning på obligationsmarknaden

Tabell 11. Obligationsmarknaden

Nettobelopp

Mkr

Långivare	Låntagare					Summa	
	Staten	Kommuner	Bo-städer	Närings-liv			
1972							
Riksbanken	926	6	—	—	4	928	
Affärsbanker	345	21	74		93	533	
Andra banker	319	—	50	943	59	1 271	
Enskilda försäkrings-inrättningar	460	219	1 260		211	2 150	
Offentliga försäkrings-inrättningar	1 936	278	2 645		1 718	6 577	
Allmänheten	576	39	18		55	688	
S u m m a	4 562	513	4 940		2 132	12 147	
varav:							
Kortfristiga obligationer	2 025	—	—	300	—	11	1 714
Långfristiga obligationer	2 537	513	5 240		2 143		10 433
1973 (prel)							
Riksbanken	1 000	0	0		0	1 000	
Affärsbanker	3 100	25	1 575		150	4 850	
Andra banker	400	—	75	975	75	1 375	
Enskilda försäkrings-inrättningar	200	100	1 450		500	2 250	
Offentliga försäkrings-inrättningar	1 875	325	3 600		1 850	7 650	
Allmänheten	1 375	50	—	300	—	275	850
S u m m a	7 950	425	7 300		2 300	17 975	
varav:							
Kortfristiga obligationer	3 975	0	0		0	3 975	
Långfristiga obligationer	3 975	425	7 300		2 300	14 000	

utgjorde expansionen i bostadssektorns upplåning det mest framträdande draget. Tillväxten av näringslivets nettoupplåning blev av förhållandevis liten omfattning, och för kommuner och kommuninstitut sammanlagt avtog nettoupplåningen. För samtliga dessa sektorer gällde emissionerna långfristiga obligationer; kortfristiga inlöstes till smärre belopp.

Placeringarna i långfristiga obligationer var under en stor del av året relativt begränsade, vilket bland annat resulterade i de tidigare omnämda förlängningarna av väntetiderna för avlyft av bostadsbyggnadskrediter. Denna knapphetssituation förelåg, trots att allmänna pensionsfonden och försäkringsbolagen fortgående förvärvade långa obligationer i väl så stor omfattning som året innan. Efterfrågan på långt kapital är nämligen regelmässigt betydligt större än vad allmänna pensionsfonden och de

Tabell 12. Kapitalmarknaden

Nettobelopp

Mkr

Placeringsform	Låntagare				
	Staten	Kom-muner	Bo-städer	Närings-liv	Summa
1971					
Långfristiga obligationer	2 567	406	6 741	2 446	12 160
Reverslån från enskilda och offentliga försäkrings-inrättningar	—	653	311	1 726	2 690
Aktier	—	—	—	687	687
S u m m a	2 567	1 059	7 052	4 859	15 537
1972					
Långfristiga obligationer	2 537	513	5 240	2 143	10 433
Reverslån från enskilda och offentliga försäkrings-inrättningar	—	560	172	1 766	2 498
Aktier	—	—	—	879	879
S u m m a	2 537	1 073	5 412	4 788	13 810
1973 (prel)					
Långfristiga obligationer	3 975	425	7 300	2 300	14 000
Reverslån från enskilda och offentliga försäkrings-inrättningar	—	575	200	2 200	2 975
Aktier	—	—	—	525	525
S u m m a	3 975	1 000	7 500	5 025	17 500

Anm. Enskilda och offentliga försäkringsinrättningars reverslån innefattar såväl de som lämnats direkt till de olika realsektorerna som till specialinstituten för dessa sektorer. Långfristiga obligationer har beräknats på samma sätt som i tabell 11.

enskilda försäkringsinrättningarna kan tillgodose. Denna efterfrågan kan mötas på ett någorlunda tillfredsställande sätt endast om antingen allmänheten eller bankerna också gör relativt stora långa placeringar. Till någon del bidrog allmänheten till en förbättring av läget genom att göra ovanligt stora köp av premie- och sparobligationer, och mot slutet av året förvärvade affärsbankerna stora belopp av framför allt hypoteksobligationer.

Kapitalmarknaden — en summering av vissa långfristiga placeringar

Det är förenat med både principiella och praktiska svårigheter att från den totala kreditmarknaden avgränsa vad som bör kallas kapitalmarknaden. I tabell 12 har aktier och långfristiga obligationer sammanförts

Tabell 13. Statens upplåning

	Nettobelopp					Mkr
	1969	1970	1971	1972	1973	
Skattkammарväxlar och korttidslån	1 908	1 922	— 36	1 779	— 3 412	
Korta obligationer	— 1 067	— 900	93	2 025	3 989	
Långa obligationer	2 574	1 265	2 457	2 037	3 162	
Premieobligationer	200	364	110	500	800	
Sparobligationer	276	193	56	150	671	
Övrigt	— 95	364	— 44	— 146	940	
Totalt	3 796	3 208	2 636	6 345	6 150	

Anm. Riksgäldskontorets och statsverkets kassaförändringar, som vanligtvis är små, har dragits av på skattkammарväxlar och korttidslån för att ernå överensstämmelse mellan uppgifterna för statens upplåning och budgetutfallet. Beloppen för sparobligationer inkluderar under respektive år upplupen ränta.

med utlåningen från enskilda och offentliga försäkringsinrättningar såväl till realsektorerna som till kreditaktiebolagen och hypoteksinrättningarna, allt räknat netto. Kreditaktiebolagens och hypoteksinrättningarnas låneförmedling kommer härvid med genom dessa instituts upplåning på den svenska obligationsmarknaden och i försäkrings- och pensionsinrättningarna.

En sådan avgränsning av kapitalmarknaden ger vid handen, att kapitalmarknadsplaceringarna, som kraftigt minskat från 1971 till 1972, på nytt ökat. Ökningen gällde i allt väsentligt, såsom ovan framgått, placeringarna i obligationer. Nedgången från 1971 till 1972 hade i huvudsak gått ut över bostadsfinansieringen. Uppgången från 1972 till 1973 kom främst bostadsfinansieringen till godo. Både en absolut och relativ fördelning av det växande totalbeloppet visar en stark ökning för bostadssektorn. Även statens absoluta och relativa andel ökade, medan för kommunerna och näringslivet, vilka erhållit i stort sett oförändrade absoluta belopp, andelarna minskade. Den relativa andelen blev för staten 23 % (f å 18 %), kommunerna 6 % (f å 8 %), bostadssektorn 43 % (f å 39 %) och näringslivet 29 % (f å 35 %).

Utvecklingen hos olika låntagargrupper

Statens

Statens budgetunderskott uppgick 1973 till 6 150 mkr. Under 1972 hade det uppgått till 6 345 mkr. Den kraftiga ökningen av statens investeringar under de båda föregående åren förbyttes i en minskning 1973, mätt i fasta priser, och i en relativt svag ökning, mätt i löpande priser. Transfereringsutgifterna växte, detta på ungefär samma takt som 1972, och kon-

sumtionsutgifterna växte i ökad takt. I ökad takt växte också statens inkomster. Detta sammanhänge till väsentlig del med en ökad tillväxt av inkomster och omsättning i landet. Bland skatteförändringarna kan nämnas höjningen av arbetsgivaravgiften och bensinskatten.

Statsskuldpolitiken var under 1973 i högre grad än under 1971 och 1972 inriktad på att neutralisera den likviditetsökning som följde av bl a budgetunderskottet. Som tidigare visats (tabell 3) lånade staten på marknaden utanför bankerna 4 700 mkr 1973. Under 1971 och 1972 hade denna upplåning utgjort 590 mkr respektive 2 749 mkr.

Statens upplåning skedde under 1973 i följande former. Fyra långfristiga räntelöpande obligationslån emitterades på sammanlagt 3 360 mkr och några få miljoner kronor inbetalades på ett tidigare emitterat långt lån. Ett ursprungligen långfristigt lån på 200 mkr förföll till betalning och några mycket obetydliga belopp amorterades på äldre lån. Två premielån emitterades på tillsammans 975 mkr och ett sådant lån, 1963 års, om 175 mkr förföll till inlösen. Liksom 1972 emitterades ett sparobligationslån. På detta tecknades 520 mkr mot 541 mkr på 1972 års lån. Inbetalningarna på sparobligationslån sker med viss fördröjning. De uppgick 1973 efter avdrag av vissa återbetalningar till totalt 671 mkr, större delen avseende 1972 års lån. För 1972 var motsvarande siffra 150 mkr. Uppgifterna inkluderar även räntekrediteringar.

Genom långfristiga räntelöpande obligationslån, premielån och sparobligationslån upplånade staten 1973 netto 4 633 mkr att jämföras med 2 687 mkr 1972. Härutöver emitterade staten fyra kortfristiga obligationslån på tillsammans 5 089 mkr. Ett ursprungligen kortfristigt lån om 1 100 mkr inlöstes. Statens omfattande nettoupplåning genom emission av såväl långfristiga som kortfristiga obligationer, vilka sammanlagt var betydligt större än budgetunderskottet, möjliggjorde en betydande nedbetalning av statens kortfristiga skulder, främst skattkamarväxlar.

Kommunerna

Kommunernas investeringar, mätt i fasta priser, var mindre 1973 än 1972. I löpande priser ökade de något. Konsumtionsutgifterna ökade betydligt starkare, ehuru tillväxttakten avtog. Även inkomsterna steg i avtagande takt, dock ej mera dämpat än att en ökning i kommunernas finansiella sparande följde. Ökningen av detta hade likväl varit avsevärt större från 1971 till 1972. Under 1972 hade nämligen kommunerna minskat tillväxten av sin reala aktivitet i betydande grad samtidigt som deras inkomster ökat mycket kraftigt.

Den finansiella utvecklingen var i hög grad olika för olika kommuner. För vissa stadskommuner var upplåningsbehovet betydande såväl 1972 som 1973, trots att för hela kommunsektorn inkomsterna översteg utgifterna. För kommunernas upplåningsbehov är därtill även kommunernas utlåning av betydelse. Dels beroende härpå, dels beroende på strä-

*Tabell 14. Kommunernas likviditetsutveckling, utgiftsoverskott
samt totala upplåning*
Nettobelopp

	1970		1971		1972		1973
	1 h�.	2 h�.	1 h�.	2 h�.	1 h�.	2 h�.	1 h�.
Förändring av likvida tillgångar	— 426	— 389	84	— 367	780	1 306	1 148
Utgiftsoverskott	836	2 077	602	2 413	591	— 118	— 255
Upplåning	410	1 688	686	2 046	1 371	1 188	893
därav: på kreditmarknaden	352	931	689	1 147	1 164	736	568

van att avveckla kortfristiga skulder och öka de likvida tillgångarna, företog kommunerna en större långfristig nyupplåning 1972  n 1971 och fortsatte under 1973 att låna på lång marknad i stor utsträckning. F r tolvm nadarsperioden t o m juni 1973 uppgick kommunernas långfristiga nyupplåning till 3 700 mkr, d v s samma belopp som året innan.

Denna relativt omfattande långfristiga upplåning i förening med ett vikande finansieringsbehov ledde till en viss konsolidering av kommunernas skulder. De utestående långfristiga skulderna ökade under tolvm nadarsperioden t o m juni 1973 med 2 100 mkr, medan de kortfristiga minskade med 100 mkr. Samtidigt ökade de likvida tillgångarna med nära 2 500 mkr (tabell 14).

Ovan lämnade uppgifter om kommunernas upplåning gäller deras totala upplåning. En del av denna företas utanför den organiserade marknaden. Under tolvm nadarsperioden t o m juni 1973 var denna upplåning, räknad netto, något mindre  n under motsvarande period ett  r tidigare. Så var även fallet för kommunernas nettoupplåning på den organiserade marknaden, såsom framgår av tabell 16.

Bostäder

Bostadsinvesteringarna var volymmässigt mindre 1973 än 1972. Antal lägenheter under produktion avtog kraftigt. Sm husens växande andel i totalproduktionen innebar emellertid att resursanspr ken avtog relativt mindre. Detta tillsammans med en stigande kostnadsnivå gjorde att investeringarna i löpande priser ökade. Ökningen torde ha varit så pass stor som inemot 9 %. Från 1971 till 1972 hade bostadsinvesteringarna i löpande priser ökat med 10 %. F r  r 1973 beräknades de uppgå till 10 400 mkr. Häri ingår inte tomtkostnaderna, vilka genom det växande sm husbyggande tenderat stiga alltmer.

Denna expansion av bostadsbyggandets kostnader har ställt ökade krav på kreditmarknaden. Under tolvm nadarsperioden t o m september 1973 gavs nya bostadsbyggnadskreditiv till ett belopp av 11 400 mkr, vilket var 1 100 mkr mer  n under motsvarande period ett  r tidigare (tabell 15).

Tabell 15. Finansieringen av nyproduktionen av bostäder

	Byggnadskrediter			»Mellan- krediter»	Fastig- hetslån	Obliga- tioner	S u m m a
	Utbetalda	Avlyfta	Ökning				
Oktober 1971— september 1972							
Affärsbanker	6 470	4 433	2 037		..	124	2 161
Sparbanker	2 546	2 128	418		..	466	884
Postbanken	1 092	1 071	21		142	238	401
Försäkringsbolag	—	—	—		180	1 408	1 588
AP-fonden	—	—	—		37	2 643	2 680
Bostadsstyrelsen	—	—	—		2 122	—	2 122
Restpost	192	219	— 27		—	288	261
S u m m a	10 300	7 851	2 449		2 481	5 167 ¹	10 097
Oktober 1972— september 1973							
Affärsbanker	7 056	5 898	1 158	306	..	158	1 622
Sparbanker	2 809	2 418	391		..	580	971
Postbanken	1 199	651	548		189	25	762
Försäkringsbolag	—	—	—		264	1 671	1 935
AP-fonden	—	—	—		10	3 012	3 022
Bostadsstyrelsen	—	—	—		1 880	—	1 880
Restpost	374	216	158		—	108	50
S u m m a	11 438	9 183	2 255	306	2 343	5 338 ²	10 242

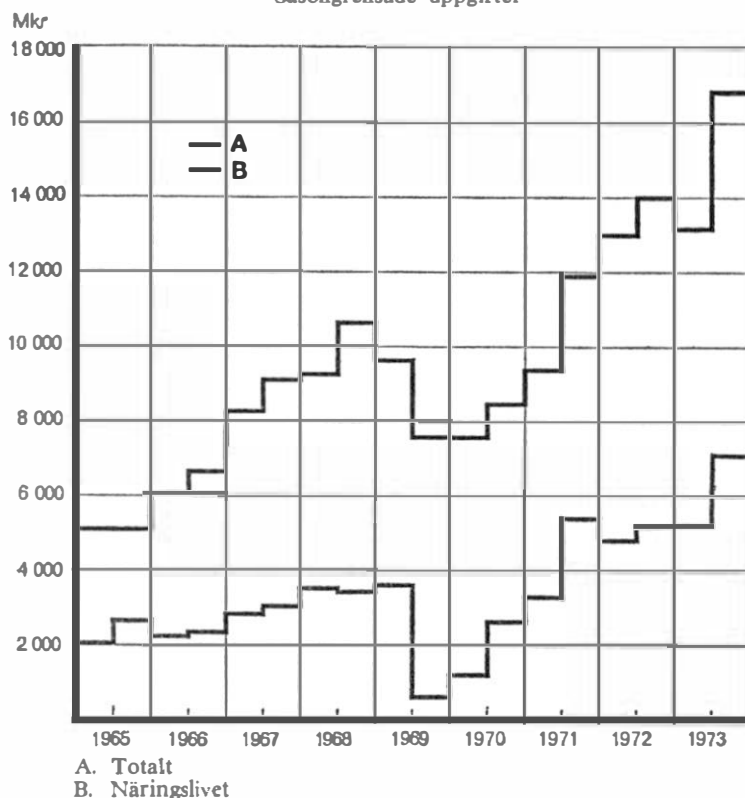
¹ Härtill konverteringar och specialemissioner på 889 mkr.

² Härtill konverteringar på 1 105 mkr.

Under ett par års tid fram till hösten 1973 växte de utestående byggnadskrediten mycket kraftigt eller med nära fem miljarder kronor. Under sommaren 1973 träffade delegationen för bostadsfinansiering en uppgörelse med olika grupper av institut om ökade förvärv av hypoteksobligationer, för affärsbankerna alternativt även sk mellankrediter. Uppgörelserna innebar att omkring 9 000 mkr långt kapital skulle ställas till bostadsinstitutens förfogande på detta sätt. Eftersom hypoteksinstituten även belånar andra fastigheter än bostadsfastigheter, maximalt till ett belopp av 10 % av upplåningen, skulle bostadssektorn via ovannämnda placeringar komma att tillföras omkring 8 000 mkr. Tillsammans med bostadsstyrelsens utlåning samt försäkrings- och pensionsinrättningarnas och sannolikt även i viss mån andra instituts direkta långfristiga bostadslån torde avlyften under 1973 som helhet ha blivit större än de nya bostadsbyggnadskrediterna, och de utestående beloppen av sådana krediter skulle ha minskat. Vad gäller affärsbankerna är det känt att de minskade. Betydligt större belopp, klara för avlyftning, stod likväl oavlyftade vid slutet av 1973 än två år tidigare.

**Diagram F. Kreditmarknaden totalt samt näringslivets upplåning
på kreditmarknaden**

Nettoflöden per halvår
Säsonggrensade uppgifter

Näringslivet

Näringslivets fasta investeringar beräknas volymmässigt ha ökat i en lägre takt 1973 (3,4 %) än 1972 (6,4 %). I löpande priser växte dock ökningstakten. Lagerinvesteringarna, som kraftigt minskat från 1970 till 1971 och från 1971 till 1972, blev negativa 1973, d v s lagerförtäring ägde rum. Näringslivets fasta investeringar och lagerinvesteringarna var omkring 1 000 mkr större 1973 än 1972.

Näringslivets upplåning på den organiserade kreditmarknaden i Sverige ökade också. Under 1973 uppgick den till 12 000 mkr efter att ha uppgått till 10 000 mkr 1972, allt netto (tabell 16 och diagram F). I dessa siffror ingår emellertid även hushållens upplåning. Det statistiska grundmaterialet är inte sådant att denna upplåning genomgående kan urskiljas. Den i affärsbanksstatistiken särredovisade kreditgivningen till enskilda personer samt annan utlåning, som inte är specifikt inriktad på näringslivet, var som ovan framgått stor både 1972 och 1973 jämfört med tidigare år.

Tabell 16. Kreditmarknaden

						Mkr
Långgivare	Låntagare					Summa
	Staten	Kommuner	Bo-städer	Näringsliv		
1971						
Riksbanken	1 524	—	— 30	30	1 524	
Affärsbanker	1 220	203	596	3 193	5 212	
Andra banker	— 698	665	1 593	949	2 509	
Enskilda försäkringsinrättningar	— 90	141	1 736	911	2 698	
Offentliga försäkringsinrättningar	953	822	4 139	3 269	9 183	
Allmänheten	— 273	5	45	372	149	
T o t a l t	2 636	1 836	8 079	8 724	21 275	
1972						
Riksbanken	— 183	6	—	3	— 174	
Affärsbanker	1 949	125	1 946	4 053	8 073	
Andra banker	1 831	673	2 685	1 330	6 519	
Enskilda försäkringsinrättningar	460	291	1 401	1 092	3 244	
Offentliga försäkringsinrättningar	1 936	766	2 676	2 797	8 175	
Allmänheten	352	39	18	745	1 154	
T o t a l t	6 345	1 900	8 726	10 020	26 991	
1973 (prel)						
Riksbanken	—1 525	0	0	25	—1 500	
Affärsbanker	3 250	275	2 500	5 175	11 200	
Andra banker	— 250	200	2 600	2 450	5 000	
Enskilda försäkringsinrättningar	200	250	1 600	1 500	3 550	
Offentliga försäkringsinrättningar	1 875	725	3 600	3 100	9 300	
Allmänheten	2 600	50	— 300	— 100	2 250	
T o t a l t	6 150	1 500	10 000	12 150	29 800	

Näringslivets kapitalanskaffning på den svenska obligationsmarknaden blev som ovan nämnts något större 1973 än 1972. Emissionerna utomlands avtog emellertid liksom övrig såväl lång som kort upplåning i utlandet. Kreditanskaffningen i bankerna ökade däremot kraftigt, särskilt under årets senare del. Företagens vinster var ej obetydligt större 1973 än 1972, och självfinansieringen av investeringarna torde ha tilltagit. Den samtidigt växande upplåningen gjorde att företagens likvida tillgångar kraftigt ökade.

Kreditmarknaden — en sammanfattning

Den totala kreditgivningen på den organiserade kreditmarknaden blev större 1973 än 1972. Liksom för expansionen från 1970 till 1971 och från 1971 till 1972 var det affärsbankerna som svarade för den kraftigaste tillväxten — från drygt 8 000 mkr till drygt 11 000 mkr i nettoflöde. Även allmänna pensionsfonden svarade för ej obetydligt större nettoplaceringar 1973 än 1972. Totalt kan kreditgivningen beräknas ha uppgått till 30 000 mkr efter att 1972 ha uppgått till 27 000 mkr och 1971 till 21 000 mkr (tabell 16). Som framgår av diagram F koncentrerades tillväxten till årets senare del.

Större delen av det totala kreditflödets ökning kom näringslivet till godo. Tillväxten för denna sektor gällde i störst utsträckning bankkrediterna. Även till bostadssektorn gick emellertid större belopp 1973 än 1972. Härvid var ökningen koncentrerad till den slutliga finansieringen. Kommunernas upplåning minskade. Detta gjorde även statens upplåning i någon mån. I syfte att dämpa den snabbt växande likviditeten inom ekonomin försköts statsupplåningen mot lång marknad.

Ränteutvecklingen

Någon allmän ränteförändring genomfördes inte i Sverige under 1973. Ej heller under 1972 hade någon sådan företagits, varför den räntestruktur, som utbildats efter diskontosänkningarna under 1971 i stor utsträckning bestod ännu vid ingången av 1974. Smärre förändringar inträffade dock 1973. Dagslåne- och skattkamarväxlaräntorna var sålunda något lägre 1973 än 1972, och en viss nedjustering av räntan på några särskilda slag av inlåningsräkningar, främst lönekonton och produktlikvidkonton, företogs vid mitten av året i enlighet med en överenskomelse mellan kreditinstituten, nådd i slutet av 1972.

Den i stort sett stabila räntenivån i Sverige under 1973 kontrasterade mot ränteutvecklingen i ett flertal andra länder. I t ex Storbritannien, Frankrike, Nederländerna, Västtyskland och USA steg räntorna och fick en nivå som betydligt översteg den svenska. I jämförelse med de nämnda länderna kom Sverige att framstå som ett utpräglat lågränteland. Den starka betalningsbalansen gjorde det möjligt att i konjunkturstimulerande syfte bibehålla räntenivån förhållandevis låg och avstå från att följa med i den internationella räntenivåns stegring.

Diskontot och vissa penningmarknadsräntor

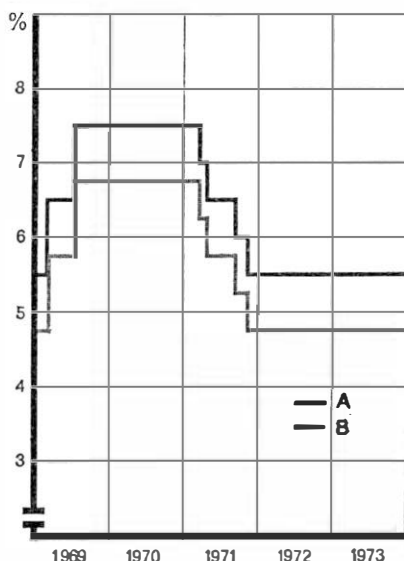
Riksbankens officiella diskonto var under 1973 5 %. Det hade satts vid denna nivå den 12 november 1971 (diagram G). Inte sedan i början av 1950-talet har diskontot under så lång tid legat kvar på oförändrad nivå.

Följande regler för bankernas upplåning i riksbanken, fastställda i januari 1973, gällde under 1973. Räntan för upplåning i riksbanken var lika med riksbankens diskonto oavsett skuldsättningens längd. Gränsen för bankernas straffräntefria upplåning i riksbanken var 75 % av en banks egna kapital. Räntesatsen för upplåning över denna gräns var dis-

Tabell 17. Riksgäldskontorets diskonto vid försäljning av skattkamarväxlar

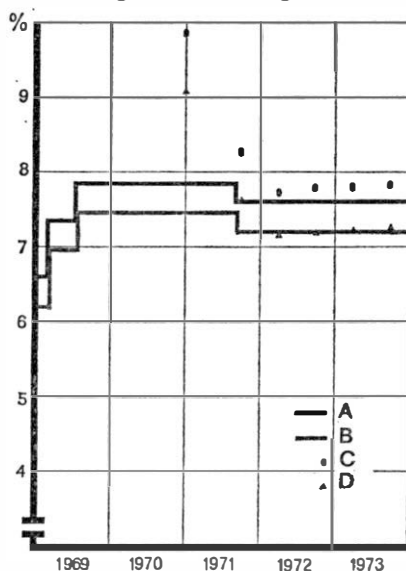
Löptid	Procent							
	1970				1971			
	31.3	30.6	30.9	31.12	31.3	30.6	30.9	31.12
3 mån	8,5	8,5	8,5	8,25	6,75	6,25	5,5	4,00
6 mån	8,5	8,5	8,5	8,25	—	6,25	—	4,50
9—12 mån	8,5	—	—	—	—	—	—	—
1972				1973				
3 mån	3,50	4,00	3,75	2,75	3,00	3,00	2,75	2,50
6 mån	4,25	—	4,25	4,00	—	3,50	3,50	3,25
9—12 mån	—	—	—	—	—	—	—	3,75

Diagram J. Inlåningsräntor

- A. Ränta på kapitalräkning med 12 månaders uppsägning
 B. Ränta på kapitalsamlingsräkning

Diagram K. Utlåningsräntor

- A. Försäkringsbolagens ränta på lån mot säkerhet i stora förstklassiga industrifastigheter, fast ränta
 B. Hypoteksinstitutens ränta på lån mot inteckning i bostadsfastighet, fast ränta
 C. Affärsbankernas medelränta för annan utlåning än krediter i räkning och diskonterade växlar
 D. Sparbankernas medelränta för annan utlåning än krediter i räkning och diskonterade växlar

Kreditinstitutens in- och utlåningsräntor

Bankernas annonserade inlåningsräntor har under senare år i allmänhet stått i en fast relation till riksbankens diskonto. Detta innebär att de på något undantag när inte ändrats sedan november 1971, då som nämnts den senaste diskontoförändringen ägde rum.

Den högsta annonserade inlåningsräntan utgör räntan på kapitalräkning med 12 månaders uppsägning. Den har sedan november 1971 legat vid $5\frac{1}{2}$ % (diagram J). På kapitalsamlingsräkningar och kapitalsparräkningar, från vilka uttag av mindre belopp kan göras utan uppsägning, har under motsvarande tid betalats $4\frac{3}{4}$ %.

För vissa andra inlåningsräkningar träffade bankföreningen, sparbanksföreningen, jordbrukskassaförbundet och postbanken en överenskommelse under hösten 1972 med verkan från och med den 1 juli 1973. Denna överenskommelse innebar, att ingen ränta skulle utgå på vanlig checkräkning och att räntan på sparkasseräkning skulle vara högst 4,75 %. Räntan på samtliga former av lönekonton och produktlikvidkonton skulle vara 3 %; på belopp överstigande 10 000 kronor skulle ränta

betalas efter en räntesats på 4,75 %. Överenskommelsen innebar för några institut en viss sänkning av räntan på ifrågavarande räkningar.

Räntan för *inlåning på särskilda villkor*, s k specialinlåning, har en ganska stor spridning. För den avgjort största delen av denna inlåning låg räntan under 1973, vad gäller affärsbankerna vid 6 % och vad gäller sparbankerna något högre. Så hade varit fallet också under 1972.

Bankinstitutens rörliga utlåningsräntor annonseras av affärsbanker och sparbanker som gränser för ett intervall inom vilket den aktuella utlåningsformens ränta ligger. Dessa gränsvärden är kopplade till diskontot, vilket innebär att de inte har förändrats sedan den senaste diskontoförändringen i november 1971. För att få en bättre bild av bankinstitutens faktiskt tillämpade räntesatser än vad dessa intervaller erbjuder, har riksbanken sedan slutet av 1970 låtit insamla information härom. För dessa ränteanalyser redogörs i ett separat avsnitt nedan.

Förändringen av *de bundna utlåningsräntorna* följer normalt förändringarna av den långfristiga obligationsräntan. Eftersom den senaste förändringen av denna ränta inträffade den 10 september 1971, var dessa räntor oförändrade under 1973 liksom under 1972. Bostadsinstitutens bundna lån mot säkerhet av primärinteckning i bostadsfastighet kom efter att ha sänkts med $\frac{1}{4}$ % i september 1971 att ligga vid 7,2 %. För kommunlån och för industrilån med bästa säkerhet har tillämpats 7,35 % respektive 7,6 % (diagram K).

Emissionsräntor för obligationer och förlagsbevis

Under 1973 emitterade staten fyra korta obligationslån, i januari, mars, augusti och oktober. Löptiderna varierade mellan 2 och 4 år. De emitterades till underkurs med en effektiv ränta för det kortaste på 6,25 % och för det längsta på 7,20 % (diagram G).

Fyra långa statslån emitterades — i april, maj, oktober och december. Löptiden var 10 år och räntan 7 % (diagram H). Härutöver emitterade staten två premieobligationslån — i mars och oktober. De totala vinstbeloppen var av sådan storlek att de svarade mot en effektiv ränta om 5,90 % respektive 5,93 %. Liksom föregående år emitterades ett sparobligationslån, detta i november. Såväl årets som föregående års sparobligationslån gav en genomsnittlig förräntning på 8 %, inklusive bonus, trots lånens olika utformning. På 1972 års lån var räntan under första året 6 % men stiger därefter med en halv procentenhet per år fram till och med 1977. Därtill ges en skattefri bonus på 8 % vid löptidens slut 1 mars 1978. På 1973 års lån ges däremot under hela löptiden fram till 1 mars 1979 en ränta på $6\frac{1}{2}$ %, vartill kommer en skattefri bonus vid inlösen på 11,5 % av det ursprungliga inköpsvärdet.

De bostadsfinansierande institutens upplåning på obligationsmarkna-

Tabell 18. Emissionsvillkor för långfristiga obligations- och förlagslån

Låntagare	11.7 1969— 18.3 1971	1971			12.11 1971— 26.3 1973	27.3 1973— 31.12 1973
		19.3—22.4	23.4—9.9	10.9—11.11		
Staten	7,25	7,25	7,25	7,0	7,0	7,0
Bostadsinstitut						
bostadsfastigheter	7,25	7,25	7,25	7,0	7,0	
kont-fast:er m. m.	7,5	7,5	7,5	7,25	7,25	7,0 ¹
Industrier						
obligationslån	7,5—7,75	7,5—7,75	7,5—7,75	7,25—7,5	7,25—7,5	7,25—7,5
förlagslån	8,0—8,25	8,0—8,25	8,0—8,25	7,75—8,0	7,75—8,0	7,75—8,0
Kommuner	7,5	7,5	7,5	7,25	7,25	7,25
Banker (förlagslån)	7,75	7,75	7,75	7,5	7,5	7,5
Riksbankens diskonto	7,0	6,5	6,0	5,5	5,0	5,0

¹ Från 27/3 sammanslogs bostads- och kontorslån till ett lån med nom. ränta 7 % och emissionskursen 99,75 (eff ränta 7,025 motsvarande genomsnittsränta för de tidigare två lånen).

den skedde fram till 1973, dels genom lån för bostadsfastigheter, dels genom lån för andra ändamål (kontorsfastigheter m m). De förstnämnda emitterades efter samma räntevillkor som långa statsobligationer eller 7 %, medan de senare hade en ränta om 7¼ %. En omläggning skedde fr o m mars 1973. Denna innebar att de två lånen ersattes av ett lån, vars nominella ränta blev 7 % och emissionskurs 99,75 %. Härigenom blev institutens genomsnittliga upplåningskostnader oförändrade. Sex sådana lån till de nya villkoren emitterades under året.

Kommunerna emitterade obligationslån till en ränta av 7,25 %. Löptiden för dessa lån var 20 år. Flertalet industrilån, nämligen de som

Tabell 19. Köpkurser och effektiv förräntning för vissa statslån

	Kurser					Effektiv ränta				
	1972 31/12	1973 31/3	30/6	30/9	31/12	1972 31/12	1973 31/3	30/6	30/9	31/12
<i>Lån med kort återstående löptid</i>										
5 % 1959/69/75 5/10	94½	95	95¼	95½	96¾	7,24	7,22	7,32	7,46	7,63
5½ % 1960/70/75 12/4	96½	97	97½	97½	98¾	7,20	7,14	7,04	7,29	6,55
6¾ % 1966/76/77 16/9	98	98	98	98	98¾	7,25	7,28	7,30	7,34	7,13
<i>Lån med lång återstående löptid</i>										
3 % 1945/55/85 1/7	65	65	65	65	67	7,32	7,39	7,47	7,54	7,29
5¼ % 1964/78/82 18/3	85¾	85¾	86½	86½	87½	7,40	7,45	7,37	7,42	7,29
6 % 1969/84 23/1	89½	89½	89½	89½	90¾	7,40	7,43	7,45	7,47	7,32
7¼ % 1970/85 20/1	100	99¾	99¾	99¾	100	7,25	7,28	7,28	7,28	7,25

Tabell 20. Direkt avkastning på börsnoterade aktier

	Procent							
	Mars	Juni	Sept	Dec	Mars	Juni	Sept	Dec
	1970				1971			
Stamaktier, totalt	4,21	4,65	4,81	4,99	4,41	4,41	4,58	4,12
Verkstäder	3,32	3,63	3,76	3,90	3,29	3,16	3,37	3,03
Skogsindustrier	5,34	5,38	5,64	6,03	6,29	7,16	7,56	6,66
Järnverk och bruksföretag	3,93	4,60	4,56	4,90	4,47	4,80	5,03	4,96
Rederier	6,94	7,24	7,53	7,51	5,95	6,78	7,08	7,31
Banker	6,93	8,26	7,99	7,52	6,85	6,31	6,09	5,87
Preferensaktier, totalt	8,20	9,10	8,81	8,96	8,25	8,63	8,16	7,94
	1972				1973			
Stamaktier, totalt	3,81	3,88	3,72	3,75	3,91	3,73	3,92	4,04
Verkstäder	2,82	2,83	2,71	2,77	3,08	2,90	3,10	3,32
Skogsindustrier	6,01	5,91	5,57	5,04	4,79	4,50	4,76	4,36
Järnverk och bruksföretag	4,19	4,12	4,21	4,42	3,94	3,73	4,17	4,28
Rederier	6,91	6,97	6,49	5,78	5,09	3,86	3,93	5,14
Banker	6,36	7,25	6,80	6,87	7,24	7,49	7,34	7,01
Preferensaktier, totalt	8,41	8,63	8,84	8,47	8,15	8,51	8,48	8,51

emitterades av börsnoterade företag, hade också en räntesats på 7,25 %. En räntesats om 7,5 % tillämpades för lån emitterade av andra företag. Förlagslån emitterades av företag till 7,75 %.

Kurser och effektiva räntor på statsobligationer

Liksom under 1972 förblev kursnivån, såsom den noteras vid Stockholms Fondbörs, för såväl långa som korta statslån relativt stabil under året. För de längre lånen förekom under de tre första kvartalen vid några tillfällen ett svagt kursfall men mot slutet av året en kursstegring. De kortaste lånens kurser, liggande under pari, steg under året mot inlösningskurserna.

Den effektiva räntan för utelöpande obligationer, beräknad på ovan nämnda kurser, hade stigit under 1972. Den steg ytterligare något fram till i oktober 1973. En nedgång följde sedan under fjärde kvartalet 1973. Detta gällde såväl de korta som de långa lånen.

Kurser och effektiv avkastning på aktier

Aktiekurserna steg enligt Affärsvärldens generalindex med 4 %, under perioden 1 januari 1973 till 19 oktober 1973. Under 1972 hade detta index stigit med 10 % och under 1971 med 22 %. För rederierna ökade index under nämnda period 1973 med hela 46,1 % och för skogsföretagen med 13,7 %. För bankaktier var kurserna fallande liksom under 1972. Nedgången var dock ringa — endast 0,4 %. Efter den 19 oktober

Tabell 21. Medelräntor för olika creditslag samt creditslagens relativa andel av den totala utlåningen

Uppgifterna avser den 30 september 1973

	Affärsbanker		Sparbanker		Centralkassor	
	Ränta	Andel	Ränta	Andel	Ränta	Andel
Bostadsbyggnadskrediter	7,86	20	7,66	12	8,00	3
Övriga krediter i räkning	8,90	24	8,73	3	8,92	6
Diskonterade växlar	8,20	6	8,55	0	8,40	4
Lån mot inteckning i bostadsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet	7,84	13	7,13	54	7,04	16
Lån mot borgen	8,08	7	7,99	6	7,98	10
Lån mot inteckning i industrifastigheter	7,65	6	7,65	1	7,39	2
Lån till kommuner på över 5 år	7,10	1	6,87	7	7,00	3
Lån mot inteckning i jord- bruksfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet	7,66	1	6,86	5	6,86	39
Jordbrukslån mot statlig garanti	7,01	0	6,77	1	6,77	10
Övrig utlåning	7,84	22	7,81	11	7,59	7
Totalt	8,11	100	7,34	100	7,27	100

Anm. För bostadsbyggnadskrediter och krediter i räkning tillämpas avgifter. Dessa utgår på kontrakterat belopp, medan räntor utgår på disponerat belopp. För nämnda krediter har vid framräkning av redovisad medelränta, som avser att gälla lånekostnader (räntor och avgifter) för disponerat belopp, avgiften vägts in med sitt dubbla belopp.

föll aktiekurserna kraftigt med anledning av den oljekris som då utbröt. De steg därefter på nytt och var vid utgången av december uppe vid ungefär samma nivå som ett år tidigare.

Den direkta avkastningen, kvoten mellan nominell avkastning och kurs, som sjunkit under de två föregående åren föll för det totala antalet stam- och preferensaktier obetydligt fram till i oktober 1973.

Bankinstitutens utlåningsräntor enligt ränteanalysen

Riksbanken genomför tillsammans med bankinspektionen två gånger om året, i mars och september, en analys av bankernas utlåningsräntor. Analysen omfattar alla bankinstitut: affärsbanker, sparbanker, postbanken och centralkassorna för jordbrukskredit. Den senaste analysen avser den 30 september 1973. I det följande redogöres för denna. Information ges om den nivå räntorna hade för olika slag av utlåning hos respektive institutgrupp. Utöver denna strukturbeskrivning ges en redogörelse för räntornas förändring under det senaste året.

För att i stora drag belysa *räntestrukturen* hos bankinstituten har i tabell 21 uppgifter sammanställts om räntorna för de viktigare kredit-

Tabell 22. Medelräntor 30 september 1973

	Affärsbanker		Sparbanker		Centralkassor	
	Av- gift	Ränte- sats	Av- gift	Ränte- sats	Av- gift	Ränte- sats
I. Byggnadskrediter						
A. Bostadsfastigheter (kontrakterat belopp)	0,47	6,95	0,12	7,46	0,47	7,16
B. Andra fastigheter (kontrakterat belopp)	0,54	7,68	0,22	7,75	0,63	7,06
C. Tillfälliga bostadskrediter		7,67		7,61		7,22
II. Övriga krediter i räkning						
A. Till kommuner (kontrakterat belopp)	0,76	6,68	0,68	6,73	1,00	6,94
B. Till övriga (kontrakterat belopp)						
a) mot säkerhet	0,95	6,96	0,97	7,02	0,99	6,95
b) utan säkerhet	1,47	7,39	1,32	7,50	1,26	7,08
III. Diskonterade växlar		8,20		8,55		8,40
IV. Övriga krediter						
A. Mot statlig garanti						
a) jordbruksgarantilån		7,01		6,77		6,77
b) industri- och hotellgarantilån		7,47		7,60		7,67
c) övriga garantilån		6,43		6,11		6,86
B. Till kommuner och därmed jämförlig samfällighet						
a) lån ställda att återbetalas inom fem år		7,51		7,42		6,97
b) övriga lån		7,10		6,87		7,00
C. Mot obligationer		7,78		7,65		7,64
D. Mot börsnoterade aktier och förlagsbevis		7,71		8,01		7,74
E. Mot in-teckning i bostadsfastigheter						
a) inom 75 % av uppskattningsvärdet		7,84		7,13		7,04
b) över 75 % av uppskattningsvärdet		8,07		8,01		7,89
F. Mot in-teckning i kontors- och affärsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet		7,79		7,33		7,12
G. Mot in-teckning i jordbruks- och skogsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet		7,66		6,86		6,86
H. Mot in-teckning i fritidsfastigheter		8,20		7,90		7,69
I. Mot in-teckning i industrifastigheter		7,65		7,65		7,39
J. Mot övrig säkerhet		7,64		7,39		7,63
K. Mot borgen		8,08		7,99		7,98
L. Utan särskild säkerhet						
a) sparlån		8,71		8,57		8,30
b) kortvariga krediter till näringsidkare i och för hans rörelse		8,11		8,00		8,75
c) övriga		8,76		8,43		8,00
Summa övriga krediter		7,83		7,25		7,09

Anm. Där ej annat angives avser uppgifterna medelränta på disponerat belopp. Avgift och ränta kan ej sammanläggas till en procentuell lånekostnad utan uppjustering av avgiften, eftersom avgift utgår på hela det kontrakterade beloppet och ej enbart på den disponerade delen därav.

och låneformerna samt dessa utlåningsformers relativa storlek hos de olika bankinstituten. Som synes ligger affärsbankernas genomsnittliga ränta väsentligt högre än sparbankernas och centralkassornas. Detta har i stor utsträckning sin förklaring i hur olika slag av institut har sin utlåning fördelad på olika utlåningsformer och dessas grad av säkerhet.

Affärsbankernas utlåning i form av checkräkningskrediter, växlar eller andra krediter av betydelse för näringslivets löpande verksamhet är av stor omfattning och betingar en relativt hög ränta. Sparbankerna och centralkassorna å sin sida har såsom nedan visas i sina portföljer en jämförelsevis stor andel bottenlån i bostads- och jordbruksfastigheter, och dessa lån har en förhållandevis låg ränta. Skillnaden i kredit- och lånefördelningen och därmed den genomsnittliga räntans nivå har dock minskat något under de senaste åren.

Ett par tekniska företeelser som försvårar jämförelser bör påpekas. Även i en relativt finfördelad redovisning kommer krediter eller lån med olika säkerhetsgrad att ingå i många av de redovisade grupperna; ingen grupp är fullständigt homogen. Ju mer aggregerad redovisningen är, desto försiktigare måste den jämförande bedömningen bli. Förekomsten av avgifter för beviljade belopp och variationer i dessa belopps utnyttjande försvårar i sin tur jämförelser av lånekostnader. I de fall sammanvägning av avgifter och räntor skett i här presenterad redovisning, har avgiften vägt in med sitt dubbla belopp. Det har med andra ord förutsatts att beviljade krediter genomsnittligt varit utnyttjade till halva sitt belopp.

Mot bakgrunden av ovanstående framstår det betydelsefullt att ge en i hög grad detaljerad redovisning av räntor och avgifter för olika utlåningsformer. En relativt detaljerad sådan ges i tabell 22. Kompletterande uppgifter lämnas i det följande bland annat vad avser räntornas spridning inom en och samma utlåningsform.

För bostadsbyggnadskrediter mot kommunborgen tillämpar affärsbankerna ganska enhetliga räntevillkor. Ca 80 % av det vid utgången av september 1973 kontrakterade beloppet om 5 450 mkr löpte med en ränta mellan 6,75 % och 7,00 % och hade en avgift på 0,5 %. Den lägsta räntan var 5,75 % med en avgift på 1,25 % och den högsta var 8,75 % utan avgift. Hos sparbankerna var spridningen något större, och den vanligaste typen av villkor — 7,53 % utan avgift — svarade för drygt 66 % av det totalt kontrakterade beloppet 2 583 mkr, den lägsta räntan var 5,75 % med en avgift om 1 % och den högsta var 9 % utan avgift.

För »krediter i räkning mot säkerhet», som hos affärsbankerna svarar för 28 % av utlåningen, medan den hos sparbankerna endast representerar knappt 3 % och hos centralkassorna 9 %, var de vanligaste villkoren lika eller 7,00 % med 1 % avgift. Variationerna var dock här större än för bostadsbyggnadskrediter och hos affärsbankerna var lägsta räntan 5,25 % med 3 % i avgift och den högsta 12 % utan avgift.

För »övriga krediter», den grupp som vanligen kallas lån, är genomsnittsräntan betydligt högre hos affärsbanker än hos sparbanker och centralkassor. Av de enskilda lånetyperna observeras särskilt lånen mot inteckning i bostadsfastigheter och jordbruksfastigheter inom 75 % av

Tabell 23. Förändring i medelräntor från den 30 september 1972 till den 30 september 1973 för några större grupper av kreditlag

	Affärsbanker	Sparbanker	Centralkassor
Bostadsbyggnadskrediter			
ränta och dubbel avgift	+ 0,06	+ 0,04	— 0,01
ränta	+ 0,11	+ 0,04	+ 0,03
avgift	— 0,03	± 0,00	— 0,02
Övriga krediter i räkning			
ränta och dubbel avgift	+ 0,00	+ 0,03	— 0,00
ränta	+ 0,03	+ 0,02	+ 0,05
avgift	— 0,01	— 0,00	— 0,03
Diskonterade växlar	+ 0,05	+ 0,03	+ 0,03
Lån	+ 0,04	+ 0,05	+ 0,04
Totalt	+ 0,03	+ 0,05	+ 0,04

Anm. Vid sammanvägningar av grundmaterialets olika ränteuppgifter har som vikter använts kreditlagens relativa andelar den 30 september 1972.

uppskattningsvärdet. För bottenlån i bostadsfastigheter låg genomsnittsräntan hos affärsbankerna vid 7,84 % och för sparbanker, hos vilka dessa lån utgör mer än hälften av alla deras utestående krediter, vid 7,13 %. För bottenlånen i jordbruksfastigheter var genomsnittsräntan 7,66 % hos affärsbanker och 6,86 % hos centralkassor, vilkas lånestock till drygt en tredjedel utgörs av sådana lån.

Räntan för bottenlån i bostadsfastigheter skulle kunna förväntas ha en låg spridning. Det har den emellertid inte. Affärsbankerna redovisar för 80 % av hela utlåningsstocken en ränta liggande mellan 7,25 % och 8,25 %. Hos sparbankerna var motsvarande siffror 6,75 % och 7,75 %. Denna relativt höga spridning kan ha sin förklaring i att äldre bottenlån löper med en förhållandevis låg ränta och att nya ges till en högre. Nivåskillnaden mellan affärsbanker och sparbanker kan ha sin förklaring i att sparbankerna har en större andel äldre lån bland sina bottenlån än affärsbankerna.

Till belysning av *förändringen* i genomsnittsräntorna för vissa huvudtyper av krediter liksom för den totala utlåningen hos de olika bankinstituten har uppgifter sammanställts i tabell 23. Vid beräkningen av förändringarna i dessa genomsnittsräntor har som vikter använts utlåningens fördelning på olika kredittyper den 30 september 1972. Härigenom har inträffad förändring i utlåningens struktur sådan denna redovisas i grundmaterialet inte fått någon effekt på beräknad förändring i genomsnittsräntorna. Grundmaterialet innehåller dock, trots rikhaltig specifikation, betydande aggregat. Inom dessa kan naturligtvis strukturförändringar ha ägt rum, som påverkat i grundmaterialet redovisad genomsnittsränta för olika kredittyper och därmed genomsnittsräntan för i tabellen redovisade huvudgrupper liksom för den totala utlåningen.

Tabell 24. Förändring i medelräntor från 30 september 1972 till 30 september 1973 hos affärsbanker, sparbanker och centralkassor

	Affärsbanker		Sparbanker		Centralkassor	
	Avgift	Räntesats	Avgift	Räntesats	Avgift	Räntesats
I. Byggnadskrediter						
A. Bostadsfastigheter (kontrakterat belopp)	—0,03	+0,09	±0,00	+0,03	—0,02	+0,03
B. Andra fastigheter (kontrakterat belopp)	—0,02	+0,03	+0,01	+0,07	—0,20	+0,14
C. Tillfälliga bostadskrediter		+0,09		+0,08		+0,16
II. Övriga krediter i räkning						
A. Till kommuner (kontrakterat belopp)	+0,02	—0,01	—0,01	—0,02	—0,07	—0,03
B. Till övriga (kontrakterat belopp)						
a) mot säkerhet	—0,01	+0,01	±0,00	+0,05	±0,00	±0,00
b) utan säkerhet	—0,10	—0,13	—0,01	+0,07	—0,01	—0,03
III. Diskonterade växlar		+0,05		+0,03		+0,03
IV. Övriga krediter						
A. Mot statlig garanti						
a) jordbruksgarantilån		+0,13		±0,00		+0,01
b) industri- och hotellgarantilån		±0,00		—0,01		+0,07
c) övriga garantilån		+0,30		+0,24		+0,15
B. Till kommuner och därmed jämförlig samfällighet						
a) lån ställda att återbetalas inom fem år		+0,02		+0,01		—0,04
b) övriga lån		±0,00		±0,00		+0,01
C. Mot obligationer		+0,21		+0,06		+0,03
D. Mot börsnoterade aktier och förlagsbevis		—0,05		±0,00		—0,21
E. Mot inteckning i bostadsfastigheter						
a) inom 75 % av uppskattningsvärdet		+0,05		+0,06		+0,07
b) över 75 % av uppskattningsvärdet		+0,07		+0,06		+0,06
F. Mot inteckning i kontors- och affärsfastigheter						
inom 75 % av uppskattningsvärdet		+0,02		—0,03		+0,07
G. Mot inteckning i jordbruks- och skogsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet		+0,06		+0,02		+0,03
H. Mot inteckning i fritidsfastigheter		+0,03		+0,03		+0,24
I. Mot inteckning i industrifastigheter		—0,01		+0,05		+0,13
J. Mot övrig säkerhet		±0,00		±0,00		+0,07
K. Mot borgen		+0,11		+0,02		+0,07
L. Utan särskild säkerhet						
a) sparlån		—0,08		+0,07		+0,03
b) kortvariga krediter till näringsidkare i och för hans rörelse		+0,07		—0,16		+0,09
c) övriga		—0,58		+0,01		±0,00
Summa övriga krediter		+0,04		+0,05		+0,04

Anm. Vid sammanvägningar av delposterna för »Summa övriga krediter» (enda sammanvägningen) har som vikter använts kreditslagens relativa andelar den 30 september 1972.

Som framgår av tabellen har genomsnittsräntan höjts för såväl affärsbanker som för sparbanker och centralkassor. För affärsbanker uppgick höjningen till 0,03 procentenheter, för sparbanker med 0,05 procentenheter och för centralkassor med 0,04 procentenheter. Vid beräkningen

av ränteförändringen har liksom ovan ifråga om beräkningen av räntenivån avgiften vägt in med dubbelt belopp.

Affärsbankerna och centralkassorna sänkte under den redovisade tolv månadersperioden avgifterna för såväl bostadsbyggnadskrediter som övriga krediter i räkning, medan sparbankerna höll dem oförändrade. Räntorna för dessa krediter höjdes däremot genomgående — räntan för bostadsbyggnadskrediter dock mer hos affärsbankerna än hos de båda andra institutgrupperna och räntan för övriga krediter i räkning mer hos centralkassorna än hos de övriga.

En sammanvägning av avgifter och räntor på sätt som omnämnts ger som resultat att affärsbankerna höjt lånekostnaden för bostadsbyggnadskrediter något mer än sparbankerna och att sparbankerna i någon mån höjt lånekostnaden för övriga krediter i räkning, medan övriga institutgrupper inte gjort detta. Det bör dock observeras att det här som i övriga fall är fråga om mycket små förändringar.

För diskonterade växlar steg genomsnittsräntan hos samtliga institutgrupper — något mer hos affärsbanker än hos sparbanker och centralkassor. Stegningen var för respektive institutgrupper räknat i procentenheter, såsom framgår av tabellen: 0,05, 0,03 och 0,03.

Lånen utgör den volymmässigt dominerande gruppen i institutens kreditgivning. För affärsbankerna utgör den 50 % av de utestående beloppen, för sparbankerna 85 % och för centralkassorna 87 %. Vad gäller denna grupp av kreditgivning var stegningen förhållandevis lika för de olika institutgrupperna eller 0,04, 0,05 respektive 0,04 procentenheter.

En mera detaljerad redovisning av utlåningsräntornas förändring under här behandlad period lämnas i tabell 24. För några lånetyper, obetydliga till volymen, förekom mycket stora positiva eller negativa förändringar. Genomgående gäller eljest att förändringarna inte kan betecknas som stora. För här ingående delgrupper liksom för de större grupper, som ovan redovisats, är det i regel fråga om några få hundradels procentenheter.

Ovan har försök gjorts till att belysa hur genomsnittsräntor och genomsnittavgifter ändrats sett ur räntesats- och avgiftssynpunkt. Den inverkan på en banks inkomster som en förskjutning i utlåningsstrukturen medför, har i så stor utsträckning som grundmaterialet medger eliminerats. Försök har emellertid också gjorts att beräkna effekten på genomsnittsräntorna av förändringarna i lånestrukturen sådana dessa framträder i grundmaterialet. Grundmaterialet är då, såsom nämnts, inte sådant, att en förskjutning mot högre eller lägre räntor inom en viss lånetyp, t ex lån mot inteckning i bostadsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet, registreras. Den registrerbara effekten på genomsnittsräntorna av lånestrukturens förändring över ett år visade sig vara mycket liten. Endast för sparbanker registrerades ett utslag; en ökning med ett par hundradels procentenheter noterades.

Betalningsbalansen

De mest utmärkande dragen i 1973 års betalningsbalans var det stora exportöverskottet och den mycket kraftiga ökningen av bankernas utlandsställning. För bådadera var det visserligen fråga om en fortsättning av en utveckling som begynt redan vid mitten av år 1970, men utslagen i ökande riktning var betydligt större 1973 än under de närmast föregående åren. I fråga om kapitalbalansen skedde en omkastning i utvecklingen. Kapitalimporten under de närmast föregående åren förbyttes i en viss kapitalexport.

Bytesbalansens överskott uppgick 1973 till 4 500 mkr mot 1 200 mkr föregående år. Dominerande för denna utveckling var, såsom framgår av nedanstående tablå, förstärkningen av handelsbalansen. Dennas överskott blev 6 600 mkr mot 3 100 mkr 1972. Underskottet för övriga poster i bytesbalansen, tjänster och transfereringar blev något lägre än föregående år.

I kapitalbalansen var det framför allt förändringar i de långfristiga lånen, såväl obligationsemissionerna som övriga långa lån, både privata och statliga, som bidrog till omkastningen i denna balans från 1972 till 1973. För obligationsemissionerna och andra slag av privata långa lån, avtog upplåningen. För de statliga kapitaltransaktionerna tilltog utlåningen.

Bankernas utlandsställning, innefattande såväl riksbankens reserver som valutabankernas avista- och tidsposition, hade uppvisat en kraftig tillväxt under 1972. Ökningen uppgick till 2 900 mkr. Valutainflödet fortsatte under 1973 och blev då än större; bankernas utlandsställning ökade med 5 600 mkr till 14 900 mkr och valutareserven, vari valutabankernas tidsposition ej inräknas, ökade med 3 900 mkr till 11 600 mkr. Betalningsbalansens utveckling under de senaste sex åren framgår i grova drag av nedanstående tablå (mkr).

	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Varor	— 913	— 961	— 965	2 048	3 082	6 490
Tjänster	809	630	299	— 151	— 661	— 615
Tranfereringar	— 491	— 741	— 781	— 908	— 1 207	— 1 350
Bytesbalans	— 595	— 1 072	— 1 447	989	1 214	4 525
Kapitalbalans	577	— 121	1 147	599	1 151	— 208
Tilldelade SDR	—	—	196	180	178	—
Restpost	— 68	— 493	722	— 367	386	1 322
Utlandsställning	— 86	— 1 686	618	1 401	2 929	5 639
Grundbalans ¹	4	— 1 251	— 733	1 020	2 020	4 976

¹ Grundbalansen är summan av bytesbalansen, långfristiga statliga och långfristiga privata kapitaltransaktioner.

Tabell 25. *Betalningsbalansen, kvartalsuppgifter*

										Mkr
A. Löpande trans- aktioner	1972				1973				Året	
	1:a kv	2:a kv	3:e kv	4:e kv	1:a kv	2:a kv	3:e kv	4:e kv	1972	1973
1. Export enligt handelsstatistiken	9 618	10 326	9 742	12 063	12 673	13 055	12 028	15 439	41 749	53 195
2. Import enligt handelsstatistiken	9 492	9 460	8 883	10 783	11 282	10 768	10 850	13 660	38 618	46 560
1+2. Handelsbalans	126	866	859	1 280	1 391	2 287	1 178	1 779	3 131	6 635
3. Korrigering av handelsstatistiken	— 37	— 21	— 28	37	— 83	— 42	23	— 43	— 49	—145
4. Sjöfartsnetto	495	577	679	620	565	545	750	675	2 371	2 535
5. Resevaluta	—511	—602	—791	—490	—492	—585	—755	—468	—2 394	—2 300
6. Övriga tjänster	—349	—366	—309	—414	—489	—330	—402	—429	—1 438	—1 650
7. Korrigeringspost	200	200	200	200	200	200	200	200	800	800
8. Transfereringar	—335	—214	—418	—240	—251	—280	—475	—344	—1 207	—1 350
Summa A										
Bytesbalans	—411	440	192	993	841	1 795	519	1 370	1 214	4 525
B. Kapitaltransaktioner										
1. Statliga kapitaltransaktioner	146	— 31	— 23	— 45	— 41	— 54	— 56	— 47	47	—198
2. Värdepapperstransaktioner										
Emissioner och amorteringar	567	45	117	292	336	40	110	39	1 021	525
Övriga transaktioner	— 30	— 97	— 4	— 60	— 69	— 46	— 27	— 8	—191	—150
3. Privata långfristiga lån	392	161	— 6	266	178	9	—181	34	813	40
4. Direkta investeringar	—278	—112	— 54	—460	3	—213	—283	—207	—904	—700
5. Övriga privata kapitaltransaktioner	175	— 16	14	192	574	— 67	—492	260	365	275
Summa B										
Kapitalbalans	972	— 50	44	185	981	—331	—929	71	1 151	—208
C. Tilldelade SDR	178	—	—	—	—	—	—	—	178	—
D. Restpost	331	151	—214	118	252	141	776	153	386	1 322
E. Bankernas utlandsställning										
1. Riksbankens guld och valutor	1 103	251	63	838	1 996	1 245	—128	812	2 255	3 925
2. Valutabankernas avistaposition	—253	45	78	126	— 53	437	—416	— 9	— 4	— 41
1+2. Valutareserve	850	296	141	964	1 943	1 682	—544	803	2 251	3 884
3. Valutabankernas tidsposition	220	245	—119	332	131	— 77	910	791	678	1 755
Summa E	1 070	541	22	1 296	2 074	1 605	366	1 594	2 929	5 639

En fördelning av betalningsbalansens olika poster per kvartal visar följande huvuddrag.

Samtliga kvartal under 1973 resulterade i exportöverskott på över 1 000 mkr. Överskottet var störst under andra kvartalet med 2 300 mkr. Även bytesbalansen var positiv under årets samtliga kvartal och uppgick för andra kvartalet till 1 800 mkr.

Kapitalbalansen, som första kvartalet 1973 gav ett kapitalinflöde på 1 000 mkr, svängde till kapitalutflöde under andra och tredje kvartalen och gav för hela året ett kapitalutflöde på 200 mkr. Förändringen från 1972 års kapitalinflöde på 1 200 mkr berodde, som framgått, främst på minskad upplåning i utlandet. Uppgifter för fjärde kvartalet är endast delvis baserade på faktisk statistik och utgör närmast prognoser. De kan sålunda komma att revideras, i vissa fall i betydande grad, när fullständiga uppgifter föreligger. I synnerhet gäller detta kapitaltransaktionerna och restposten. Tillgängliga uppgifter ger emellertid en positiv restpost på 1 300 mkr mot 400 mkr föregående år.

Bytesbalansen

Bytesbalansens totala överskott har redovisats i det föregående. Nedan lämnas uppgifter om de enskilda posterna i denna balans.

Under en lång följd av år förekom underskott i den svenska *handelsbalansen*. Sedan andra halvåret 1970 har emellertid överskott förekommit. För år 1973 uppgick detta till 6 635 mkr, vilket innebar en fördubbling av 1972 års överskott på 3 131 mkr (tabell 26).

Den förbättring i bytesförhållandet gentemot utlandet som ägde rum 1972 förbyttes i en viss försämring 1973. För vart och ett av årets kvartal steg importpriserna mer än exportpriserna. Nedanstående tabell visar den procentuella ökningen sedan motsvarande period föregående år.

	Export			Import		
	Värde	Pris	Volym	Värde	Pris	Volym
1972 året	9	4	5	6	2	4
1973 året	27	9	16	21	11	8
1:a kv	32	5	25	19	6	12
2:a kv	26	8	17	14	9	5
3:e kv	24	12	11	22	13	9
4:e kv	28	13	13	29	20	8

Vad gäller prisutvecklingen under de tre första kvartalen 1973 för enskilda varugrupper kan nämnas att exportpriset för fartyg steg med 37 %, för trävaror med 22 % och för metaller utom järn och stål med 17 %. För relativt stora delar av exporten steg priserna ej särdeles mycket och för malmer sjönk de med 3 %. Importpriset för vardera

Tabell 26. *Utrikeshandeln*

Mkr

	Export			Import			Import- (—) resp export- (+) överskott		
	1971	1972	1973	1971	1972	1973	1971	1972	1973
Januari	3 121	3 171	4 120	3 089	3 101	4 007	32	70	113
Februari	2 710	3 088	3 889	2 677	3 041	3 340	33	47	549
Mars	3 478	3 359	4 660	3 180	3 350	3 932	298	9	728
April	2 956	3 291	3 632	3 056	3 031	3 150 ¹	—100	260	482 ¹
Maj	3 085	3 354	4 936	2 742	3 238	4 050 ¹	343	116	886 ¹
Juni	3 774	3 681	4 483	3 177	3 191	3 600 ¹	597	490	883 ¹
Juli	2 720	2 919	4 080	2 734	2 723	3 400 ¹	— 14	196	680 ¹
Augusti	2 762	3 324	3 800	2 624	3 033	3 550 ¹	138	291	250 ¹
September	3 300	3 499	4 157	3 080	3 127	3 900 ¹	220	372	257 ¹
Oktober	3 459	3 923	5 285	3 315	3 850	4 700 ¹	144	73	585 ¹
November	3 530	4 452	5 215	3 199	3 787	4 450 ¹	331	665	765 ¹
December	3 329	3 688	5 054 ²	3 319	3 146	4 480 ^{1 2}	10	542	574 ^{1 2}
Kvartal 1	9 309	9 618	12 673	8 946	9 492	11 282	363	126	1 391
2	9 815	10 326	13 055	8 975	9 460	10 768 ¹	840	866	2 287 ¹
3	8 782	9 742	12 028	8 438	8 883	10 850 ¹	344	859	1 178 ¹
4	10 318	12 063	15 439 ²	9 833	10 783	13 660 ^{1 2}	485	1 280	1 779 ^{1 2}
S u m m a	38 224	41 749	53 195 ²	36 192	38 618	46 560 ^{1 2}	2 032	3 131	6 635 ^{1 2}

¹ Importsiffrorna är korrigerade för beräknad eftersläpning i tullbehandlingen av viss import från EG-länderna

² Prognos

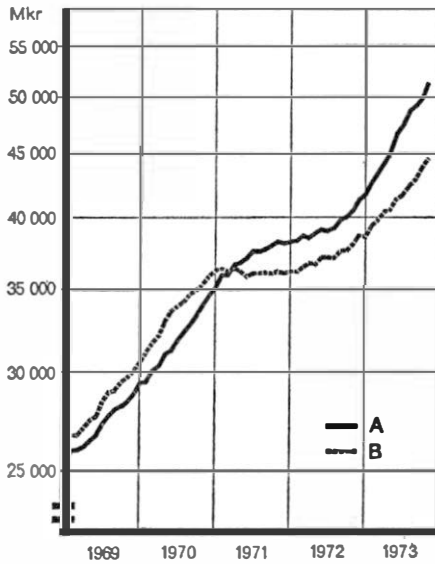
jordbruksråvaror och bränslen steg med 26 % och för konsumtionsvaror med 13 %. Exportvolymen ökade kraftigast för massa med 34 %. Importvolymen för investeringsvaror ökade med 13 %.

I fråga om värdeförändringar för några av utrikeshandelns mera betydande poster kan nämnas att exportvärdet för fartyg ökade med 48 %, för trävaror med 47 % och för massa med 43 % medan personbilar, malmer och livsmedel endast ökade med respektive 14 %, 13 % och 6 %. Importvärdet ökade för malmer med 49 %, järn och stål med 35 % och bränslen med 26 % medan värdet av personbilsimporten endast ökade med 3 %.

Gentemot EG var exporten under januari—oktober 1973 värdemässigt 30 % större och importen 21 % större än under motsvarande tid ett år tidigare. För EFTA var motsvarande siffror 27 % respektive 19 %. Exporten till USA steg med 13 % och importen steg med 7 % efter förra årets minskning. Exporten till Japan ökade med 80 % men utgjorde endast 1,3 % av Sveriges totala export. Gentemot u-länderna ökade exporten med 19 % och importen med 13 % (exkl. oljor och fartyg blev motsvarande siffror 29 % respektive 18 %).

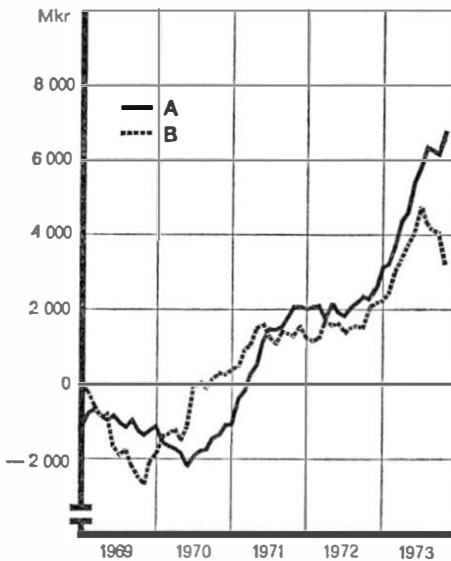
Diagram L. Utrikeshandeln

Log. skala

A. Export

B. Import

Diagram M. Handelsbalans och valutareserv

A. Handelsbalans

B. Förändring i valutareserven

Posten *korrigering av handelsstatistiken* omfattar sex delposter, vilkas beräknade utveckling framgår av följande tablå (mkr).

	1972	1973
Direktlandad fisk	50	60
Återinförsel	— 391	— 475
Återutförsel	215	255
Oljerabatter	67	49
Icke-monetärt guld	— 5	— 5
Korrigering av flygplansimport	15	— 29
Summa »korrigering av handelsstatistiken»	— 49	— 145

Sjöfartsnettot beräknas ha stigit från 2 371 mkr 1972 till 2 535 mkr 1973.

Rederiernas intäkter och kostnader vid utrikes sjöfart har för 1973 uppskattats till intäkter på 5 290 mkr och kostnader på 2 970 mkr att jämföra med 4 725 mkr respektive 2 622 mkr för 1972. Intäkterna ökade under året med 12 % och utgifterna med 13 %. En kraftig uppgång av inhyrningen av utländskt tonnage ägde rum under året. Sålunda steg till utlandet erlagda charterhyror under januari—september med 142 mkr eller 26 % till 698 mkr jämfört med motsvarande period föregående år. Samtidigt ökade influtna charterhyror med 63 mkr eller 8 % till 847 mkr. Den svenska handelsflottans tonnage ökade under januari—september med 200 000 bruttoton eller 4 %.

Inseglingsnettot för 1973 har beräknats till 2 320 mkr mot 2 103 mkr 1972. Efter avdrag av biljettavgifter som betalades i Sverige, uppskattade till 165 mkr, och tillägg för utländska fartygs kostnader i svenska hamnar m m, beräknade till 380 mkr, erhålles ett sjöfartsnetto på 2 535 mkr eller 164 mkr mer än föregående år.

Inkomsterna för *resevaluta* hade under 1972 ökat med endast 4 %, medan utgifterna stigit med 18 %. Under 1973 ökade inkomsterna enligt preliminära beräkningar med 13 %, medan utgifterna ökade högst obetydligt. I absoluta tal innebar det utgifter på 3 275 mkr och inkomster på 975 mkr, vilket gav ett nettoutflöde på 2 300 mkr mot ett utflöde på 2 394 mkr 1972. I stället för tidigare års ökande nettoutflöde inträdde således en stagnation under 1973 i samband med den låga utgiftsökningen.

Mot bakgrund av en ökning av antalet flygcharterresenärer under januari—september på 7 % mot 29 % samma period föregående år och en stagnation av antalet färjeresenärer till Danmark och Finland, var den låga ökningen av resevalutautgifterna dock ej helt förvånande.

Gästarbetarnas överföringar till utlandet genom valutabank, redovisade under transfereringar i bytesbalansen, ökade procentuellt mer än antalet arbetsanmälda utlänningar, vilket den 1 oktober var 229 656 mot

Tabell 27. Regionalfördelning av resevalutautgifterna

Mkr

	1972 januari—november			1973 januari—november		
	Totalt	varav återköpta svenska sedlar	Förändring av de totala utgifterna 1971—1972	Totalt	varav återköpta svenska sedlar	Förändring av de totala utgifterna 1972—1973
Finland	508	400	40 %	545	417	7 %
Danmark	546	270	18 %	498	245	— 9 %
Spanien	363	162	38 %	340	149	— 6 %
Västtyskland	269	79	14 %	334	74	24 %
Schweiz	300	242	34 %	276	213	— 8 %
USA	260	3	9 %	218	0	—16 %
Storbritannien	157	23	6 %	171	25	9 %
Norge	116	57	7 %	116	47	0 %
Frankrike	94	27	18 %	103	20	10 %
Italien	117	28	15 %	87	19	—26 %
Österrike	75	24	27 %	77	23	3 %
Jugoslavien	57	53	90 %	61	56	7 %
Nederländerna	41	19	11 %	48	20	17 %
Grekland	27	3	—29 %	42	0	56 %
Övriga	128	41	3 %	167	61	30 %
Summa	3 058	1 431	22 %	3 083	1 369	1 %

220 631 vid samma tidpunkt föregående år. Huruvida de gästarbetaröverföringar i form av sedlar, checkar m m, som redovisas i resevalutaposten ökade i samma utsträckning som antalet gästarbetare ger tillgänglig statistik inte besked om. Det skulle dock närmast kunna tänkas att den relativt högre ökningen för transfereringar skulle ha åtföljts av vikande utförsel av sedlar m. m. Om så är fallet skulle gästarbetarnas överföringar inom resevalutaposten snarare ha minskat än ökat.

Länderfördelningen i tabell 27, vilken huvudsakligen baseras på försäljning av respektive lands valuta samt återköp av svenska sedlar, speglar inte enbart ländernas betydelse som resmål utan även ländernas valutors ställning som resevaluta i annat land och ländernas betydelse i handeln med olika valutor. Minskningen för USA och ökningen för Västtyskland kan delvis bero på att US \$ minskat sin betydelse som resevaluta i annat land medan DM ökat. Förändringarna av utgifterna till Finland och Danmark stämmer ganska väl med utvecklingen av antalet färjepassagerare till respektive länder.

Inkomster och utgifter för *övriga tjänster* beräknas ha ökat med 18 % respektive 17 % under 1973. Eftersom utgifterna ligger på en högre nivå, betyder större procentuella ökningar för utgifter än för inkomster en än större skillnad i kronor räknat. Med inkomster på 3 300 mkr och utgifter på 4 950 mkr blev nettoutflödet 1 650 mkr mot 1 441 mkr 1972.

Räntor och utdelningar ökade med ca 200 mkr både på inkomst- och utgiftssidorna. Ökat nettoinflöde noterades för posterna land- och flygfrakt och biljetter medan övriga poster resulterade i ett ökat nettoutflöde. De största ökningarna av nettoutflödet noterades för provisioner, övriga transportkostnader och administration. Den stora utgiftsökningen för provisioner stämde väl överens med den kraftiga exportökningen.

Korrigeringsposten, som avser att kompensera ett iakttaget redovisningsbortfall av inkomster i främst posten övriga tjänster, har angivits till oförändrat 800 mkr under de senast förflutna fyra åren. Utgifterna under övriga tjänster ökade något mer än inkomsterna under 1973, och om delposten räntor och utdelningar, för vilken utvecklingen under en lång rad år avvikit från genomsnittet avdrages, erhålles en ökning av inkomsterna med 11 % och av utgifterna med 15 % och jämfört med 1969 då korrigeringsposten senast höjdes har motsvarande inkomster stigit med 67 % och utgifter med 69 %. Denna utveckling synes icke motivera, att korrigeringsposten förändras för 1973.

Privata *transfereringar* till utlandet beräknas ha uppgått till 470 mkr mot 403 mkr 1972. Häri ingår gästarbetaröverföringar till utlandet med ca 100 mkr. En stor del av gästarbetarnas överföring av i Sverige intjänade medel torde dock ske på sådant sätt, att beloppen inte registreras i denna post. Som ovan nämnts ingår vissa överföringar i resevalutaposten.

Privata transfereringar från utlandet kan beräknas till 70 mkr mot 72 mkr föregående år.

Offentliga transfereringar har beräknats medföra ett nettoutflöde på 950 mkr mot ett utflöde på 876 mkr 1972. I beloppet för 1972 ingår 109 mkr som transferering till Finland i samband med avvecklingen av svenska statens kredit till Finland.

Det offentliga gåvobiståndet till utvecklingsländerna har beräknats uppgå till 850 mkr mot 641 mkr 1972. I de 850 mkr 1973 ingår nedskrivning av en biståndskredit till Pakistan med 10 mkr. Bistånd i form av kapitalinsatser i internationella organ och bilaterala krediter, vilket redovisas under offentliga kapitaltransaktioner, steg till 370 mkr från 300 mkr 1972. Det totala utvecklingsbiståndet kan för 1973 beräknas till ca 1 200 mkr mot 941 mkr föregående år.

Nettot av privata och offentliga transfereringar till och från utlandet blev ett utflöde på ca 1 350 mkr mot 1 207 mkr 1972.

¹ Interimskrediten till Bangladesh å 55 mkr har fastställts till 7 mkr och har slutreglerats under 1973.

² I detta belopp ingår 0,3 mkr, som annullerats gentemot Pakistan och övertagits av Bangladesh.

³ Bangladesh har övertagit betalningsansvaret för Pakistans kredit från 1966.

⁴ Utbetalningarna under kreditavtalet med Chile har under 1973 avbrutits tills vidare.

⁵ Pakistans kredit har nedskrivits med 10 mkr

Tabell 28. Svenska statens krediter till utlandet

		Mkr				
		Lånebelopp	Utbetalt under 1973	Aterbetalt under 1973	Utestående ultimo 1973	Beviljat, ännu ej utbetalt belopp
Bangladesh	¹ 1972	7,0	2,4	6,7	—	—
	1972	29,6	0,7	—	1,0 ²	28,6
	³ 1973	25,0	—	—	23,8	1,2
Botswana	1972	20,5	5,9	—	5,9	14,6
	1972	8,0	—	—	—	8,0
Chile	⁴ 1972	24,2	19,5	—	19,5	4,7
Danmark	1948	159,4	—	5,4	60,3	—
Etiopien	1968	30,0	2,8	—	25,7	4,3
	1969	23,5	3,7	—	13,9	9,6
Indien	1964	24,0	—	—	24,0	—
	1966	24,0	—	—	23,4	0,6
	1968	40,0	0,0	—	38,2	1,8
	1968	35,0	—	—	33,5	1,5
	1971	125,0	16,5	—	42,4	82,6
	1971	26,0	—	—	—	26,0
	1972	175,0	5,0	—	5,0	170,0
Kenya	1968	19,0	4,4	—	14,0	5,0
	1970	18,3	8,7	—	15,0	3,3
	1971	31,5	10,2	—	19,7	11,8
	1972	31,0	4,8	—	4,8	26,2
	1972	20,0	0,7	—	0,7	19,3
Norge	1950	125,0	—	5,8	39,0	—
Pakistan	1967	9,1	—	—	9,1	—
	⁵ 1968	26,0	—	10,0	16,0	—
Sudan	1966	35,0	—	—	32,7	2,3
	1970	15,0	4,0	—	13,1	1,9
Tanzania	1965	10,0	—	—	10,0	—
	1967	4,0	—	—	4,0	—
	1967	30,0	0,6	—	30,0	—
	1969	39,0	—	—	39,0	—
	1969	15,0	7,9	—	15,0	—
	1970	15,0	4,5	—	15,0	—
	1970	20,0	5,9	—	9,3	10,7
	1970	63,0	14,7	—	44,2	18,8
	1971	33,0	18,6	—	33,0	—
Tunisien	1963	6,0	—	—	6,0	—
	1965	6,0	—	—	5,7	—
	1967	15,0	1,8	—	12,7	2,3
	1969	26,0	3,8	—	14,3	11,7
	1970	18,5	—	—	5,0	13,5
	1970	30,0	12,2	—	19,1	10,9
	1973	15,0	—	—	—	15,0
Turkiet	1963	26,0	—	—	26,0	—
	1970	15,6	—	—	15,4	0,2
Östafrika	1970	27,0	12,3	—	19,8	7,2
	1972	25,0	14,7	—	15,7	9,3
S u m m a		186,3	27,9	819,9	522,9	

Kapitalbalansen

Förändringen i kapitalbalansen från ett relativt stort överskott 1972 till ett underskott 1973 har ovan beskrivits. För delposterna i kapitalbalansen kan följande uppgifter lämnas.

De *statliga kapitaltransaktionerna* kom att resultera i ett nettokapitalutflöde på 198 mkr att jämföra med ett nettokapitalinflöde på 47 mkr 1972 och ett nettoutflöde på 180 mkr 1971. Anledningen till omsvängningen 1972 till kapitalinflöde var slutregleringen av svenska statens kredit till Finland, vilken bokförts som kapitalinflöde med 189 mkr under denna post.

Utbetalningar av utvecklingskrediter har under året ökat kraftigt och uppgick till 186 mkr. Den kredit på 24 mkr som tidigare lämnats till Pakistan men för vilken Bangladesh nu övertagit betalningsansvaret har ej bokförts i betalningsbalansen medan däremot nedskrivningen med 10 mkr gentemot Pakistan för en annan kredit har bokförts som amortering av kredit. Bidraget till IDA uppgick till 187 mkr vilket erlades i form av skuldsedlar. Dispositioner av tidigare överlämnade skuldsedlar har uppgått till 48 mkr, varför IDA:s innehav av svenska skuldsedlar ökade under året med 139 mkr. Denna ökning redovisas i betalningsbalansen som inflöde av kapital.

Bland *värdepapperstransaktionerna* har emissioner och amorteringar givit ett nettoinflöde på 525 mkr efter nyemissioner i utlandet med 653 mkr och världsbankens obligationsupplåning i Sverige av 75 mkr. Amorteringarna gav ett nettoutflöde på 53 mkr.

För övriga transaktioner, d v s import och export av värdepapper, noterades en omsättningsminskning med 25—30 %.

Nettoinflödet för samtliga värdepapperstransaktioner blev 375 mkr mot 830 mkr föregående år. Skillnaden berodde som nämnts på den kraftigt minskade upplåningen i utlandet.

Övriga privata långfristiga lån i utlandet, d v s andra än i form av obligationsemissioner gav ett nettoinflöde på 50 mkr mot ett inflöde på 813 mkr föregående år.

Upptagandet av nya lån i utlandet blev 850 mkr medan amorteringarna uppgick till 800 mkr mot 1 614 mkr respektive 797 mkr för 1972.

Några nya utländska lån i Sverige av betydelse upptogs inte under året och amorteringarna var små.

Summan av nettoinflödet under övriga privata långfristiga lån och nettotransaktioner i obligationslån ger en nettoupplåning på 565 mkr mot 1 834 mkr föregående år. Upplåningen i utlandet har alltså minskat mycket kraftigt sedan föregående år.

De svenska *direkta investeringarna* i utlandet beräknas ha uppgått till 1 150 mkr mot 1 423 mkr föregående år. Av dessa investeringar finansierades omkring 100 mkr genom upplåning i utlandet. Motsvarande

tal för 1972 var 263 mkr. Avvecklingen av svenska investeringar i utlandet har beräknats till ca 150 mkr mot 191 mkr under 1972.

Utländska direktinvesteringar i Sverige beräknas ha medfört ett kapitalinflöde på omkring 500 mkr under 1973 mot 546 mkr under föregående år. Desinvesteringarna har beräknats till 200 mkr mot 218 mkr 1972.

Nettoresultatet av de direkta investeringarna innebar enligt dessa beräkningar ett kapitalutflöde på 700 mkr mot ett utflöde på 904 mkr under 1972. Dessa beräkningar bygger liksom för övriga privata långfristiga lån på preliminär statistik och de här angivna beloppen kan komma att revideras ej obetydligt.

Övriga privata kapitaltransaktioner omfattar dels uppgifter som erhålles från riksbankens valutastatistik, dels uppgifter från statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet. Förändringen av de långfristiga tillgångarna representerade ett utflöde på 15 mkr mot 92 mkr 1972. Det stora utflödet 1972 förklaras av den förskottsbetalning för en av Sverige i Finland beställd isbrytare med 80 mkr, som ingick i slutregleringen av svenska statens kredit till Finland.

Posten långfristiga skulder, vilken bl a omfattar tidigare emigranternas överföringar av kapital till utlandet, innebar ett nettoutflöde på ca 150 mkr mot 127 mkr föregående år.

Kortfristiga kapitaltransaktioner, som huvudsakligen omfattar kortfristiga lån av olika slag i utlandet, bl a i samband med finansiering av import och export, beräknas under 1973 ha inneburit ett nettokapitalutflöde på 800 mkr mot ett inflöde på 302 mkr 1972.

Enligt SCB:s varvsenkät hösten 1973 beräknade de svenska varven, att deras leveranser med 755 mkr skulle understiga likviderna från utlandet, vilket innebär en kapitalimport med detta belopp. Motsvarande belopp för 1972 var 242 mkr. Betalningar för import av fartyg och flygplan beräknas under 1973 ha understigit införseln med 284 mkr, vilket innebär en kapitalimport på detta belopp, medan under föregående år införseln understeg betalningarna med 46 mkr med en motsvarande kapitalexport till följd. Skillnaden mellan införselvärderna och likvider för datorer m m, beräknas ha motsvarat ett kapitalinflöde på 200 mkr mot 199 mkr under 1972.

Övriga privata kapitaltransaktioner gav alltså en kapitalimport på 275 mkr mot 365 mkr föregående år.

Tilldelade SDR

Under 1973 har det ej skett någon ny tilldelning av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden.

Restposten

Med ett överskott i bytesbalansen på ca 4 500 mkr och ett kapitalutflöde

på ca 200 mkr finns det statistisk redovisning för ett valutainflöde på 4 300 mkr, vilket med ca 1 300 mkr understiger den faktiska ökningen av bankernas utlandsställning under 1973. Restposten skulle för 1973 bli 1 300 mkr mot 400 mkr föregående år. Det har ovan framhållits, att särskilt uppgifterna om privat kapital är att betrakta som delvis mycket preliminära. Revideringar av posterna i betalningsbalansen leder till motsvarande justeringar av restposten.

Bankernas utlandsställning

Bankernas utlandsställning ökade under året med 5 639 mkr från 9 228 mkr till 14 867 mkr. Ökningen pågick under hela året med undantag av en liten nedgång under augusti.

Valutareserven som ökat mycket kraftigt under 1972 fortsatte att öka än kraftigare under årets sex första månader. Under juli till och med oktober sjönk valutareserven något för att under de två sista månaderna åter stiga kraftigt. Ökningen under 1973 blev 3 884 mkr mot 2 251 mkr

Tabell 29. Bankernas utlandsställning

	Mkr							
	Riksbanken		Valutabankerna		Valutareserven (1 + 2 + 3)		Bankernas utlandsställning (4 + 5)	
	Guld och valutor	Ställning gentemot IMF	Avista- position	Tids- position	Ställ- ning	12-mån.- förändr.	Ställ- ning	12-mån.- förändr.
	1	2	3	4	5	6	7	8
1964 dec.	4 476	453	576	181	5 505	1 019	5 686	947
1965 »	4 207	737	678	137	5 622	117	5 759	73
1966 »	4 380	855	733	279	5 968	346	6 247	488
1967 »	3 513	717	1 528	294	5 758	— 210	6 052	— 195
1968 »	3 287	850	1 594	235	5 731	— 27	5 966	— 86
1969 »	2 887	523	468	402	3 878	— 1 853	4 280	— 1 686
1970 »	2 970	654	648	626	4 272	394	4 898	618
1971 »	4 633	432	415	819	5 480	1 208	6 299	1 401
1972 »	6 855	465	411	1 497	7 731	2 251	9 228	2 929
1973 jan.	7 033	444	679	1 652	8 156	2 442	9 808	3 188
feb.	7 921	460	575	1 465	8 956	3 020	10 421	3 529
mars	8 856	460	358	1 628	9 674	3 344	11 302	3 933
april	9 333	449	503	1 639	10 285	3 738	11 924	4 323
maj	9 626	450	703	1 650	10 779	4 061	12 429	4 648
juni	10 111	450	795	1 551	11 356	4 730	12 907	4 997
juli	9 831	450	870	1 982	11 151	4 322	13 133	5 127
aug.	10 021	450	505	2 098	10 976	4 107	13 074	5 123
sept.	9 983	450	379	2 461	10 812	4 045	13 273	5 341
okt.	9 254	450	823	2 779	10 527	3 206	13 306	4 888
nov.	10 106	450	710	3 035	11 266	3 522	14 301	5 282
dec.	10 761	484	370	3 252	11 615	3 884	14 867	5 639

föregående år. Hela ökningen föll på riksbanken. En förändring av bokföringskursen för SDR medförde en ökning av ställningen getemot IMF med 29 mkr under december, samt en ökning av tillgångarna i SDR med 35 mkr.

Valutabankernas tidsposition förbättrades med 1 755 mkr mot en förbättring med 678 mkr under 1972. Ökningen var starkast under andra halvåret och uppvägde då den tillfälliga nedgången i valutareserven.

Valutamarknaden

Under årets första hälft utsattes valutamarknaderna för allvarliga störningar i form av omfattande kapitalrörelser främst från USA till flertalet länder i Europa samt Japan. Dessa ledde till förändringar inte blott i valutornas inbördes värdeförhållanden utan även i det internationella betalningssystemet som sådant. Avgörande för denna utveckling var det fortsatta stora underskottet i den amerikanska betalningsbalansen och bristande förtroende för den amerikanska dollarn. Andra halvåret karaktäriserades främst av en successiv förbättring i USA:s betalningsbalans och en förstärkning av dollarn. Detta bidrog till att utvecklingen efter halvårsskiftet i stort blev lugnare än tidigare under året. De mot slutet av året till följd av kriget i Mellersta Östern utlösta rubbningarna i oljetillförseln påverkade marknadernas bedömning av olika valutor. Bl a stärktes dollarn ytterligare under det att främst den holländska florinen men till att börja med även den västtyska marken utsattes för press. I stort sett medförde detta dock inte att det relativa lugnet på valutamarknaderna stördes.

Händelseutvecklingen under första halvåret inleddes redan i slutet av januari då i Italien vidtogs åtgärder för att hejda ett pågående valuta-utflöde. Samtidigt som valutarestriktionerna skärptes infördes en sk dubbel valutamarknad, d v s valutamarknaden uppdelades i två skilda sektorer för kommersiella respektive finansiella betalningstransaktioner med utlandet. Kursen på den kommersiella liran skulle hållas inom gällande marginalkurser mot dollar medan den finansiella liran tilläts fluktuerat fritt. Dessa åtgärder utlöste ett ökat valutautflöde via den finansiella marknaden, vilket främst sökte sig till Schweiz. Inför risken av ett betydande valutainflöde med inflationsdrivande verkningar på den schweiziska ekonomin beslöt de schweiziska myndigheterna att inte längre intervensera på valutamarknaden och att schweizerfrancen följaktligen tillsvidare skulle tillåtas flyta. Dessa händelser inträffade i ett läge som präglades av en viss oro för dollarn på grund av prisutvecklingen i USA och de amerikanska handelsbalansunderskotten och föranledde stora dollarutbud på valutamarknaderna. Under trycket härav föll dollarn till de nedre marginalkurserna. Sedan centralbankerna i flertalet länder i Europa — framför allt i Förbundsrepubliken Tyskland — samt i Japan tvingats köpa avsevärda dollarbelopp stängdes valutamarknaderna i dessa länder den 12 och 13 februari. Den 12 februari meddelade den amerikanska regeringen att den beslutat devalvera dollarn med 10 %.¹⁾

¹⁾ Det nya parivärdet för dollarn som uttrycktes i SDR (särskilda dragningsrätter) och som innebar en höjning av det amerikanska guldpriset från 38 dollar till 42,22 dollar per uns godkändes formellt av USA:s kongress i september.

Flertalet viktigare valutor behöll sina parivärden eller centralkurser (riktkurser) gentemot SDR (särskilda dragningsrätter) eller guld oförändrade, vilket innebar en uppskrivning av dessa gentemot dollarn med 11,11 %. Den svenska kronan och den finska marken skrevs upp med endast 5,5 respektive 5,1 %, medan den isländska kronan behöll värdet mot denna oförändrat. De japanska och italienska myndigheterna beslöt att låta sina respektive valutor flyta. I fråga om liran gällde beslutet den kommersiella marknaden, dock skulle uppdelningen på en kommersiell och en finansiell marknad bibehållas.

Devalveringen av dollarn ledde emellertid ej till att lugnet på valutamarknaderna återställdes. Sedan de åter öppnats fortsatte valutaflödet från USA — bl a under intryck av diskussioner om att EG-valutorna kunde komma att flyta gemensamt mot dollarn — och vid månadsskiftet februari—mars hade stödköpen av dollar fått sådan omfattning att flertalet viktigare valutamarknader måste stängas från och med den 2 mars.

För att nå fram till en lösning av de akuta valutaproblemen ägde flera internationella möten rum, bl a två ministermöten i Paris den 9 och 16 mars med deltagande av tiogruppens medlemmar samt Danmark, Irland, Luxemburg och Schweiz. I anslutning härtill beslöt sex EG-länder — Belgien, Danmark, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Luxemburg och Nederländerna — att för sina valutor bibehålla det system för snävare inbördes fluktuationsmarginaler, som infördes i april 1972. Detta system, till vilket även Sverige och Norge anslöt sig, innebär i korthet att kursskillnaden mellan två i systemet deltagande valutor vid varje tidpunkt begränsas till högst 2,25 %. Valutorna i systemet bildar sålunda ett band — populärt kallat »ormen» — med en maximal bredd mellan den starkaste och den svagaste valutan av 2,25 %. De marginalkurser som fastställts mellan valutorna upprätthålls genom interventioner i dessa. Däremot skall normalt interventioner inte äga rum i dollar för att uppnå ett visst värde mellan deltagarvalutor och dollar. I motsats till vad som gällde före mötet den 16 mars kan sålunda det av valutorna ifråga bildade bandet röra sig fritt mot dollar och andra utanförstående valutor. Enligt överenskommelse mellan de i mötet deltagande länderna inklusive USA skulle dock interventioner kunna ske även i dollar då så erfordrades för att upprätthålla ordnade förhållanden på respektive valutamarknader. I anslutning till dessa överläggningar beslöt Förbundsrepubliken Tyskland att med verkan från den 19 mars revalvera den tyska marken med 3 %. Storbritannien, Schweiz, Italien, Japan och Kanada förklarade sig komma att även fortsättningsvis låta sina valutor flyta.

Mot denna bakgrund öppnades valutamarknaderna ånyo den 19 mars samtidigt som man i flera länder skärpte valutabestämmelserna för att hindra ett ytterligare valutainflöde. Naturligt nog blev under en tid härefter valutahandeln avvaktande och marknaderna var relativt lugna

med i stort sett endast måttliga kursrörelser för dollarn. I mitten av maj försvagades emellertid dollarn ånyo påtagligt, framför allt mot de i EG:s valutakurssystem deltagande valutorna.

Trots att den amerikanska betalningsbalansen förbättrats och att dollarn rätt allmänt ansågs undervärderad fortsatte den att sjunka till extremt låga värden. Förmodligen medverkade härtill flera faktorer, såsom farhågor för ökad inflation i USA, fallet i de amerikanska aktiekurserna och Watergateaffären. Härutöver synes emellertid även den tyska antiinflationsspolitiken med stram likviditet och höga räntor ha bidragit till att den tyska marken — och därmed även övriga i EG:s kurssystem deltagande valutor — steg i värde mot dollarn. Den starka efterfrågan på tyska mark förorsakade avsevärda interventioner inom EG-systemet för att hålla marken inom 2,25 %-bandet. Dessa interventioner innebar ett betydande valutainflöde till Förbundsrepubliken Tyskland och för att motverka detta revalverades marken den 29 juni med 5,5 %. Marknaden lugnades emellertid inte av denna åtgärd, utan efterfrågan på tyska mark och andra europeiska valutor fortsatte, och den 6 juli hade dollarkurserna fallit till ca 13 % under gällande centralkurser. Som en illustration till dollarns utveckling kan nämnas att exempelvis dollarn i Sverige den 6 juli noterades i ca kronor 3,99 eller ca 12,5 % under centralkursen.

Vid centralbankschefernas månatliga möte i Basel den 8 juli utfärdades en kommuniké innebärande att man var beredd att vid behov intervensera i dollar i enlighet med den ovan nämnda Paris-överenskommelsen av den 16 mars. Under mötet beslöts vidare att swaparrangemangen mellan USA och vissa länder skulle utökas med 6,25 miljarder dollar till ca 18 miljarder.

Denna kommuniké i förening med bla tillkännagivandet av en förbättring i USA:s handelsbalans för juni och stigande dollarräntor medförde från slutet av juli en avsevärd återhämtning för dollarn.

Oljekrisen, som utlöstes av kriget i Mellersta Östern i oktober, påverkade som ovan nämnts valutamarknaden. Till en början inträdde en viss försvagning av dollarn men sedan verkningarna av krisen på olika länders ekonomi blivit mer kända, fortsatte dollarns förbättring i november och december och dollarkurserna i flera länder steg till strax över gällande centralkurser. Då oljekrisen mest påtagligt kom att drabba Nederländerna, blev den holländska florinen föremål för ett visst tryck.

Sedan EG-systemets tillämpning från och med den 19 mars 1973 har, som framgått ovan, de i systemet deltagande valutorna som grupp varit föremål för stora kurssvängningar mot framför allt dollarn. Efter den markant stigande trenden under första halvåret föll de deltagande valutorna under andra halvåret tillbaka till i närheten av gällande centralkurser mot dollarn. Även mellan de deltagande valutorna var kursrörelserna inom den ram som systemet ger relativt stora. Sålunda har så

gott som samtliga deltagande valutor vid något tillfälle legat antingen på övre eller nedre gränsen av bandet, d v s som starkaste respektive svagaste valuta. I allmänhet har den maximala bandbredden — 2,25 % — varit utnyttjad och vid några tillfällen har mer betydande spänningar förekommit mellan i systemet deltagande valutor. Inte minst med tanke på de påfrestningar dollarkursens stora förändringar under året inneburit, måste emellertid systemet anses ha fungerat tillfredsställande.

Utöver de tidigare nämnda revalveringarna av den tyska marken i mars och juni företogs justeringar av centralkurserna för två av de i systemet deltagande valutorna. Den holländska florinen och den norska kronan revalverades med 5 % med verkan från den 17 september respektive den 16 november. I båda fallen angavs att åtgärden vidtagits som ett led i bekämpandet av inflationen.

Den österrikiska schillingen revalverades två gånger — i anslutning till motsvarande åtgärder i Tyskland — nämligen den 29 mars med 2,25 % och den 3 juli med 4,8 %.

Pundet fortsatte att flyta under hela 1973 och var tidvis föremål för stora kursrörelser. Fram till i juni visade pundet en tidvis starkt stigande tendens, delvis som en följd av trycket mot dollarn, men även på grund av ett räntemässigt betingat valutainflöde. Storbritannien var ett av de få länder som ej infört bestämmelser för att hindra sådant inflöde. Utvecklingen av den brittiska handelsbalansen och de pessimistiska bedömningarna av den engelska ekonomin kom emellertid så småningom att återspeglas i pundkursen och i juli föll exempelvis pundnoteringen i Stockholm till som lägst ca 10,00 kronor per pund jämfört med ca 11,30 i maj. Under höstmånaderna inträdde emellertid en viss stabilisering och den ovannämnda förbättringen av dollarn blev inte lika utpräglad mot pundet som i förhållande till de i EG-systemet deltagande valutorna. Mot svenska kronor noterades pundet vid slutet av året i ca 10,65 kronor per pund.

Den japanska yenen steg avsevärt i förhållande till dollarn efter beslutet i februari att låta yenvalutan flyta. En betydande omsvängning skedde emellertid härefter i den japanska betalningsbalansen, vilket medförde valutautflöde under resten av året. Till följd av kontinuerliga dollarförsäljningar från den japanska centralbankens sida hölls dock dollarkursen tämligen stabil fram till i november, då centralbanken tillät den stiga med ca 5 %.

För den svenska valutamarknadens del medförde den allmänna valutaoron i början av året liksom det stora överskottet på framför allt kapitalbalansen ett betydande valutainflöde till Sverige. Kronan följde under denna tid i stort sett samma mönster som flertalet europeiska valutor och tillhörde de starkare bland dessa.

I samband med dollarns devalvering i februari fastställde bankofullmäktige efter samråd med regeringen kronans nya centralkurs till 4,56

kronor per dollar att gälla fr. o. m. den 15 februari¹⁾. Detta innebar en uppskrivning av kronans värde gentemot dollarn med 5,55 % och en nedskrivning i förhållande till guld och SDR samt flertalet övriga europeiska valutor med 5,01 %.

I samband med Sveriges anslutning till EG:s valutakurssystem från och med den 19 mars vidtogs i Sverige liksom i flera andra länder åtgärder för att dämpa valutainflödet. Dessa åtgärder, som närmare redovisas i Valutastyrelsens berättelse (bil. 1), syftade för Sveriges del främst till att förhindra en onormal ökning av utländska bankers behållningar av kronor.

Efter Sveriges inträde i kurssystemet låg kronan bland de starkare valutorna i systemet fram till juni månad under inflytande av ett fortsatt om än något avtagande valutainflöde, som delvis var betingat av oron kring dollarn. Trots att bytesbalansen fortsatte att visa överskott inträdde härafter en viss försvagning av kronan. Delvis torde detta förklaras av att det kommersiella utbudet av dollar tenderade att avta när dollarkursen sjunkit till extremt låga värden, medan köpintresset då istället tilltog. Framför allt torde emellertid den i förhållande till utlandet mycket likvida penningmarknaden och det internationellt sett låga ränteläget i Sverige under andra halvåret ha påverkat kronans utveckling. I och med att den akuta valutaoron avtog kom sannolikt räntedifferenserna att på olika sätt få ökad betydelse. Bl a skedde under året en nedgång i svenska företags upplåning utomlands. Samtidigt ökade benägenheten hos exportföretag att hålla inflytande exportlikvider på räntebärande konton i utländsk valuta (valutakonton) hos svenska banker. Dessa förhållanden har bidragit till att kronan tidvis visat en något svagare tendens under andra halvåret. Vid några tillfällen — framför allt i juli och oktober — har kronan legat i botten av EG-bandet med interventioner som följd. Efter den norska kronans revalvering i november förekom ett visst valutainflöde till Sverige och kronan blev åter en av de starkare valutorna inom EG:s valutakurssystem. I slutet av december låg dollarkursen i Stockholm ca $\frac{1}{2}$ % över centralkursen.

Guldpriset på London-marknaden vid sk fixing steg under året kontinuerligt från som lägst 64 dollar per uns i januari till som högst 127 dollar per uns i juni och juli, varefter priset föll tillbaka och från augusti månad fluktuerade mellan ca 90 och 110 dollar per uns.

Guldprisets rörelser återspeglade i stort sett utvecklingen på valuta-marknaden. De starkaste prisstegringarna skedde i februari i samband med dollardevalveringen och under perioden maj till början av juli. Förutom det rent spekulativa inslaget i efterfrågan på guld torde i viss mån

¹⁾ I november anmälde riksbanken till Internationella Valutafonden en i SDR uttryckt centralkurs för svenska kronan, nämligen 0,181787 SDR per krona (= 5,50094 kronor per SDR). Detta motsvarar den tidigare mot dollar uttryckta centralkursen 4,56 kronor per dollar.

även de skärpta bestämmelserna mot kapitalinflöde i flera länder ha gjort guld till en attraktiv alternativ placeringsform. Från slutet av juli sjönk priset starkt, en utveckling som återspeglade dels det ökande förtroendet för dollarn, dels stigande internationella räntesatser.

Den 13 november meddelades att de tidigare s k guldpoolländerna beslutat upphäva överenskommelsen av mars 1968 enligt vilken de monetära myndigheterna i berörda länder icke längre skulle utföra guldtransaktioner på den fria marknaden. Då detta beslut av marknaden bedömdes kunna medföra utbud av guld från centralbankernas sida sjönk priset under några dagar till omkring 90 dollar per uns. I december steg priset ånyo sannolikt under inflytande av oljekrisen.

I september godkändes i USA en lag som gav amerikanska medborgare rätt att äga guld. Lagen ger dock presidenten rätt att avgöra när den skall börja tillämpas. Den 1 april liberaliserades guldimporten till Japan vilket till en början medförde ökade japanska guldköp.

Internationellt finansiellt samarbete

Förhandlingarna inom *Internationella valutafondens* (IMF) ram om en reform av det internationella valutasystemet har fortsatt under året utan att några avgörande framsteg kunnat noteras. Överläggningarna sker på tre olika nivåer: i den s. k. 20-kommittén, som inrättades i juli 1972 som särskilt forum för reformdiskussionerna, i 20-kommitténs ställföreträdarkommitté och i tekniska arbetsgrupper. Dessutom har vissa frågor specialstuderats av fondens direktion.

Vid fondens årsmöte i september framlade 20-kommittén till fondens styrelse ett första utkast till en reform av valutasystemet. Detta första utkast sammanfattade de framsteg som nåtts under förhandlingarna; åtskilliga centrala frågor lämnades öppna. I samband med årsmötet enades 20-kommittén om en tidsplan för det fortsatta reformarbetet. Denna tidsplan förutser att de utestående problemen skall ha lösts till den 31 juli 1974.

Efter årsmötet har förhandlingarna kommit att koncentreras till fyra huvudområden, för vilka särskilda arbetsgrupper under ställföreträdarkommittén upprättats. Arbetsgrupperna behandlar följande områden:

- anpassningsprocessen dvs. regler för hur länder skall bete sig vid betalningsbalansrubbnings,
- interventioner på valutamarknader och reglering av uppkommande betalningsöverskott eller -underskott,
- konsolidering av reservvalutabehållningar samt hur den globala likviditetsvolymen skall bestämmas,
- överföring av reala resurser till utvecklingsländer.

Då något beslut om ny tilldelning efter första basperioden inte fattats skedde under året ingen ny tilldelning av *särskilda dragningsrätter* (SDR). Sverige har tidigare totalt tilldelats 107,05 miljoner SDR.¹ Riksbanken, som äger de särskilda dragningsrätter som tilldelats Sverige, har hittills inte använt SDR för att anskaffa valuta. Riksbanken har inte heller tillhandahållit annan deltagare i SDR-systemet valuta mot SDR.

Sveriges nettoställning i IMF,² som inräknas i den officiella valuta-reserven, uppgick vid utgången av 1973 till 87,9 miljoner SDR, vilket innebär en minskning med 2,0 miljoner SDR under året. Förändringen

¹ En SDR motsvarar 0,888671 g fint guld, dvs. samma värde som gällde för dollarn före dennas nedskrivning i december 1971. Detta värde används som bokföringsenhet av valutafonden.

² Nettoställningen motsvarar summan av egentlig guldtranch (i guld inbetalat insatskapital), särskild guldtranch (det belopp fonden disponerat av det i kronor inbetalda insatskapitalet) och utestående GAB-lån i kronor.

i nettoställningen motsvarar fondens nettoanvändning av kronor vid transaktioner med andra medlemsländer. Vid årets utgång uppgick *fondens innehav av kronor* till ca 1 304 mkr, vilket utgör 73 % av Sveriges kvot.

Världsbanken (IBRD) upptog under 1973 ett lån på 75 mkr på den svenska kapitalmarknaden. Lånet som löper på 15 år med $7\frac{1}{4}$ % ränta är bankens andra obligationsemission i Sverige. Det första lånet upptogs 1967.

Inbetalningarna av Sveriges bidrag till den tredje påfyllnaden av *Internationella utvecklingsfonden* (IDA) fullgjordes i och med den tredje delbetalningen. Betalningen, som verkställdes i november 1973, uppgick till 187 mkr och skedde liksom vid de två tidigare inbetalningarna med skuldsedel. Sverige hade vid 1973 års utgång inbetalt totalt 1 080 mkr, varav 796 mkr var ordinarie bidrag och 284 mkr extra bidrag.

I samband med världsbanksgruppens årsmöte i Nairobi i september träffades en principöverenskommelse om en fjärde påfyllnad av utvecklingsfonden med sammanlagt 1,5 miljarder dollar per år under en treårsperiod. Den fjärde resurspåfyllnaden avses träda i kraft 1 juli 1974.

Sverige anslöt sig i mars 1973 till det *arrangemang för krympta växelkursmarginaler* som sex EG-länder, nämligen Belgien, Frankrike, Danmark, Luxemburg, Nederländerna och Västtyskland upprättat för sina valutor. Arrangemanget innebär, att de anslutna ländernas valutor skall hållas inom en maximal kursmarginal av 2,25 % samtidigt som de tillåts flyta fritt mot dollar och utomstående länders valutor. Till detta arrangemang har även Norge anslutit sig. Sveriges deltagande innebär, att den svenska kronan bibehåller en fast relation till valutorna i en för Sverige betydelsefull grupp av länder som svarar för en stor del av den svenska utrikeshandeln. Kurserna mellan deltagande länders valutor upprätthålls på vanligt sätt genom ömsesidiga interventioner av de berörda ländernas centralbanker (jfr. avsnittet om valutamarknaden).

Vid ett möte i Basel i november 1973 enades centralbankscheferna i Belgien, Italien, Nederländerna, Schweiz, Storbritannien, Västtyskland och USA om att *upphäva 1968 års överenskommelse om upprättandet av en dubbel guldmarknad* (s. k. two-tier market). Överenskommelsen från 1968, till vilken Sverige anslutit sig, innebär, att de deltagande länderna inte skulle förse guldmarknaderna i London och på andra platser med guld och inte heller köpa guld från den fria marknaden. Beslutet att avskaffa den dubbla guldmarknaden betyder att centralbankerna i fortsättningen får möjlighet att sälja guld på den fria marknaden.

Valutafondens direktion beslutade i december 1973 att i anslutning till överenskommelsen om att avskaffa den dubbla guldmarknaden *upphäva 1969 års beslut angående riktlinjer för fondens köp av guld från*

Sydafrika. Enligt dessa riktlinjer kunde Sydafrika räkna med att till fonden sälja nyproducerat guld om landet behövde utländska valutor av betalningsbalansskäl eller om guldpriset på den fria marknaden sjunkit till eller under 35 dollar per uns.

Sverige underrättade i november 1973 *Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling* (OECD) om att Sverige beslutat återtaga tre av de fyra undantag som gjordes i september 1969 från liberaliseringsförpliktelserna enligt organisationens liberaliseringsstadgor. Återtagandet av undantagsställningen gäller återköp av utlandsägda svenska värdepapper, transferering till utlandet av emigranternas tillgångar samt betalningar av premier för livränte- och kapitalförsäkringar utomlands. Undantagsställningen för den fjärde posten, direkta investeringar i utlandet, kvarstår tills vidare.

Överenskommelsen mellan riksbanken och Federal Reserve Bank of New York om ömsesidiga kreditfaciliteter i form av swaptransaktioner i kronor och dollar utökades under året med 50 miljoner dollar till 300 miljoner dollar samt förlängdes till den 3 december 1974. Överenskommelsen har hittills ej utnyttjats.

Sverige slöt den 26 juli 1973 ett *handelsavtal med den Tyska Demokratiska Republiken*, varvid även överenskoms att betalningar mellan de båda länderna fr. o. m. den 1 januari 1974 skall ske i konvertibel valuta. Övergångsvis skall dock under första halvåret 1974 i viss omfattning betalningar kunna ske enligt tidigare särskilda betalningsordning. Genom denna överenskommelse kommer för Sveriges del det sista bilaterala betalningsavtalet med annat land att upphöra.

Sverige lämnade under året en ny *utvecklingsbiståndskredit*. Riksbanken har liksom vid tidigare ingångna kreditavtal av detta slag åtagit sig att medverka banktekniskt vid tillämpningen av avtalen. Krediterna och deras utnyttjande redovisas närmare i tabell 28.

Riksbankens bokslut

I det följande återgives riksbankens bokslut för år 1973 samt uppgifter om utlåningen från vissa lånefonder.

Diskontot å svenska skattkammarväxlar och räntor å svenska obligationer har bokförts å vinst- och förlusträkningen i den utsträckning som de uppburits under året.

Riksbankens nettovinst för år 1973 uppgick till kronor 630 818 107: 34. För 1972 var vinsten kronor 233 909 214: 01.

Balans

	1972	1973	
	Kronor	Kronor	Kronor
Tillgångar			
Guld	1 046 841 949: 56		1 114 748 204: 28
Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	553 774 873: 06		588 816 062: 82
Särskild guldtranch i Internationella valutafonden	44 849 646: 57	36 893 034: 86	
Guldtranch i Internationella valutafonden	420 322 500: — (465 172 146: 57)	446 951 375: —	483 844 409: 86
Fordringar hos utländsk bank eller bankir, nettobelopp, samt utrikes växlar	146 802 444: 59	831 795 655: 53	
Utländska statspapper	5 107 655 625: — (5 254 458 069: 59)	8 225 604 640: —	9 057 400 295: 53
Skattkammarväxlar	7 190 000 000: —	4 640 000 000: —	
Statens och hypoteksinrättningars obligationer	3 033 219 100: — (10 223 219 100: —)	3 592 958 470: —	8 232 958 470: —
Diskonterade växlar	35 480 472: 23	31 293 112: 89	
Hypotekslån	54 196 233: —	84 477 528: —	
Kredit i checkräkning	212 054: 81 (89 888 760: 04)	5 794 657: 61	121 565 298: 50
Avbetalningslån	66 819 489: —		60 720 490: —
Skiljemynt	66 843 418: 83		66 525 057: 27
Inhemska bankers checkar, postremissväxlar m. m.	130 751 447: 10		8 848 474: 44
Sveriges andel i Internationella återuppbyggnadsbankens grundfond, inbetalt belopp	143 452 836: —		143 452 836: —
Ny riksbanksbyggnad i Stockholm ¹	20 796 744: 65	52 653 659: 44	
Övriga tillgångar	49 033 278: 14 (69 830 022: 79)	90 856 355: —	143 510 014: 44

Summa kronor 18 111 052 112: 54

20 022 389 613: 14

¹ Under åren 1967—1969 har dessutom som »Projekteringskostnader för ny riksbanksbyggnad» utbetalats kronor 810 532: 50.

räkning

	1972	1973	
	Kronor	Kronor	Kronor
Skulder			
Utelöpande sedlar	13 924 590 206: —		15 229 409 871: —
Checkräkning:			
Statliga myndigheter	386 910 486: 22	341 876 564: 36	
Bankaktiebolag	696 661 529: 52	828 336 400: 30	
Andra insättare	10 743 817: 22	4 360 690: 42	1 174 573 655: 08
	(1 094 315 832: 96)		
Medel på konton för investering i skogs- bruk och rörelse	1 047 279 021: 98		1 240 550 729: 76
Övriga skulder	12 426 162: 80		18 519 987: 66
Nettotilldelning av särskilda dragnings- rätter i Internationella valutafonden	553 661 730: —		588 738 103: 50
Grundfond	50 000 000: —		50 000 000: —
Reservfond	20 000 000: —		20 000 000: —
Tidigare avsatta pensionsmedel	6 767 843: 18		6 767 843: 18
Avbetalningslånefond	125 000 000: —		125 000 000: —
Kursdifferenskonto	904 000 000: —		799 000 000: —
Riksbankens byggnadsfond	139 000 000: —		139 000 000: —
Balanserade vinstmedel			
från föregående år	102 101: 61		11 315: 62
årets vinst	233 909 214: 01		630 818 107: 34
Summa kronor	18 111 052 112: 54		20 022 389 613: 14

	1972	1973	
	Kronor	Kronor	Kronor
Utgifter och förluster			
Räntor på inlåningsräkningar	54 263: 63	54 087: 02	
Hypotekslåneräntor m. m.	13 390 124: 92	62 182 815: 95	62 236 902: 97
(Summa räntor för år 1972 kr. 13 444 388: 55)			
Avlöningar, pensioner m. m.			
Fullmäktige och suppleanter för dem	138 703: 72	138 989: 35	
Styrelseledamöter vid avdelnings- kontoren och suppleanter för dem	268 215: —	272 231: 45	
Ledamöter i valutastyrelsen och suppleanter för dem	30 600: —	29 500: —	
Tjänstemän och övrig personal			
Lönegradsplacerad personal	24 556 049: 89	26 732 087: 45	
Sedelräkningsbiträden	801 292: 10	632 144: —	
Övrig personal	1 461 242: 80	1 595 741: 50	
Pensioner och ATP-avgifter	8 783 173: 43	9 556 159: 95	38 956 853: 70
(Summa avlöningar, pensioner m. m. för år 1972 kr. 36 039 276: 94)			
Förvaltningsutgifter m. m. (exkl. avlöningar)			
Fastighetskostnader			
Ändrings- och reparationsarbeten	4 476 512: 29	4 191 395: 78	
Kontorshyror, uppvärmningskost- nader	979 446: 51	1 067 071: 70	
Övriga fastighetskostnader	303 855: 59	334 583: 52	
Inventarier och deras underhåll	1 068 166: 28	1 022 494: 72	
Materialier, tidningar, böcker m. m.	1 194 385: 84	1 673 842: 77	
Post-, assurances- och teleavgifter m. m.	2 591 351: 10	3 043 100: 13	
Rese- och traktamentskostnader	331 629: 46	341 857: 55	
Personalvård m. m.	1 087 381: 35	1 435 620: 77	
Säkerhetsanordningar	559 960: 58	477 756: 39	
Transportkostnader	489 418: 23	369 934: 88	
ADB-kostnader	233 611: 57	204 400: —	
Övriga förvaltningskostnader	782 885: 27	57 560: 22	14 219 618: 43
(Summa förvaltningsutgifter m. m. för år 1972 kr. 14 098 604: 07)			
Sedelkostnader	9 127 563: 11	11 023 640: 45	
Diverse	27 884: 46	11 742: 06	11 035 382: 51
Summa utgifter och förluster	72 737 717: 13		126 448 757: 61
Saldo vinst	233 909 214: 01		630 818 107: 34
Summa kronor	306 646 931: 14		757 266 864: 95

Inom linjen förda tillgångar och skulder

	1972	1973
Tillgångar		
Taxeringsvärdet av riksbankens fastigheter i		
Stockholm	7 000 000: —	7 000 000: —
Göteborg	2 600 000: —	2 600 000: —
Falun	644 000: —	644 000: —
Gävle	600 000: —	600 000: —
Halmstad	550 000: —	550 000: —
Härnösand	475 000: —	475 000: —
Jönköping	420 000: —	420 000: —
Karlstad	640 000: —	640 000: —
Kristianstad	410 000: —	410 000: —
Linköping	605 000: —	605 000: —
Luleå	655 000: —	655 000: —
Nyköping	830 000: —	830 000: —
Visby	230 000: —	230 000: —
Växjö ¹⁾	1 050 000: —	—
Örebro	700 000: —	700 000: —
Östersund	310 000: —	310 000: —
Tumba: sedelförbränningshuset	264 000: —	264 000: —
Diverse valv	125 000: —	125 000: —
	18 108 000: —	17 058 000: —
Aktier i AB Tumba Bruk	25 000 000: —	25 000 000: —
Aktier i Banken för internationell betalningsutjämning	10 099 216: 45	10 099 216: 45
Riksbankens mynt- och medaljsamling	160 157: 81	160 157: 81
Lån till riksbankspersonalens semesterförening	1 026 475: —	1 153 575: —
Svenska lånefordringar m. m.	40 894: 25	—
Summa kronor	54 434 743: 51	53 470 949: 26
Skulder		
Lånebanksobligationer	8 005: 98	8 005: 98
Övriga	230: 31	14 696: 54
Summa kronor	8 236: 29	22 702: 52

¹⁾ Fastigheten försåld 1973.

Utlåning från vissa lånefonder

Den 31 december 1973 utestående lån från olika lånefonder fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Avbetalnings- lånefonden		Statens bosättnings- lånefond		Egnahems- m. fl. lånefonder		Fonden för supplementär jordbrukskredit		Värnpliktslån			
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Värnplikts- lånefonden		Fonden för låneunderstöd	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
Huvudkon- toret	2 066	7 061	8 809	22 263	442	3 107	2	11	7	6	10	19
Göteborg	1 376	5 348	4 278	11 384	40	226	—	—	1	2	3	2
Malmö	628	2 479	5 437	14 176	45	472	—	—	4	3	2	7
Falun	602	2 502	1 345	3 904	53	363	1	1	1	—	—	—
Gävle	424	2 074	1 882	5 213	142	800	—	—	1	—	—	—
Halmstad	358	1 312	945	2 506	268	1 809	—	—	—	—	—	—
Härnösand	272	882	1 989	5 396	159	664	—	—	2	2	—	—
Jönköping	510	1 697	1 520	4 019	81	793	1	3	2	3	—	—
Kalmar	373	1 049	1 325	3 546	53	513	—	—	—	—	—	—
Karlskrona	293	1 250	715	1 884	84	748	—	—	1	1	—	—
Karlstad	341	1 275	1 527	4 640	274	1 063	2	4	—	—	—	—
Kristianstad	188	681	1 408	4 072	225	2 450	—	—	—	—	—	—
Linköping	371	1 234	2 215	5 577	153	1 244	2	1	3	4	—	—
Luleå	274	878	2 312	6 291	259	1 176	—	—	1	2	—	—
Nyköping	264	869	1 537	4 055	139	1 307	12	33	2	6	—	—
Skövde	371	2 202	1 080	2 852	134	1 079	5	16	1	5	1	2
Umeå	381	1 448	1 788	4 983	285	1 925	—	—	2	4	—	—
Uppsala	2 638	13 633	2 335	6 112	167	1 265	12	19	1	1	—	—
Visby	113	558	291	797	136	982	—	—	—	—	—	—
Vänersborg	291	1 472	1 967	5 178	292	1 990	4	18	2	2	—	—
Västerås	183	603	1 501	3 931	42	355	5	8	1	2	—	—
Växjö	640	2 494	1 116	2 985	175	1 301	—	—	—	—	—	—
Örebro	363	1 443	1 795	4 794	15	90	1	1	—	—	—	—
Östersund	1 152	6 276	876	2 289	201	724	—	—	—	—	—	—
Summa	14 472	60 720	49 993	132 847	3 864	26 446	47	115	32	43	16	30

Den 31 december 1973 utestående stödlån till jordbrukare fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Enl. SFS 766/1951 St B		Enl. SFS 764/1952 St C		Enl. SFS 723/1954 St D		Enl. SFS 593/1955 St E		Enl. SFS 650/1957 St F		Enl. SFS 83/1960 St G		Summa	
	Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp	
Huvudkon-	—	—	10	65	1	—	13	52	7	34	1	2	32	153
toret	—	—	—	—	1	—	—	—	2	3	—	—	3	3
Göteborg	—	—	—	—	4	5	—	—	—	—	—	—	4	5
Malmö	—	—	1	1	1	—	1	3	4	5	1	2	8	11
Falun	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Gävle	—	—	1	3	2	1	—	—	—	—	—	—	3	4
Halmstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Härnösand	—	—	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4
Jönköping	—	—	9	30	—	—	4	13	—	—	—	—	13	43
Kalmar	—	—	1	3	—	—	—	—	1	—	—	—	2	3
Karlskrona	—	—	2	2	—	—	2	6	1	4	—	—	5	12
Karlstad	—	—	2	2	7	18	1	4	1	5	—	—	11	29
Kristianstad	—	—	8	12	—	—	11	29	6	13	—	—	25	54
Linköping	—	—	3	4	10	12	13	14	—	—	—	—	26	30
Luleå	—	—	3	4	—	—	2	3	1	1	—	—	6	8
Nyköping	—	—	8	20	3	5	9	33	3	10	—	—	23	68
Skövde	—	—	1	1	4	3	4	3	2	3	—	—	11	10
Umeå	—	—	9	12	1	—	11	31	13	49	—	—	34	92
Uppsala	—	—	1	9	—	—	1	16	—	—	—	—	2	25
Visby	—	—	1	3	2	4	3	16	4	14	—	—	10	37
Vänernborg	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7	—	—	1	7
Västerås	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8
Växjö	—	—	9	21	1	3	—	—	—	—	—	—	11	28
Örebro	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Östersund	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	1	4	73	204	37	51	75	223	46	148	2	4	234	634

Den 31 december 1973 utestående lån, vilka övertagits från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, fördelar sig till antal och belopp på följande olika lånetyper:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
<i>Utlåning, som handhaves av såväl huvudkontoret som avdelningskontoren:</i>		
Jordbruksegnahemslån, skogslån, äldre tilläggs- lån och förstärkningslån	3 430	23 708 501: —
Bostadsegnahemslån	29	127 369: —
Nybyggnadslån	7	2 479: —
Lån till estlandssvenskar	14	19 913: —
Transport	3 480	23 858 262: —
<i>Utlåning, som helt handhaves av huvudkontoret:</i>		
Arrendelån	1	1 032: —
Lån till låneförmedlare:		
Arbetsmåbrukslån	381	2 559 998: —
Jordbruksegnahemslån	2	27 034: —
Summa	3 864	26 446 326: —

Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder

§ 1.

Fullmäktige m. fl.: Vid det val av fullmäktige och suppleanter för dem som riksdagen förrättade den 3 maj 1973 valdes för valperioden 1973—1976

till *fullmäktige* herrar Bengtson och Dahlén, båda omvalda, samt till suppleanter för dem respektive herr Fritz Börjesson, nyvald, och fru Cecilia Nettelbrandt, omvald.

Fullmäktige omvalde samma dag för tiden till dess nytt val av fullmäktige år 1974 förrättats:

till *vice ordförande*: herr Wärnberg;

till *riksbankschef*: herr Åsbrink;

till *deputerad*: herr Wärnberg; och

till *vice riksbankschef*: herr Lundström.

Sedan riksdagen på därom av herrar Åsbrink och Dahlén gjorda framställningar beviljat dem entledigande från uppdragen att vara fullmäktige i riksbanken, herr Åsbrink från den 1 november 1973 och herr Dahlén från årsskiftet 1973/74, har riksdagen valt den 31 oktober 1973 herr Krister Wickman och den 12 december 1973 fru Cecilia Nettelbrandt till fullmäktige i riksbanken samt till suppleanter för dem respektive herrar Gunnar Nilsson, omvald, och Jan-Erik Wikström, nyvald.

Till riksbankschef efter herr Åsbrink utsåg fullmäktige den 1 november 1973 herr Wickman för tiden till dess nytt val av fullmäktige förrättats år 1974.

§ 2.

Valutastyrelsen: Till ledamöter i valutastyrelsen omvalde fullmäktige den 3 maj 1973 — förutom vice riksbankschefen Lundström, som från och med den 1 mars 1973 efterträtt herr Joge som vice riksbankschef och som på grund härav enligt 13 § 2 mom. andra stycket bankoreglementet skall vara styrelsens ordförande — herr Wärnberg, vice ordförande, och bankdirektören Åkermalm samt till personliga suppleanter för dem respektive bankdirektören Gustafsson, bankofullmäktigen Bengtson och bankdirektören Olofsson. Valet gäller tills vidare, dock längst till dess nytt fullmäktigeval ägt rum år 1974.

De av Kungl. Maj:t till utgången av juni 1975 utsedda ledamöterna i valutastyrelsen utgöres av statssekreteraren Bo Jonas Sjölander — vilken med statssekreteraren Tony Hagström som suppleant den 1 mars 1973 vid Lundströms utnämning till vice riksbankschef efterträtt Lundström (vars suppleant var t. f. kanslirådet Bert Ekström) — direktören Jonas Nordenson (suppleant Per Eric Bolin), direktören Lars Sjunneson (suppleant direktören Nils-Hugo Hallenborg) och direktören Gunnar Svalling (suppleant direktören Johan R:son Söderberg).

§ 3.

Beträffande sammansättningen av *styrelserna* vid avdelningskontoren torde få hänvisas till fullmäktiges protokoll den 13 december 1973.

§ 4.

Investeringsfonder för konjunkturutjämning samt skogskonto: Vid utgången av år 1973 inestod i riksbanken medel insatta enligt gällande bestämmelser om *investeringsfonder för konjunkturutjämning* (Kungl. kungörelse 1955: 256, med senare ändringar) till ett sammanlagt belopp av 1 240,6 mkr, därav 1 229,6 mkr avsåg investering i rörelse och 11,0 mkr investering i skogsbruk.

Vid samma tidpunkt inestod i riksbanken ett belopp av omkring 0,2 mkr jämlikt förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts på *skogskonto*. Ränta på medlen har utgått efter 4¾ % fr. o. m. den 1 december 1971.

§ 5.

Riksbankens officiella diskonto är fr. o. m. den 12 november 1971 5 %.

§ 6.

Sedelutgivningsrätten m. m.: Genom lag den 18 maj 1973 (SFS 1973: 297) höjdes maximibeloppet för sedelutgivningen fr. o. m. den 1 juli 1973 med 1 400 mkr till 16 200 mkr.

Under det gångna året var den utelöpande sedelmängden störst på rapportdagen den 21 december och uppgick då till 16 014 mkr, en ökning i förhållande till motsvarande dag 1972 med 1 613 mkr eller 11,2 %. Det lägsta utelöpande sedelbeloppet under 1973 förelåg på rapportdagen den 6 april och utgjorde då 12 451 mkr. Den högsta procentuella ökningen i förhållande till 1972 noterades den 15 juni och uppgick då till 24,7 %, den lägsta procentuella ökningen registrerades den 23 januari och utgjorde 4,5 %.

§ 7.

Angående användande av *riksbankens vinst* för år 1972 torde få hänvisas till finansutskottets betänkande nr 16 år 1973.

§ 8.

Riksbankens avbetalningslånefond: Antalet utestående lån från riksbankens avbetalningslånefond, vilken uppgår till 125 mkr, uppgick vid utgången av år 1973 till 14 472 med den fördelning mellan bankens olika kontor, som framgår av s. 85. Den sammanlagda lånesumman vid sagda tidpunkt utgjorde 60,7 mkr, en minskning under året med ca 6,1 mkr.

Ränta på de lån från avbetalningslånefonden, vilka utlämnats med

statlig kreditgaranti, fastställes av centrala studiehjälpnämnden (SFS 1969: 39). För dessa lån gäller sedan den 12 november 1971 en räntesats på $5\frac{1}{2}\%$. För övriga avbetalningslån är räntan fr. o. m. nämnda dag $6\frac{1}{2}\%$.

Hittills har från fonden utlämnats 16 lån till tjänstemän vid riksdagens verk för förvärv av bostadsrätt i bostadsrättsförening. Vid utgången av år 1973 utestod två lån.

§ 9.

Statens bosättningslånefond: Från statens bosättningslånefond — till vilken riksdagen hittills såsom kapital anvisat investeringsanslag på sammanlagt 183 108 700 kronor — utgjorde utlåningen vid utgången av år 1973 ca 132,8 mkr.

Det utestående lånebeloppet har under året minskat med 10,0 mkr. Antalet lån uppgick till 49 993, en minskning under samma tid med 2 194 lån. Av under året utlämnade lån har 6 003 utgivits till äkta makar och övriga sammanboende samt återstoden 1 272 till ogifta mödrar eller till ogifta fäder.

Medelbeloppet för utlämnade lån utgjorde under budgetåren 1971/72 4 916 kronor och 1972/73 4 879 kronor.

Rörande fördelningen på de olika kontoren av lånen till antal och belopp hänvisas till de uppgifter, som intagits på s. 85.

För förvaltningen av bosättningslånen under budgetåret 1972/73 har riksbanken uppburit 313 122 kronor. Ersättningsgrunderna har varit oförändrade sedan budgetåret 1953/54.

Från låneverksamhetens början i januari 1938 och till utgången av år 1973 har utlämnats lån till ett sammanlagt belopp om omkring 785 mkr. Därav har ca 648,4 mkr återbetalats och ett belopp av tillhoppa omkring 4 mkr efterskänkts eller avskrivits.

För lån från fonden utgår ränta efter fast, under hela lånetiden oförändrad procentsats, utgörande den normalränta, som av Kungl. Maj:t fastställts för det budgetår, då lånet beviljats. Beträffande lån, som utlämnas under innevarande budgetår, utgör räntefoten (normalräntan) 7 %.

Kungl. Maj:t har under året tillsatt en utredningsman med uppdrag att göra en allsidig översyn av verksamheten med de statliga bosättningslånen. Till utredningen har som expert knutits bl. a. chefen för kontorscentralen bankokommissarien Eckerström.

§ 10.

Egnahems- m. fl. lån: Av de egnahems- m. fl. lån, som riksbanken per den 1 juli 1948 övertog från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, kvarstod vid utgången av år 1973 ett antal av 3 864 med ett sammanlagt kapitalbelopp av ca 26,4 mkr, en nedgång under året med

1 220 lån och med ett belopp av ca 7,8 mkr. Rörande lånens fördelning på de olika kontoren hänvisas till sammanställningar på s. 85 och 87.

För förvaltningen av lånen har riksbanken under budgetåret 1972/73 uppburit ersättning efter oförändrat per lån 3 kronor 50 öre med 17 794 kronor.

Av de av riksbanken förvaltade fondmedlen, som sammanhänger med ifrågavarande låneverksamhet, har till statsverket under år 1973 av influtna amorteringar återlevererats ca 6,2 mkr. Beloppet fördelar sig med 5,9 mkr på egnahemslånefonden, 0,01 mkr på lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden och 0,3 mkr på arbetarsmåbrukslånefonden.

§ 11.

Stödlån till jordbrukare: Vid utgången av år 1973 förvaltade riksbanken stödlån till jordbrukare, utgivna enligt Kungl. kungörelserna nr 766/1951 (StB), 764/1952 (StC), 723/1954 (StD), 593/1955 (StE), 650/1957 (StF) och 83/1960 (StG) till ett sammanlagt belopp av ca 0,6 mkr. Lånens antal utgjorde 234. Rörande lånens fördelning på riksbankens kontor och på de olika lånetyperna hänvisas till sammanställningen på s. 86.

Hittills har av riksbanken efterskänkts eller avskrivits stödlån med ett belopp av sammanlagt ca 1,6 mkr.

Riksbanken har inte uppburit någon ersättning för förvaltningen av stödlånen.

§ 12.

Fonden för supplementär jordbrukskredit: Avvecklingen av lånen från fonden för supplementär jordbrukskredit har fortsatt och vid utgången av år 1973 kvarstod 47 lån på sammanlagt 0,1 mkr.

Rörande lånens fördelning på de olika kontoren hänvisas till sammanställningen på s. 85.

§ 13.

Värnpliktslån: Vid utgången av år 1973 utestod 16 värnpliktslån från fonden för låneunderstöd och 32 lån från värnpliktslånefonden. Lånens fördelning på riksbankens olika kontor framgår av sammanställningen på s. 85.

Under år 1973 avskrevs under fonden för låneunderstöd 5 586 kronor och under värnpliktslånefonden ett belopp av 12 073 kronor.

Någon ersättning utgår ej till riksbanken för här avsedda låneförvaltning.

§ 14.

Fiskredskapslån: Riksbanken har att bevilja och förvalta lån från statens fiskredskapslånefond. Härför gällande bestämmelser har meddelats i Kungl. kungörelse den 6 april 1962 (nr 100; ändrad senast genom kungörelse SFS 1969: 815).

Enligt regleringsbrev den 5 juni 1973 har av riksdagen anvisat investeringsanslag på 200 000 kronor till statens fiskredskapslånefond ställts till kammarkollegiets förfogande att utbetalas för därmed avsett ändamål.

Vid utgången av år 1973 utestod 43 fiskredskapslån på sammanlagt 164 269 kronor fördelade på följande bankens kontor:

Kontor	Antal	Belopp kronor
Göteborg	28	104 394: —
Malmö	10	40 450: —
Halmstad	1	1 800: —
Kalmar	1	3 000: —
Kristianstad	2	9 000: —
Visby	1	5 625: —
	43	164 269: —

Räntan på dessa lån motsvarar normalräntan för det budgetår då lånet beviljats.

§ 15.

Hotellgarantiåldn: Riksbankens kontor fungerar som lokalorgan i ärenden rörande statsgaranti för lån, som utlämnas till företag inom turisthotellnäringen.

§ 16.

Studiemedel: Riksbanken har för sitt bestyr med utbetalning av studiemedel för budgetåret 1972/73 uppburit en ersättning med 133 021 kronor 70 öre, motsvarande 70 öre per utbetald studiemedelsanvisning (regleringsbrev den 19 maj 1972).

Under år 1973 har utbetalning verkställts för 209 706 studiemedelsanvisningar till ett sammanlagt belopp av ca 831,5 mkr, varav 166,9 mkr avser studiebidrag.

§ 17.

Riksbankens personal: Riksbankens personal vid utgången av år 1972 och 1973 framgår av nedanstående tablå.

	Huvudkontoret		Avdelningskontoren		Summa	
	1972	1973	1972	1973	1972	1973
Lönegradsplacerade:						
förordnandetjänstemän	15	15	21	23	36	38
övrig s. k. bankpersonal	120	127	90	91	210	218
bankexpeditörer	33	37	38	40	71	77
biträdespersonal	171	166	170	173	341	339
bevakningspersonal m. fl.	54	56	26	27	80	83
Sedelräkningsbiträden	6	8	46	27	52	35
Övrig personal ¹	41	41	47	49	88	90
Totalsumma	440	450	438	430	878	880

¹ Lokalvårdare, nattvakter, fastighetsarbetare, vik. vaktmästare m. fl.

§ 18.

Huvudkontorets nybyggnad: I november månad 1972 antogs entreprenör för uppförande av den nya byggnaden från biltunnelnivån.

Biltunneln hade tidigare utförts i Gatukontorets regi och de två källarvåningarna bredvid denna i en separat entreprenad i riksbankens regi.

Byggnadsarbetena pågår helt enligt projektets huvudtidplan, betongarbetena pågår f. n. med bjälklaget över plan 10, dvs. sjätte våningsplanet över gatan. I underliggande våningsplan pågår installationer och stomkompletteringar.

Arbetena har hittills kunnat bedrivas fritt från störningar.

Upphandling av inredningar pågår i takt med en till huvudtidplanen knuten inredningstidplan.

Av kontrakterade arbeten har upparbetats och utbetalats för tiden januari—november 1973 13 416 807 kronor.

Arkitekt- och övriga konsultkostnader har under året utbetalats till ett belopp av 3 827 190 kronor.

Till Stockholms Elverk har utbetalats 530 000 kronor som anläggningsbidrag för anslutning till fjärrvärmeanläggning.

Till Gatukontoret har utbetalats slutlikvid för preliminär reglering av biltunnelkostnaderna med 1 720 340 kronor.

Den för projektet upprättade investeringskalkylen har hittills i allt väsentligt kunnat innehållas.

§ 19.

Riksbankens kontorsnät: De av fullmäktige tidigare beslutade upprustnings- och ombyggnadsarbetena vid kontoren i Linköping och Uppsala är slutförda till en kostnad av 1 048 000 kronor, varav 973 000 kronor erlagts under år 1973. Under år 1973 har till en kostnad av sammanlagt 360 000 kronor beslutats och utförts installation av hissanläggning vid kontoret i Malmö samt hissanläggning och yttre reparationsarbeten vid kontoret i Härmösand.

Ombyggnadsarbetena vid kontoret i Göteborg har blivit något förse-nade. Inflyttning kommer att ske under februari 1974.

§ 20.

Allmän organisationsöversyn inom riksbanken: I anslutning till pågående utredning angående möjligheterna att utnyttja automatisk data-behandling inom riksbankens olika verksamhetsområden (se förvaltningsberättelsen för år 1971, § 20, sidan 75) har fullmäktige i juni 1973 givit vice riksbankschefen Hans Lundström i uppdrag att låta utreda behovet och uppläggningsen av en allmän organisationsöversyn inom riksbanken. Sedan denne efter fullgjort uppdrag avgivit *Rapport till bankofullmäktige av den 19 november 1973 rörande behov och uppläggningsen av en allmän organisationsöversyn inom Sveriges Riksbank,*

beslöt fullmäktige den 22 november 1973 att under tiden fram till den 1 september 1974 under vice riksbankschefens ledning låta utföra en allmän översyn av riksbankens organisation i huvudsaklig överensstämmelse med de i ovannämnda rapport skisserade riktlinjerna.

§ 21.

Förvaltningsdemokrati inom riksbanken: Sedan fullmäktige den 21 december 1972 tillsatt en arbetsgrupp med uppdrag att förbereda en utvidgad förvaltningsdemokrati i riksbanken genom nya och utvidgade former för samråd med bankens personal avgav gruppen en i maj 1973 dagtecknad rapport. Fullmäktige beslöt den 6 juli 1973 om åtgärder i anledning av gruppens förslag på det personaladministrativa området. Förutom insatser för förbättrad introduktion av tjänstemän, utbildning, personalcirkulation samt synpunkter på lokalfrågor och hälsovård har fullmäktiges beslut inneburit att en särskild personalnämnd inrättats med uppgift att förbereda utnämningsärenden.

§ 22.

Avtalsförhandlingar m. m.: Vid förhandlingar år 1973 mellan huvudorganisationerna och riksdagens förvaltningskontor om visst procentpåslag på utgående löner och om lönegradshöjningar för vissa tjänster strandade förhandlingarna med Statstjänstemännens Riksförbund (SR), varefter SR utfärdade strejkvarsel. Sedan arbetsdomstolen, där förvaltningskontoret förde talan under påståendet att varslad strejk icke vore laglig, förklarat hinder icke föreligga för fackliga stridsåtgärder upptogs förlikningsförhandlingar. Dessa ledde den 15 juni 1973 till avtal med SR om visst procentpåslag och om lönegradsförändringar för ett 60-tal tjänster vid riksbanken.

§ 23.

För riktigheten av de på s. 79—84 lämnade sifferuppgifterna svarar bankkamrerarna Bo Landberg och Sven Holmström, vilka undertecknat respektive kontraserat riksbankens bokslut.

§ 24.

Inspektioner m. m.: I bankoreglementet föreskrivna inspektioner av avdelningskontoren har under året verkställts.

Föreskrivna *inventeringar och undersökningar* har ägt rum av huvudkontorets kassor och förvaringsrum.

Revision genom därtill av chefen för revisionsavdelningen utsedda tjänstemän har under året verkställts vid samtliga avdelningskontor.

Valutastyrelsens berättelse

Till Fullmäktige i Sveriges Riksbank

Valutastyrelsen får härmed avge berättelse för år 1973 angående sitt verksamhetsområde.

Förordnande om fortsatt valutareglering har under året meddelats för tiden till den 1 juli 1974. Förlängningen av valutaförfattningarna skedde utan andra ändringar än ett tillägg av en punkt 8 i 2 § valutalagen, innebärande att Kungl. Maj:t äger föreskriva att avgift som bestäms med stöd av meddelat förordnande om valutareglering skall tillfalla riksbanken, samt ett tillägg i 3 § valutaförordningen varigenom till riksbanken delegeras att bestämma att sådan avgift skall tillfalla riksbanken.

Tillämpningsbestämmelser m. m.

För att motverka spekulationer mot den svenska kronans värde utfärdades i mars, med ändringar i juni, tillämpningsföreskrifter till bestämmelserna om att gottskrift på allmänt konto icke får ske så att behållningen kommer att överstiga vad som kan betecknas som normal kontobehållning. Sålunda fastställdes, på basis av det genomsnittliga nettotillgodohavandet innestående under januari månad 1973, vad som skulle anses såsom normal kontobehållning på allmänt konto för utländsk bank eller bankir. Riksbanken förbehöll sig vidare att vidtaga åtgärder i syfte att föreskriva att avgift skulle uttas på belopp som överstiger sålunda fastställd normalbehållning och att göra den kontoförande banken betalningsansvarig för sådan avgift. Någon sådan avgift har ej uttagits under året.

Genom beslut i november fastställde valutastyrelsen nya riktlinjer för valutabankernas förmedling av utländsk kredit till svenska företag. Dittills hade svenska banker inte annat än i undantagsfall medgivits att förmedla sådan kredit genom att själva låna i utlandet och på basis av denna upplåning lämna kredit till svenska företag. De nya riktlinjerna innebär att riksbanken tills vidare är beredd att, i fall där ett svenskt företag erhållit valutatillstånd att upptaga kredit i utlandet med längre löptid än fem år eller i vissa fall tio år, under vissa förutsättningar medge att svensk bank lämnar krediten i fråga och för denna utlåning refinansierar sig i utlandet. Normalt förutsätts härvid att de belopp som företaget erhållit tillstånd att låna i utlandet skall uppgå till 10 mkr eller mer. Lägre belopp skall dock kunna godtagas i undantagsfall. Dessa riktlinjer gäller tills vidare och får betecknas som en på försök införd lättnad i tidigare mera restriktiva praxis.

I november beslöt Kungl. Maj:t i enlighet med framställning från bankofullmäktige att underrätta OECD om att Sverige från och med

den 15 november 1973 beträffande återköp av utlandsägda svenska värdepapper, emigranternas kapitalöverföringar och betalningar av premier på livränte- och kapitalförsäkringar ej längre ämnade utnyttja undantagsbestämmelserna enligt artikel 7 c i organisationens liberaliseringsstadgor. Härmed återinfördes i stadgorna föreskriven liberalisering för dessa tre kategorier av betalningar.

Återtagandet av de tre undantagen från OECD:s liberaliseringsstadgor föranledde ändring i valutaregleringspraxis endast med avseende på emigranternas överföringar, då praxis i övrigt genom successivt införda lättnader redan motsvarade OECD-förpliktelserna. Sammanfattningsvis gäller för närvarande följande praxis vid tillståndsgivningen beträffande ifrågakvarande betalningar.

Återköp av utlandsägda svenska värdepapper (lydande på svenska kronor) medges. Transferering av försäljningslikviden till utlandet kan därvid ske, när säljaren är utländsk fysisk eller juridisk person eller svensk emigrant, som enligt gällande emigrationsvalutabestämmelser äger rätt att utföra medel. En förutsättning för att återköp skall kunna ske är att affidavit kan företes, utvisande att värdepapperen icke vid någon tidpunkt efter den 1 januari 1959 ägts av valutainlåning eller att de med riksbankens tillstånd förvärvats från valutainlåning. Uppfylls icke affidavitvillkoren, prövas frågan om värdepapperens åtkomst av riksbanken.

Beträffande *emigranternas kapitalöverföringar* (inkl. värdepapperslikvid och värdepappersutförsel) medger riksbanken utförsel av intill 100 000 kronor per person vid utflyttningen och som regel av resterande nettotillgångar i Sverige sedan vederbörande varit bosatt i utlandet ett kalenderår utöver utflyttningsåret. Som förutsättning för utförsel utöver det vid utflyttningsstillfället medgivna beloppet på 100 000 kronor gäller att bosättningen utomlands inte kan antas bli av endast begränsad varaktighet, såsom i fråga om anställda i svenska dotterbolag eller andra företag med svensk anknytning eller i fråga om studerande i utlandet. Under våren 1973 beslöt valutastyrelsen att en dittills gällande begränsning till 10 mkr av emigranternas överföringar skulle ersättas av en regel innebärande att, sedan tillstånd till utförsel av 10 mkr lämnats, ytterligare valutatilldelning skulle medges intill 5 mkr per kalenderår. I samband med notifikationen till OECD upphävdes även denna begränsning.

I enlighet med riksdagsbeslut om samordning mellan riksbanken och skatte- och uppbördsmyndigheter vid prövning av ansökan om tilldelning av emigrationsvaluta (prop. 1972: 147) utfärdade valutastyrelsen i maj föreskrift om att till sådan ansökan skulle fogas bevis om sökandens skatteförhållanden från länsstyrelsen i det län där sökandens senaste hemortskommun i Sverige är belägen. Av sådant bevis, som ej får vara utfärdat tidigare än en månad före ansökningstillfället, skall fram-

gå att sökanden inte häftar i skuld för restförda skatter eller arbetsgivaravgifter, debiterade men ej förfallna skatter eller innehållen skatt för arbetstagare, att sökandens räkenskaper ej är föremål för taxerings- eller skatterevision och att taxeringsintendent inte hos skattedomstol för talan om sökandens taxeringar eller att, därest samtliga dessa förutsättningar ej är uppfyllda, nöjaktig säkerhet ställts för ifrågakommande skattebelopp. Sådant bevis skall fogas såväl till ansökan vid emigrationstillfället som till ansökan om ytterligare valutatilldelning före eller efter kvalifikationsperiodens utgång.

För betalningar av premier på livränte- och kapitalförsäkringar i utländska försäkringsbolag gäller att dessa kan utföras av valutabankerna som löpande betalningar under förutsättning att summan av de premier som försäkringstagaren har att erlagga till utlandet inte överstiger 1 000 kr för kalenderåret. I fråga om högre belopp lämnar riksbanken efter ansökan tillstånd för premiebetalning på äldre försäkringar. För nya försäkringskontrakt lämnas tillstånd under förutsättning att försäkringen innehåller ett betydande element av dödsrisktäckning, varjämte i regel erfordras att den tecknats i ett koncessionerat, under uppsiktsmyndighet i hemlandet ställt försäkringsföretag.

Av de ursprungligen fyra undantagen från liberaliseringsförpliktelserna kvarstår endast det som avser *direkta investeringar i utlandet*. Även för denna kategori har dock successivt vissa lättnader gjorts i de 1969 införda restriktionerna. Tillståndsgivningen har under året skett efter samma riktlinjer som under 1972. Huvudprincip har sålunda varit att en planerad utlandsinvestering skall vara exportfrämjande eller annars förmånlig från betalningsbalanssynpunkt. Detta krav har dock ej gällt i fråga om investeringar i u-länder.

I maj höjdes vissa *valutabankers limiter* för deras totala valutabehållningar enligt gällande valutahandelstillstånd.

Statistiska uppgifter om tillståndsgivningen

Såsom framgick av valutastyrelsens berättelse för 1972 registrerades för nämnda år jämfört med tidigare år relativt stora förändringar i tillståndssiffrorna för flertalet av de viktigare kategorierna av kapitaltransaktioner med utlandet. Tillstånden ökade sålunda kraftigt för finansiell upplåning i utlandet (varmed här avses medel- och långfristig upplåning), direkta investeringar i utlandet, återköp av utlandsägda svenska värdepapper och emigrantöverföringar. Samtidigt minskade tillstånden för utländska direkta investeringar i Sverige. Siffrorna för 1973 visar såväl en bättre balans mellan in- och utgående transaktioner som en viss återgång från de nivåer tillståndsgivningen nådde under 1972.

Tillståndssiffrorna för 1972 och 1973 för ovannämnda transaktionskategorier samt för förvärv av rekreationsbostäder i utlandet framgår av nedanstående sammanställning (till närmaste 10-tal avrundade belopp i mkr).

	1972	1973
A Utländska direkta investeringar i Sverige	480	610
Finansiell upplåning i utlandet ¹	3 600	2 550
Summa A	4 080	3 160
B Direkta investeringar i utlandet	1 900	1 500
Återköp av värdepapper	450	370
varav från emigranter	(230)	(260)
Emigranternas överföringar	300	270
varav inom ramen för 100 000 kr vid utflyttningen	(110)	(100)
Rekreationsbostäder i utlandet	40	30
Summa B	2 690	2 170
A—B	1 390	990

¹ Med avdrag för utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag (jfr tabell 1, not 4).

Det bör påpekas att sammanställningens siffror endast täcker en del av kapitalbalansens poster och ej representerar faktiskt genomförda betalningar. Utfallet av de senare redovisas i den av riksbanken publicerade betalningsbalansstatistiken. De i sammanställningen framräknade nettoresultaten visar en minskning i inflödet för 1973 jämfört med 1972. Enligt preliminära betalningsbalansberäkningar har kapitalbalansen under 1973 i själva verket svängt från ett inflöde under 1972 på 1 150 mkr till ett utflöde på 210 mkr.

En av de betalningskategorier vars utveckling påverkar kapitalbalansen är *de kortfristiga kommersiella krediterna* hos utländska kreditinstitut. Tillstånd till upptagandet av sådana krediter lämnas som regel i form av ramtillstånd för en viss tidsperiod. Efterfrågan på valutatillstånd har varit hög, medan det faktiska utnyttjandet av sådana tillstånd däremot var betydligt lägre än under 1972. Ränteutvecklingen i utlandet och i Sverige var under året sådan, att upplåning i utlandet blev betydligt mindre attraktiv i förhållande till upplåning inom landet. Intresset för att ha en likviditetsreserv i form av valutatillstånd för upplåning i utlandet synes ändå ha varit stort. Utnyttjade belopp under tillstånd till kommersiell upplåning var under de tre första kvartalen 1973 lägre än återbetalda belopp. Perioden resulterade sålunda i en nettoåterbetalning på 200 mkr mot en nettoupplåning på 440 mkr under samma period föregående år.

I tabellbilagan lämnas en närmare redovisning för tillståndsgivningen under 1973 och vissa tidigare år avseende finansiell upplåning i utlandet, svenska direkta investeringar i utlandet och utländska direkta investeringar i Sverige.

Tillstånd till *finansiell upplåning* i utlandet lämnades under 1973 till ett sammanlagt belopp av 2 698 mkr, vilket innebär en nedgång från föregående år, då beloppet var 3 867 mkr (tabell 1). Minskningen hän-

för sig främst till tillstånd för svenska varv att uppta lån i utlandet, vilka sjönk från 1 246 mkr 1972 till 337 mkr. Även tillstånd till upplåning i utlandet för övriga svenska exportindustrier och för finansiering av svenska investeringar utomlands sjönk kraftigt, medan tillstånd till lån i utlandet för svenska redare och för långfristig importfinansiering steg till högre belopp än under 1972. Tillståndsbeloppet för lån för finansiering av industriella investeringar i Sverige uppgick till 493 mkr mot 581 mkr 1972.

Tillståndsgivningen för *svenska direkta investeringar i utlandet* låg med 1 504 mkr även under 1973 på en relativt hög nivå, liksom den gjort sedan 1969, ehuru den minskade i förhållande till 1972, då den uppgick till 1 903 mkr (tabell 2 och 3). Av beloppet hänförde sig 245 mkr till tillstånd vari förutsetts att finansiering skulle ske genom upplåning i utlandet, att jämföra med 556 mkr under 1972 (tabell 1).

Tabell 2 fördelar investeringstillstånden på ländergrupperna EFTA, EG, Nordamerika, u-länder och övriga. EG-området omfattar därvid för 1973 det utvidgade EG, dvs även Danmark, Irland och Storbritannien, medan uppgifterna för de tidigare åren avser de ursprungliga sex EG-länderna. På motsvarande sätt innefattar EFTA-området för de tidigare åren de två länder, Danmark och Storbritannien, som för 1973 är inkluderade i EG-området. Nedgången i investeringstillstånden har varit störst för det gamla EG-området med ca 200 mkr och för Nordamerika med ca 140 mkr. Av de lämnade tillstånden föll 337 mkr på de nordiska länderna (306 mkr 1972), varav på Danmark 171 mkr (142 mkr), 263 mkr på Västtyskland (266 mkr), 107 mkr på Storbritannien (229 mkr) och 185 mkr på Nordamerika (324 mkr). Av tillstånden till investeringar i u-länder, 255 mkr mot 272 mkr 1972, föll 49 mkr på Europa (18 mkr), 5 mkr på Afrika (7 mkr), 155 mkr på Amerika (216 mkr) och 46 mkr på Asien (31 mkr).

Av det totala tillståndsbeloppet för direkta investeringar i utlandet, 1 504 mkr, avsåg 419 mkr försäljningsföretag och 1 085 mkr övriga företag, dvs huvudsakligen produktionsföretag, att jämföra med 518 mkr respektive 1 385 mkr 1972 (tabell 3). Försäljningsföretagens andel av totalbeloppet var därmed i stort sett oförändrad. Tillstånd till nyetableringar i utlandet lämnades för 522 mkr att jämföra med 663 mkr föregående år. Antalet nyetableringar ökade relativt kraftigt, med 104 Danmark 37 mkr (14 mkr), från Storbritannien för 141 mkr (71 mkr) och från Nordamerika för 232 mkr (230 mkr).

Tillståndsgivningen avseende försäljningsföretag sjönk från 266 mkr 1972 till 615 mkr under 1973 (tabell 4). Om länderna fördelas på samma ländergrupper under 1973 som 1972, kan konstateras, att ökningen, 137 mkr, i det närmaste helt fallit på EFTA, med 89 mkr, och EG, med 54 mkr, medan »övriga» länder minskat. Investeringar från de nordiska länderna beviljades för 57 mkr mot 26 mkr under 1972, varav

Danmark 37 mkr (14 mkr), från Storbritannien för 141 mkr (71 mkr) och från Nordamerika för 232 mkr (230 mkr).

Tillståndsgivningen avseende försäljningsföretag sjönk från 266 mkr 1972 till 173 mkr (tabell 5). För övriga företag steg beloppet från 212 mkr till 442 mkr. Tillstånden till nyetablering i Sverige steg beloppsmässigt från 138 mkr till 278 mkr, medan antalet sådana nyetableringar låg ungefär oförändrat vid drygt 200.

Beträffande såväl svenska investeringar i utlandet som utländska i Sverige synes gälla, att lämnade tillstånd i det närmaste helt utnyttjas. Beroende på projektens art förekommer dock i många fall avsevärda tidsförskjutningar i utnyttjandet.

På valutastyrelsens vägnar:

Hans Lundström

L. Olofsson

Stockholm den 15 januari 1974

Tabellbilaga

Tabell 1. Tillstånd till finansiell upplåning utomlands 1967—1973.

Tabell 2. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1955—1973 med fördelning på ländergrupper.

Tabell 3. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1970—1973. Verksamhetstyp och nyetableringar.

Tabell 4. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida 1960—1973 med fördelning på ländergrupper.

Tabell 5. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida 1970—1973. Verksamhetstyp och nyetableringar.

Statistiken över finansiell upplåning utomlands och direkta investeringar avslutas årsvis medio december.

EFTA: T. o. m. 1972 Danmark, Finland, Island, Norge, Portugal, Schweiz, Storbritannien, Österrike.

1973 Finland, Island, Norge, Portugal, Schweiz, Österrike.

EG: T. o. m. 1972 Belgien, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Västtyskland.

1973 Belgien, Danmark, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Storbritannien, Västtyskland.

Nordamerika: Canada, USA.

U-länder: Enligt OECD:s förteckning.

Försäljningsföretag: Företag vilkas ändamål enbart är försäljning av som regel svenska exportvaror utomlands respektive utländska i Sverige.

Övriga företag: Företag av skiftande art; beloppsmässigt överväger utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

Tabell 1. Tillstånd till finansiell upplåning utomlands 1967—1973

	Mkr						
	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Svenska redares lån	134	183	135	651	446	557	764
Svenska varvs lån ¹	72	179	498	366	814	1 246	337
Övriga svenska exportin- dustriers lån	47	59	0	492	472	453	120
Lån för finansiering av in- dustriella investeringar i Sverige						581	493
Övriga lån	6	2	6	92	26	235 ^a	703 ^a
	259	423	639	1 601	1 758	3 072	2 417
Lån för finansiering av svenska direkta investe- ringar i utlandet ^a							
a) Lån beviljade under året	244	79	440	366	439	525	135
b) Lån beviljade tidigare år ^a					(66)	(31)	(110)
Utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag ^a	288	706	272	561	384	270	146
Summa	791	1 208	1 351	2 528	2 581	3 867	2 698

¹ Varvens utestående utländska låneskuld uppgick den 15/12 1968 till 1 143 mkr
15/12 1969 till 1 283 mkr
15/12 1970 till 1 565 mkr
15/12 1971 till 2 256 mkr
15/12 1972 till 2 492 mkr
15/12 1973 till 2 692 mkr

^a Motsvarande belopp ingår i de i tabell 2 och 3 redovisade investeringstillstånden.

^a Här redovisade belopp har upptagits under rubriken övriga svenska exportindustriers lån för det år då respektive lånetillstånd lämnats.

^a Beloppen inkluderas i de i tabell 4 och 5 redovisade investeringstillstånden.

^a I summan ingår långfristig importfinansiering med ca 209 mkr för 1972 och ca 688 mkr för 1973.

Tabell 2. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1955—1973

År	Mkr					
	EFTA	EG	Nord- amerika	U-länder	Övriga	Totalt
1955	28,5	28,6	11,8	62,5	5,3	136,7
1956	16,2	29,7	20,1	63,5	6,1	135,6
1957	38,2	43,1	46,4	61,3	2,3	191,3
1958	19,5	40,1	18,4	88,1	3,2	169,3
1959	33,2	162,2	62,7	91,8	6,4	356,3
1960	62,9	65,1	9,0	149,8	1,6	288,4
1961	57,5	78,4	12,0	183,2	14,7	345,8
1962	158,9	154,6	51,9	67,3	21,8	454,5
1963	174,6	79,4	9,9	119,6	7,3	390,8
1964	227,3	278,1	80,0	156,8	4,7	746,9
1965	127,2	203,8	46,7	136,5	23,4	537,6
1966	163,3	244,2	144,9	166,8	16,1	735,3
1967	258,3	273,9	124,4	188,8	31,6	877,0
1968	244,1	152,5	93,2	157,6	25,1	672,5
1969	471,5	327,9	561,9	282,8	52,2	1 696,3
1970	249,1	360,9	184,6	251,1	47,6	1 093,3
1971	291,5	352,7	249,9	294,1	67,2	1 255,4
1972	570,3	681,1	324,4 ^a	271,5	55,4	1 902,7 ^a
1973	227,6	760,5 ¹	184,7	254,6	76,1	1 503,5
Summa	3 419,7	4 316,8	2 236,9	3 047,7	468,1	13 489,2

¹ Härav Danmark, Irland och Storbritannien tillsammans 280,0 mkr.

^a Reviderade siffror sedan föregående berättelse.

Anm. Fr. o. m. 1961 ingår i beloppen även sådana utlandsinvesteringar, som finansierats genom upplåning i utlandet (jfr tab. 1).

Tabell 3. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1970—1973
Verksamhetstyp och nyetableringar

	1970		1971		1972 ¹		1973		Mkr
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	
Totalt		1 093,3		1 255,4		1 902,7		1 503,5	
försäljningsföretag		196,3		371,8		517,9		418,5	
övriga		897,0		883,6		1 384,8		1 085,0	
därav nya under året	350	396,4	370	332,5	437	662,9	541	521,7	
försäljningsföretag	203	40,3	227	68,9	230	135,9	261	112,4	
övriga	147	356,1	143	263,6	207	527,0	280	409,3	
Härav:									
<i>EFTA</i>		249,1		291,5		570,3		227,6	
försäljningsföretag		67,1		112,6		212,3		90,8	
övriga		182,0		178,9		358,0		136,8	
därav nya under året	197	84,1	221	127,1	236	348,2	157	93,6	
försäljningsföretag	115	10,7	138	24,3	129	80,8	75	15,2	
övriga	82	73,4	83	102,8	107	267,4	82	78,4	
<i>EG</i>		360,9		352,7		681,1		760,5 ^a	
försäljningsföretag		47,8		103,8		190,8		203,6	
övriga		313,1		248,9		490,3		556,9	
därav nya under året	71	92,2	84	156,0	122	247,6	270	235,3	
försäljningsföretag	48	11,2	58	31,9	64	33,3	137	64,6	
övriga	23	81,0	26	124,1	58	214,3	133	170,7	
<i>Nordamerika</i>		184,6		249,9		324,4		184,7	
försäljningsföretag		42,7		68,0		96,0		72,8	
övriga		141,9		181,9		228,4		111,9	
därav nya under året	22	122,0	25	12,9	23	11,6	28	76,8	
försäljningsföretag	12	4,6	13	3,2	16	9,2	14	16,4	
övriga	10	117,4	12	9,7	7	2,4	14	60,4	
<i>U-länder</i>		251,1		294,1		271,5		254,6	
försäljningsföretag		28,7		66,3		37,3		34,6	
övriga		222,4		227,8		234,2		220,0	
därav nya under året	50	68,1	30	27,9	42	33,9	71	109,0	
försäljningsföretag	23	8,0	11	1,5	13	5,4	27	11,6	
övriga	27	60,1	19	26,4	29	28,5	44	97,4	

¹ Reviderade siffror sedan föregående berättelse.

^a Härav Danmark, Irland och Storbritannien tillsammans 280,0 mkr.

Anm. I siffrorna ingår även sådana utlandsinvesteringar, som finansierats genom upplåning i utlandet (jfr. tab. 1).

Tabell 4. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida 1960—1973

År	Mkr				
	EFTA	EG	Nord- amerika	Övriga	Totalt
1960	91,4	9,9	33,0	0,1	134,4
1961	49,9	48,5	68,0	0,1	166,5
1962	247,4	46,9	27,1	0,5	321,9
1963	358,9	39,2	354,6	4,0	756,7
1964	138,0	53,5	155,5	12,9	359,9
1965	175,6	30,7	112,9	0,6	319,8
1966	189,5	131,0	333,2	0,6	654,3
1967	119,0	93,4	362,1	9,7	584,2
1968	319,6	43,9	672,4	3,0	1 038,9
1969	87,2	151,5	301,4	10,4	550,5
1970	213,8	282,9	263,2	19,2	779,1
1971	197,1	96,9	275,2	42,1	611,3
1972	143,4	82,0	230,1	22,1	477,6
1973	54,6	313,7 ¹	231,6	15,0	614,9
Summa	2 385,4	1 424,0	3 420,3	140,3	7 370,0

¹ Härav Danmark, Irland och Storbritannien tillsammans 178,0 mkr.

Anm. I beloppen ingår även i tabell 1 redovisade lån, som utlandsägda företag erhållit från moderbolag eller koncernbolag.

Tabell 5. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida 1970—1973
Verksamhetstyp och nyetableringar

	1970		1971		1972		1973	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
Totalt		779,1		611,3		477,6		614,9
försäljningsföretag		303,6		321,6		265,5		172,7
övriga		475,5		289,7		212,1		442,2
därav nya under året	201	290,8	187	185,2	207	137,9	203	277,5
försäljningsföretag	110	33,7	96	21,6	112	41,0	92	34,4
övriga	91	257,1	91	163,6	95	96,9	111	243,1
Härav:								
EFTA		213,8		197,1		143,4		54,6
försäljningsföretag		121,9		97,9		43,0		24,3
övriga		91,9		99,2		100,4		30,3
därav nya under året	106	61,7	114	62,9	111	71,3	66	27,9
försäljningsföretag	63	12,3	56	12,5	60	15,6	32	9,4
övriga	43	49,4	58	50,4	51	55,7	34	18,5
EG		282,9		96,9		82,0		313,7 ¹
försäljningsföretag		49,6		35,7		47,6		61,2
övriga		233,3		61,2		34,4		252,5
därav nya under året	51	134,0	40	14,1	47	27,5	99	143,8
försäljningsföretag	28	6,8	26	4,0	26	18,3	42	14,9
övriga	23	127,2	14	10,1	21	9,2	57	128,9
Nordamerika		263,2		275,2		230,1		231,6
försäljningsföretag		110,0		182,3		160,5		74,2
övriga		153,2		92,9		69,6		157,4
därav nya under året	43	91,7	24	73,1	37	34,2	26	98,7
försäljningsföretag	19	11,8	11	4,3	19	5,3	12	4,0
övriga	24	79,9	13	68,8	18	28,9	14	94,7

¹ Härav Danmark, Irland och Storbritannien tillsammans 178,0 mkr.

Anm. I beloppen ingår även i tabell 1 redovisade lån, som utlandsägda företag erhållit från moderbolag eller koncernbolag.

Riksbankens Jubileumsfond

Fondens intäkter uppgick under 1973 till 19 505 661: 04 kronor. Omkostnaderna uppgick till 713 956: 31 kronor, varigenom fondens nettointäkt kom att utgöra 18 791 704: 73 kronor. Under året beviljade fonden anslag på tillsammans 19 507 923: 22 kronor. Under dessa och tidigare beviljade anslag utbetalades 18 364 955: 01 kronor.

Under året upplupna men ej uppburna räntor har ej bokförts.

Fondens ställning per den 31 december 1972 och 1973 framgår av följande balansräkning. De ursprungligen övertagna obligationerna upptogs till de bokföringsvärden, varmed de överfördes till fonden. Därefter har vid förvärv eller försäljning av obligationer faktiska inköps- resp. försäljningsvärden använts som bokföringsvärde. Av det vid årets slut såsom disponibla medel bokförda beloppet har 2 638 464: 64 kronor reserverats för pensionsavgifter för i tidigare beviljade anslag engagerad personal. Bland skulderna har i 1973 års balansräkning upptagits »Ej förbrukade anslag» med 229 001: 32 kronor, varmed avses beviljade anslag som aldrig kommit att utnyttjas samt överblivna, till fonden återbetalade medel.

Utöver här redovisade under året beviljade anslag har fondens styrelse vid sitt decembersammanträde beviljat ett anslag på 1 200 000 kronor att utgå ur de under 1974 disponibla medlen.

Balansräkning
per den 31 december 1972 och 1973

<i>Tillgångar</i>	1972	1973
Obligationer utfärdade av		
Svenska staten	126 402 250: —	126 402 250: —
Hypoteksinrättningar	141 641 500: —	141 641 500: —
Kommuner	20 116 750: —	20 130 750: —
Industrier	32 818 100: —	32 748 100: —
Checkräkning i riksbanken	270 904: 73	856 346: 01
Postgiro	2 040: 53	9 121: 22
Kassa	500: —	500: —
	<u>Kr 321 252 045: 26</u>	<u>Kr 321 788 567: 23</u>
 <i>Skulder</i>		
Kapitalkonto	282 708 420: 96	282 708 420: 96
Beviljade, ej utbetalda anslag	16 230 060: 42	17 253 799: 56
Disponibla medel:		
Ingående behållning	22 234 098: 55	22 313 563: 88
Avgår: Beviljade anslag	19 168 963: 39	19 507 923: 22
Tillkommer: Årets netto- intäkt	18 894 775: 55	18 791 704: 73
Ej förbrukade anslag	353 653: 17	229 001: 32
Utgående behållning ..	22 313 563: 88	21 826 346: 71
	<u>Kr 321 252 045: 26</u>	<u>Kr 321 788 567: 23</u>

Resultaträkning

<i>Utgifter</i>		
Omkostnader	590 162: 11	713 956: 31
Fondens nettointäkt	18 894 775: 55	18 791 704: 73
	<u>Kr 19 484 937: 66</u>	<u>Kr 19 505 661: 04</u>
 <i>Inkomster</i>		
Ränteintäkter netto	19 480 547: 88	19 496 737: 58
Övriga intäkter	4 389: 78	8 923: 46
	<u>Kr 19 484 937: 66</u>	<u>Kr 19 505 661: 04</u>

Bilaga 3

**Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till
Alfred Nobels minne**

Till fonden har under 1973 influtit räntor till ett belopp av kronor 1 462 383: 35. Under året upplupna, ej uppburna räntor, har ej bokförts.

Till Nobelstiftelsen har utbetalats 841 500 kronor, varav 510 000 kronor utgör 1973 års ekonomipris och 331 500 kronor förvaltningskostnader.

Fondens ställning per den 31 december 1973 framgår av följande utdrag ur räkenskaperna, som upptar de till fonden ursprungligen avsatta obligationerna till marknadsvärdet vid utgången av år 1968 och de därefter köpta obligationerna till de faktiska inköpsvärdena.

Balansräkning

per den 31 december 1972 och 1973

<i>Tillgångar</i>	<i>1972</i>	<i>1973</i>
Obligationer utfärdade av		
hypoteksinrättningar	10 965 000: —	10 965 000: —
kommuner	2 930 000: —	4 130 000: —
industrier	8 404 000: —	8 404 000: —
På räkning i riksbanken	967 440: 99	388 324: 34
	23 266 440: 99	23 887 324: 34
<i>Skulder</i>		
Kapitalkonto	23 266 440: 99	23 887 324: 34

Resultaträkning

<i>Utgifter</i>		
Prissumma m. m.	792 000: —	841 500: —
Överskott	665 550: —	620 883: 35
	1 457 550: —	1 462 383: 35
<i>Inkomster</i>		
Räntor	1 457 550: —	1 462 383: 35

